

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
Yaşayış binalarımızı
tüstüləndirənlər -
hərəkətə
keçmək
zamanı
yazısı səh.12-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 25 noyabr 2025-ci il Çərşənbə axşamı № 213 (8823) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

Azərbaycan "Qəzza bataqlığı"na girmədi

Rəsmi Bakının
təmkinli siyasətinin
məntiqə söykənən
əsasları var

yazısı səh.9-da

Kəlbəcərin azad olunmasından 5 il ötür - bir güllə atmadan...

yazısı səh.5-də

Zəngəzurda erməniləri azərbaycanlılar yoxlayır - şok fakt

yazısı səh.7-də

Azərbaycan Ukraynaya qırıcı verib?

yazısı səh.6-da

İrəvan həddini aşdı: caniləri geri istəyir

yazısı səh.7-də

İcra başçılarının maaşı narazılıq doğurdu

yazısı səh.3-də

Ərdoğanın SOS! - Azərbaycanın götürəcəyi dərs

yazısı səh.11-də

Ukrayna üçün kritik həftə - Zelenski Trampa nə deyəcək?

yazısı səh.14-də

Ölkədə marqarin istehsalı artıb - zərəri

yazısı səh.12-də

Rusiyanın "qara siyahısı"nda daha hansı ölkələr var?

yazısı səh.14-də

Sosial şəbəkələrdə falçılıq baş alıb gedir - çıxış yolu

yazısı səh.15-də

BAKİ VƏ MOSKVA ÜÇÜN KRİTİK BİR AY - PUTİNİN ƏLİYEVƏ O VƏDİ...

Rusiya prezidentinin vurulan təyyarəmizlə bağlı Düşənbədə verdiyi söz yerinə yetiriləcəkmi? - Azərbaycanın gözləntisi

yazısı səh.8-də

Bəzi nazirliklərin ləğvi gündəmdə - hazırlıq gedir

Hökumətin dövlət aparatının yığcamlaşdırılması yönündə addımları gözlənilir, idarəetmədə yeni dövr başlanır

yazısı səh.3-də

Aqil Abbas:

"Qazi atası Samirəyə bir şapalaq vurmalıdır"

yazısı səh.10-da

Paşinyan "mus" dedi, "Mustafa" demədi - Bakıya signal

yazısı səh.6-da

Sahin Şıxlinski Bakıdakı rusla dəyişdirilir?

yazısı səh.7-də

Prezident: "Türk dünyası yüksəliş dövrünü yaşayır"

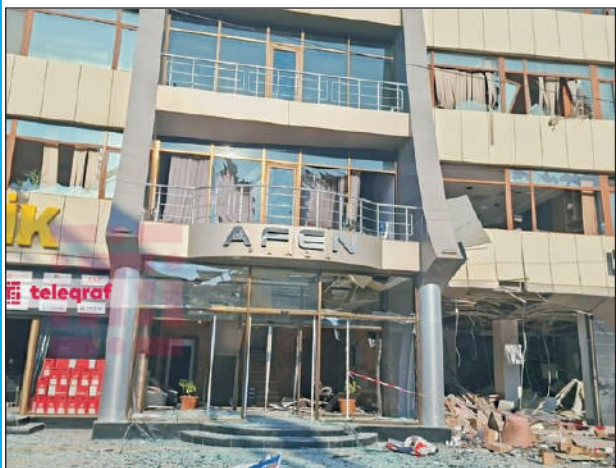
"Bu gün Türk dünyası özünün yüksəliş dövrünü yaşayır".

"Yeni Müsavat" xəbər verir ki, bu fikir Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin noyabrın 24-də Bakıda keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin qeyri-hökumət təşkilatlarının həmrəylik forumunun iştirakçılarına müraciətində yer alıb.

Azərbaycan Prezidenti qeyd edib ki, beş il əvvəl qazandığımız Qarabağ Zəfəri türk xalqlarının ümumi sevinci və qürur mənbəyidir. "İnanıram ki, hazırda yenedən qurulan Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları, açılacaq Zəngəzur dəhlizi türk dövlətləri arasında əməkdaşlığın inkişafında və möhkəmlənməsində mühüm rol oynayacaqdır", - deyərək dövlət başçısı vurğulayıb.

Prezident bildirib ki, Azərbaycan Türk Dövlətləri Təşkilatına (TDT) üzv ölkələrlə ikitərəfli və çoxtərəfli əsasda QHT-lər üçün tarix, mədəniyyət, ekologiya, iqlim siyasəti və digər sahələrdə ortaq qrant müsabiqələri elan etməyə, qarşılıqlı kommunikasiyanı gücləndirən layihələri dəstəkləməyə hazırdır.

Dövlət başçısı əmin olduğunu bildirib ki, forum zamanı qurulacaq əməkdaşlıq əlaqələri Türk dünyasında həmrəyliyin, birliyin və ölkələrimiz arasında münasibətlərin daha da möhkəmlənməsinə xidmət edəcək.

Bakıda daha bir binada partlayış

Noyabrın 24-də Bakı şəhəri, Nərimanov rayonu, Ə.Rəcəbli küçəsində beşmərtəbəli binada partlayış baş verib və dərhal əraziyə FHN-in Dövlət Yanğından Mühafizə və Xüsusi Riskli Xilasetmə xidmətləri və Bakı Regional Mərkəzinin qüvvələri cəlb olunub. Bu barədə Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Mətbuat xidmətindən məlumat verilib.

Hadisə yerində əməliyyat şəraiti qiymətləndirilərkən beşmərtəbəli ofis binasında yanğınlı müşayiət olunmayan partlayışın baş verdiyi və dağıntıların yaranmış müəyyən edilib. FHN qüvvələri tərəfindən həyata keçirilən operativ xilasetmə əməliyyatı sayəsində 7 nəfər xilas edilib, ərazidə müvafiq təhlükəsizlik tədbirləri görüldü. Hadisə ilə əlaqədar aidiyyəti qurumlar tərəfindən araşdırma aparılır.

FHN-in idarə reisi, mayor Toğrul Mehdiyev hadisə yerində jurnalistlərə bildirib ki, hadisənin baş vermə səbəbi ilə bağlı dəqiq məlumat yoxdur: "Bu barədə ictimaiyyətə əlavə məlumat veriləcək".

"Afen Plaza"da partlayış ərazidəki qaz sızması nəticəsində baş verib". Bunu binanın sahibi Əbülfəz Əliyev jurnalistlərə açıqlamasında deyib. O bildirib ki, təmir gedən ərazidə, torpağın altında qaz sızması baş verib, binada qaz sızması olmayıb. "Hazırda burada olmaq belə təhlükəlidir", - o əlavə edib.

Bütün pensiyalarda artım olacaq - deputatdan anons

Ötən həftə Milli Məclisdə 2026-cı ilin büdcə zərfi müzakirə olunub. Bir sıra sahələrə ayrılan xərclərin artırılması gözlənilir. Vətəndaşları düşündürən əsas məsələ ilə pensiya və minimum əməkhaqqının artırılmasıdır.

Modern.az-a açıqlamasında Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü Vüqar Bayramov bildirib ki, sosial sahədəki addımların bir qismi qanunvericiliklə, digər bir qismi isə Prezident tərəfindən verilən qərar və imzalanan sənədlərlə reallaşır:

"Fərqli dövlət qurumlarının əməkhaqqının artması məhz cənab Prezident tərəfin-

Bakıda oğurluq edənlər saxlanıldı

Binəqədi rayonunda talama cinayəti baş verib. Rayonun Biləcəri qəsəbə sakini polisə müraciət edərək yaşadığı evdən 3000 manat pul və 6000 manat dəyərində qızıl-zinət əşyalarının naməlum şəraitdə oğurlanmasını bildirib.

Bu barədə Daxili İşlər Nazirliyinin Mətbuat Xidmətindən məlumat verilib.

Binəqədi RPI 40-cı Polis Bölməsi əməkdaşlarının keçirdikləri tədbirlərlə əməli tərtəməkdə şübhəli bilinən 21 yaşlı R.Muradov müəyyən olunaraq saxlanılıb.

Nəsimi və Nərimanov rayonlarında yerləşən mağazalardan isə ümumi dəyəri 4300 manat olan iki ədəd mobil telefon və noutbuk oğurlamaqda şübhəli bilinən 5 nəfər - C.İsmayilov, A.Şanayev, T.Abdiyev, P.Fərziyev və R.Qurbanəliyev də polis əməkdaşları tərəfindən keçirilən əməliyyat-axtarış tədbirləri ilə saxlanılıblar.

Faktlarla bağlı araşdırmalar davam etdirilir.

pensiyaları əhatə edəcək. Növbəti ildən etibarən 1 milyon 100 min vətəndaşın pensiyasında artım olacaq".

Deputat onu da qeyd edib ki, ehtiyac meyarının artırılması ünvanlı sosial yardım məbləğində artımlara səbəb olacaq: "Ona görə həm ünvanlı sosial yardım məbləği, həm əmək pensiyalarının indeksləşdirilərək artırılması, həm də pensiya kapitalındakı artımlar qanunvericiliklə tənzimlənəndən öncədən təbii ki, həmin addımları proqnozlaşdırmaq mümkün olur. 2026-cı ilin dövlət büdcəsindən sosial xərclərin həcmində artımlar nəzərdə tutulur. 2025-ci ildə bu sahəyə yönəldilən vəsait 16,9 milyard manat idisə, 2026-cı ildə 17,1 milyard manat sosial istiqamətə yönəldiləcək. 2026-cı ildə də sosial təminat və müdafiənin daha da gücləndirilməsi prioritet olaraq qalacaq".

Fahişəliyə açıq çağırışa görə cərimə tətbiq olunacaq

İnternet informasiya ehtiyatından və ya informasiya-telekommunikasiya şəbəkəsindən istifadə etməklə fahişəliklə məşğul olmağa açıq çağırışların edilməsinə və ya kütləvi nümayiş etdirilməklə fahişəliklə məşğul olmaqla bağlı sövdələşməyə görə cərimələr müəyyən edilir.

APA-nın xəbərinə görə, bu, Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu və İnsan hüquqları komitələrinin videokonfrans formatında keçirilən birgə iclasında müzakirəyə çıxarılan İnzibati Xətalər Məcəlləsinə təklif edilən dəyişiklikdə əksini tapıb.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinə təklif edilən yeni - 524.2-ci maddəyə əsasən, internet informasiya ehtiyatından və ya informasiya-telekommunikasiya şəbəkəsindən istifadə etməklə fahişəliklə məşğul olmağa açıq çağırışların edilməsinə və ya kütləvi nümayiş etdirilməklə fahişəliklə məşğul olmaqla bağlı sövdələşməyə görə beş yüz manat məbləğində cərimə ediləcək.

Qeyd edilib ki, son zamanlarda kütləvi nümayiş etdirilməklə sosial şəbəkələrdə cəmiyyətə qarşı hörmətsizlik, mənəvi dəyərlərə uyğun olmayan qeyri-etik paylaşımlar və çağırışların edilməsi ölkəmizdə geniş müşahidə olunur. Bu proses cəmiyyətə təsir edərək milli-mənəvi dəyərlərimizin deqradasiyasını sürətləndirir, xüsusilə yeniyetmə və gənclərə mənfi təsir göstərərək onların davranış modellərində dəyişiklik yaradır. Mənəvi dəyərlərin qorunmasını təmin etmək, yeniyetmə və gənclərin zərərli informasiyadan müdafiəsini gücləndirmək, internet mühitində məsuliyyət mexanizmlərini dəqiqləşdirmək və mövcud tənzimləməni təkmilləşdirmək üçün yeni qanun layihəsinin hazırlanması zərurəti yaranıb.

Sədərkə 15 yaşlı qızı ərə vermək istədilər

Sədərkə Rayon Polis Şöbəsinin əməkdaşları tərəfindən erkən nikahın qarşısı alınıb. "Unikal" xəbər verir ki, rayonun Dəmirçi kəndində 21 yaşlı şəxs 15 yaşlı qız arasında keçirilən nikah mərasimində iştirak edən məlumat araşdırılıb və müvafiq tədbirlər görüldü.

Erkən nikahı yol veril-məməsi üçün tərəflərlə profilaktik söhbətlər aparılıb, qanunvericiliyin tələbləri bir daha izah edilib.

Bu müəllimlərin maaşı 35 faiz artıb

"Azərbaycanda son iki ildə xarici dil müəllimlərinin 40%-nin maaşı 35% artırılıb".

Modern.az xəbər verir ki, bunu elm və təhsil nazirinin müavini Kənan Kərimzadə bp və tərəfdaşlarının ingilis dili üzrə "Məktəblilər üçün yeni rəqəmsal ingilis dili öyrənmə mənbəyi" layihəsinin təqdimatında bildirib.

Onun sözlərinə görə, son iki il ərzində ümumilikdə 10 400 xarici dil müəllimi sertifikatlaşdırılıb: "Bu müəllimlərin 86%-i imtahanlardan yüksək nəticə ilə keçib. Təxminən 40% müəllimin maaşı 35% artırılıb. Bundan əlavə, 45% müəllimin əməkhaqqına 10% əlavə edilib".

K.Kərimzadə əlavə edib ki, hazırda Azərbaycanda 22 mindən çox tələbə ingilis dilində tədris olunan ixtisaslarda təhsil alır: "Bu il ingilis dili ixtisaslarına qəbulun 10 minə çatması onu göstərir ki, növbəti dörd ildə tələbələrin 15-20%-i ingilis dili proqramlarının məzunu olacaq".

Bakıda şadlıq sarayında meyit tapıldı

Bakıda şadlıq sarayında meyit tapılıb. Modern.az-ın məlumatına görə, hadisə paytaxtın Nizami rayonunda baş verib. Rayonun B.Çobanzadə küçəsində yerləşən "Xarı Bülbül" şadlıq sarayında Abşeron rayon sakini 1972-ci il təvəllüdlü Ələkbər Xankişiyev oğlu İsmayilovun üzərində zorakılıq əlamətləri görünməyən meyiti tapılıb. Faktla bağlı araşdırma aparılır.

Azərbaycanda dövlət aparatının böyüməsi və idarəetmə mexanizminin səmərəliliyi son illərdə ən çox müzakirə edilən məsələlərdəndir. Dövlət idarəçiliyinin yenilənməsi və müasirləşdirilməsi artıq dövrün obyektiv tələbidir. Ötən illərdə bu istiqamətdə xeyli işlər həyata keçirilib və optimallaşdırma nəticəsində həm dövlətin yükü azalıb, həm də lazımsız xərclərdən qənaət edilib.

Qlobal təcrübə göstərir ki, dövlət aparatının yığcamlaşdırılması, paralel funksiyaların optimallaşdırılması və strukturun sadələşdirilməsi idarəçiliyin daha çevik olmasına, qərarların daha operativ şəkildə icrasına şərait yaradır.

Modern.az geniş yazısında qeyd edir ki, dövlət qurumlarının fəaliyyət istiqamətlərinə yenidən baxılması, funksional yanaşmanın gücləndirilməsi və strukturun dövrün çağırışlarına uyğunlaşdırılması islahat gündəminin əsas mövzularından biridir. Təklif olunan islahatlardan biri Dövlət Gömrük Komitəsinin və Dövlət Vergi Xidmətinin Maliyyə Nazirliyinin tərkibində birləşdirilməsidir.

Sayt yazır ki, Fövqəladə Hallar Nazirliyinin strukturunun optimallaşdırılaraq icrayönlü dövlət xidmətinə çevrilməsi ilə bağlı təkliflər də son illər müzakirələrdə tez-tez səslənir. Ekspertlər bildirirlər ki, qurumun əsas funksiyaları, yəni yanğınsöndürmə, axtarış-xilasətmə, fəvqəladə halların idarə olunması daha çox operativ icra xarakteri daşıdığından, nazirlik statusunun saxlanması əlavə inzibati yük yaradır.

Səhiyyə Nazirliyinin, səhiyyə ilə bağlı digər dövlət qurumlarının sosial blok üzrə vahid idarəetmə mexanizminin formalaşdırılması məqsədilə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiə Nazirliyinə birləşdirilməsi və yeni ad altında fəaliyyət göstərməsi ilə bağlı fikirlər də son dövrlər müzakirələrdə ge-

Bəzi nazirliklərin ləğvi gündəmdə - hazırlıq gedir

Hökumətin dövlət aparatının yığcamlaşdırılması istiqamətində addımları gözlənilir; idarəetmədə yeni dövr başlanır

nış yer tutur. Sosial müdafiə, səhiyyə xidmətləri və həssas qruplarla bağlı siyasətin eyni mərkəzdən idarə olunması daha sistemli yanaşma yarada, paralel icra mexanizmlərini azaltmaqla vətəndaş müraciətlərini sadələşdirə bilər.

Mədəniyyət, Gənclər və İdman nazirliklərinin bir çetir altında birləşdirilməsi həm bütçə xərclərini azalda, həm də idarəçilik funksiyalarını asanlaşdırmaqla bilər. Energetika və İqtisadiyyat nazirliklərinin birləşdirilməsi iqtisadi siyasətin vahid strateji mərkəzdən idarə olunmasını təmin edər, Kənd Təsərrüfatı və Ekologiya və Təbii

Sərvətlər nazirliklərinin birləşdirilməsi isə torpaq, su ehtiyatları, meşə fondu, təbiətdən istifadə kimi sahələrdə daha balanslı idarəetmə yarada bilər.

Hazırda Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin AZCON-nun tərkibində olmaması ciddi maraq doğuran məsələdir. Bu qurumun niyə Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinin tabeliyində deyil, sualına cavab vermək asan deyil. Dövlət komitələri, agentliklərin perspektivdə gözlənilən islahatların hədəfində olması isə qaçılmaz görünür.

Bu təkliflər və çağırışlar reallaşdırıla bilərmi?

Ədalət Partiyasının sədri Mütəllib Rəhimli "Yeni Müsavat"la sözlədi ki, texnologiyaların inkişafı və global iqtisadi dəyişikliklər dövlət idarəçiliyini daha səmərəli, şəffaf və vətəndaşa yaxın etməyi tələb edir: "Azərbaycanda son illərdə bu istiqamətdə ciddi addımlar atılıb: rəqəmsal transformasiya, elektron hökumət sistemləri və struktur islahatları vasitəsilə bürokratiya azaldılıb, resurslar optimallaşdırılıb. 2024-2025-ci illərdə bir sıra qurumlar birləşdirilib və ya ləğv edilib, lakin prosesin davam etdirilməsinə ehtiyac var".

Onun sözlərinə görə,

Azərbaycanda dövlət idarəçiliyi son 20 ildə əhəmiyyətli dəyişikliklər keçib, lakin strukturun mürəkkəbliyi hələ də problem yaradır. "Belə ki, sosial olaraq, vətəndaşlar uzun və bezikdirici, eləcə də süni yaradılmış prosedurlardan şikayətlənirlər. İqtisadi olaraq, bütçə xərcləri, nazirliklərin maaş fondları və infrastrukturun saxlanması xərcləri dövlətin yükünü artırır. Nəzərə almaq lazımdır ki, 2024-cü ildə dövlət büdcəsinin 30 faizindən çoxu idarəetməyə sərf olunub. Ayrı-ayrı struktur islahatları beynəlxalq təcrübəyə və tövsiyələrə uyğundur və regionlarda məşğulluğu artıracaq. Bunun üçün zəruri qərarlar əvəzinə elmi-metodoloji yanaşma lazımdır. Analiz və simulyasiyadan istifadə vacibdir, çünki səhv islahatlar effektivliyi azalda bilər".

Partiya sədri düşünür ki, İqtisadiyyat Nazirliyi ilə Energetika Nazirliyinin birləşdirilməsi, habelə Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Dövlət Vergi Xidmətinin Maliyyə Nazirliyinə inteqrasiyası mümkündür: "Paralel iqtisadi siyasət və fiskal nəzarət funksiyalarının təkrarlanması bunu zəruri edir. İcbari Tibbi Sığorta və TƏBİB-in Səhiyyə Nazirliyinə, eləcə də Mədəniyyət Nazirliyi ilə Gənclər və İdman Nazirliyinin birləşdirilməsi reallığı çoxdur. Hətta Səhiyyə Nazirliyi ilə Əmək və Əhalinin Sosial Mü-

dafiə Nazirliyinin birləşdirilməsi ehtimalını da istisna etmək olmaz. Sosial xidmətlərin vahid idarə edilməsi və resursların optimallaşdırılması bütün bunları gündəliyə gətirir. Həmçinin Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi ilə Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin birləşdirilməsi çox yaxşı olardı. Bu zaman təbii resursların inteqrasiyalı idarə edilməsinə nail olmaq olar".

Respublikaçı Alternativ Partiyasının Siyasi Komitəsinin sədri, iqtisadçı ekspert Natiq Cəfəri isə bir sıra təkliflərlə çıxış etdi: "Ölkədə indi ciddi qənaət rejiminə keçməyə ehtiyac var. Hökumətin effektivliyi artırılmalıdır. Çünki Azərbaycanın makroiqtisadi göstəriciləri yaxşı deyil. İnsanların gəlirləri sürətlə azalır. Bir çox sahələrdə qonşu ölkələrdən geri qalırıq. Onun üçün kiçik və effektiv hökumət modelinə keçid çox önəmlidir. Bu model həm də məsuliyyətin və səlahiyyətin doğru-düzgün bölünməsinə xidmət edəcək. Bu gün şəhərsalmaya, nəqliyyata, səhiyyəyə, tikintiyə və s. istiqamətlərə bir neçə dövlət qurumu nəzarət edir. Nəticədə məsuliyyəti də problem yaşanarkən bir-birlərinin üzərlərinə atmağa çalışırlar. Kiçik və effektiv hökumət modelində səlahiyyət və məsuliyyət bölgüsü əsasən dəqiq olmalıdır. Bundan başqa da qanunverici baza yenilənməlidir".

Onun fikrincə, nazirliklərin və dövlət qurumlarının birləşdirilməsi çox vacibdir: "Amma bunun qanunverici bazası da yaradılmalıdır. Yeni Vergi, Gömrük məəcəlləsi bu işlə paralel aparılmalıdır. Bundan başqa, təbii ki, ixtisarlara olacaq. Minlərlə insan ixtisas olacağına, bunların işlə təminatı üçün kiçik və orta sahibkarlığın artırılması, genişləndirilməsi, onların fəaliyyətlərinin artırılması yolları tapılmalıdır. Yeni insanlar işsiz qalacaqlarsa, ciddi problemlər yaranacaq".

□ **Cavansir ABBASLI,** "Yeni Müsavat"

İcra başçılarının maaşı narazılıq doğurdu - təklif

Azərbaycanda icra başçılarının maaşları ilə bağlı yeni müzakirələr başlayıb. Məsələni gündəmə gətirən ReAl Partiyasının sədri, iqtisadçı ekspert Natiq Cəfərlinin açıqladığı rəqəmlər göstərir ki, icra hakimiyyəti rəhbərlərinin məvacibi bölgələr üzrə kəskin fərqlənir və kifayət qədər yüksəkdir.

Ekspertin təqdim etdiyi məlumatlara görə, Bakı şəhərinin icra başçısı 7650 manat maaş alır. Gəncə və Sumqayıt şəhərlərinin icra başçıları 5625 manat, əhalisi 100 mindən çox olan rayonların rəhbərləri 4587 manat, 50-100 min nəfər arası əhalisi olan rayonlarda bu məbləğ 4225 manat, 50 minə-dək əhalisi olan rayonlarda isə 3837 manat təşkil edir. Bu məbləğlərdən əlavə 14% gəlir vergisi, 3% DSMF, 2% tibbi sığorta, 0,5% işsizlik sığortası və 1% siyasi partiya üzvlük haqqı tutulur.

Natiq Cəfəri bildirib ki, bu maaşlar 1 mart 2022-ci ildən etibarən ciddi şəkildə artırılıb. Onun sözlərinə görə, həmin tarixə qədər Bakı şəhərinin icra başçısının məvacibi cəmi 3060 manat idi. Kiçik rayonlarda isə fərq daha kəskin olub. Məsələn, Xızı rayonunda 2012-ci ildən fəaliyyət göstərən icra başçısı 2022-ci ilə qədər təxminən 1700 manat maaş alırdısa, hazırda tutulmalar çıxıldıqdan

sonra onun aldığı məbləğ 3000 manata yaxınlaşıb.

Ekspert hesab edir ki, icra hakimiyyəti sistemi artıq öz funksionallığını itirib və bu institut "köhnəlib". Onun sözlərinə görə, icra başçıları maaşının artırılması idarəetmədəki problemləri aradan qaldırmır, əksinə, cəmiyyətdə yeni suallar yaradır. Artıq sosial şəbəkələrdə əsas müzakirə mövzusu odur ki, yüksək maaş alan icra başçıları bu məvacibi doğruldurlar, yoxsa yox. Rayonlarda sosial problemlər qalmaqda davam edir: yolların bərhad vəziyyətə olması, içməli su çatışmazlığı, işsizlik və kənd təsərrüfatının geriləməsi kimi məsələlər fonunda icra başçıları aldığı yüksək əməkhaqqı cəmiyyətdə narazılıq doğurur.

Ekspertlər bildirirlər ki, təkcə yüksək maaş korrupsiya və digər neqativ halların qarşısını almağa kifayət etmir. Son illərdə bir neçə icra başçısının rüşvəti və mənimsəmə ittihamları

ilə həbsi bunun bariz nümunəsidir. İdarəetmə modelinin seçkiyə əsaslanmaması, hesabatlılıq mexanizminin olmaması da korrupsiya riskini daha da artırır.

Məsələ ilə bağlı səslənən təkliflər daha ciddi islahatlara ehtiyac olduğunu göstərir. Ekspertlər hesab edir ki, icra hakimiyyəti strukturu ya tamamilə ləğv edilməli, ya da radikal şəkildə yenilənməlidir. İcra

başçıları maaşları ətrafında yaranan müzakirələr bir daha göstərdi ki, məsələ yalnız rəqəmlərdən ibarət deyil. Cəmiyyət daha effektiv, hesabatlı və korrupsiyadan uzaq idarəetmə tələb edir. Yüksək maaş isə bu sistemi, sadəcə, kosmetik şəkildə "yeni" göstərir, amma onu dəyişmir.

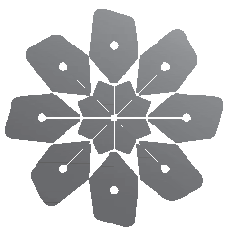
Siyasi və Hüquqi Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri Xəyal Bəşirov "Yeni Müsa-

vat"la bildirib ki, icra hakimiyyətləri institutu sovet dönməndən qalıb və hazırkı dövrümüzdə özünü doğrultmur: "Biz zamanla icra başçıları barəsində cinayət işlərinin başlanması, həbs-qətimkan tədbirlərinin seçilməsi, onların məsuliyyətə cəlb edilməsi hallarının şahidi olmuşuq. Doğrudur, bu, təkcə icra başçılarına deyil, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarına da aiddir.

Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarında rəhbər şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsinin şahidi oluruq. Əgər bir insan qanunazidd əməllərə meyl edərsə, o, istənilən vəzifədə olarkən buna əl atacaq. Maaşlarının artırılması və digər dəyişikliklər bəzi icra başçıları arasında varlanma hərisliyinə təsir etməyəcək. Əgər sən icra başçısı təyin olunmusansa, əvvəlcədən bilirsən ki, maaşın 2000 və ya 3000 olacaq. Bu, səni qane etməyəcək, heç kim səni o vəzifədə çalışmağa məcbur edə bilməz. İstəməyirsənsə, istefa verib, vəzifədən çıxıb bilərsən. Əgər işləyirsənsə, deməli, maaş şərtlərini və vəzifə öhdəliklərini qəbul edirsən".

Onun sözlərinə görə, son zamanlar bir sıra icra başçıları həbsinə şahid olduq: "Görünən odur ki, icra başçıları nəticə çıxarmaq istəməyirlər. Onlar hətta cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmaq da çəkindirmir. Bir icra başçısı həbs olunarsa, bu, digərlərinə də görk olmalı və onları doğru işləməyə vadar etməlidir. Əgər onlar öz əməllərini yenə də davam etdirirlərsə, bu halda düşüncəyəm ki, bu, ümumilikdə institutsional yanaşma prinsipini dəyişməyi zəruri edir".

□ **Şahənə RƏHİMLİ,** "Yeni Müsavat"

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

Azərbaycançılıq ideyasının təbliği

Noyabrın 24-də Bakıda Türk Dövlətləri Təşkilatına (TDT) üzv ölkələrin qeyri-hökumət təşkilatlarının həmrəylik forumunun açılışı olub. Forumda Azərbaycan, Türkiyə, Özbəkistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Türkmənistan, Macarıstan və Şimali Kipr Türk Respublikasından 500-dən çox vətəndaş cəmiyyəti təmsilçisi iştirak edir. Bu, QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Agentliyinin xətti ilə təşkil olunan ən böyük tədbirdir. “Yeni Müsavat” xəbər verir ki, forumun açılış mərasimində türk dövlətləri arasında mövcud tarixi bağlılıq, ortaq dəyərlər və sıx əməkdaşlıq münasibətlərini əks etdirən, bu əlaqələrin inkişaf yolunu və perspektivlərini əyani şəkildə nümayiş etdirən videoçarx təqdim olunub.

Sonra Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi - Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev Prezident İlham Əliyevin Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin QHT-lərinin həmrəylik forumunun iştirakçılmasına məktubunu oxuyub.

Prezident İlham Əliyevin məktubunda bildirilib ki, türk dövlətlərinin artan potensialı və global müstəvidə gündən-günə güclənən mövqeyi daha iddialı məqsədlərin qarşısına qoyulmasını, birgə səylərin artırılmasını, bütün sahələrdə əməkdaşlığın dərinləşdirilməsini, çevik mexanizmlərin yaradılmasını zəruri edir. İlk dəfə keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin qeyri-hökumət təşkilatlarının həmrəylik forumu bu istiqamətdə atılmış mühüm addımdır: “Regionda və dünyada sülh, təhlükəsizlik, sabitlik, tərəqqi ideyalarına sadıq olan dost və qardaş xalqlarımızı ortaq etnik köklər, tarix, dil, mədəniyyət, ənənələr və dəyərlər

möhkəm bir ailə kimi birləşdirir, türk dövlətlərinin vahid güc mərkəzi kimi çıxış etməsinə şərtləndirir. Azərbaycan Türk Dövlətləri Təşkilatına hazırda sədrlik edən ölkə kimi üzv ölkələrin vətəndaş cəmiyyəti təsisatları arasında da ictimai kommunikasiyanın gücləndirilməsinə çalışır. Bugünlərdə Bakıda Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin Qızıl Aypara Cəmiyyətləri Prezidentlər Şurasının iclasının keçirilməsi, QHT-lərin indiki həmrəylik forumu və ardınca TDT-nin media və informasiya üzrə məsul nazirlərinin və yüksək vəzifəli rəsmilərinin növbəti toplantısı bu sahədə aparılan işlərin miqyasını və çoxşaxəli xarakterini nümayiş etdirir.

Bu gün Türk dünyası özünün yüksəliş dövrünü yaşayır. Beş il əvvəl qazandığımız Qarabağ Zəfəri türk xalqlarının ümumi sevinci və qürur mənbəyidir. İnanıram ki, hazırda yenidən qurulan Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları, açılacaq Zəngəzur dəhlizi türk dövlətləri

Azərbaycançılıq

YENİ **ÜSAVAT**
N 213 (8823) 25 noyabr 2025

Azərbaycan TDT ölkələrinin

QHT-lərini birləşdirdi

Bakıda keçirilən ilk forum vətəndaş cəmiyyətinin tarixi prosesə cəlb edilməsidir

arasında əməkdaşlığın inkişafında və möhkəmlənməsində mühüm rol oynayacaq.

Azərbaycan Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrlə ikitərəfli və çoxtərəfli əsasda QHT-lər üçün tarix, mədəniyyət, ekologiya, iqlim siyasəti və digər sahələrdə ortaq qrant müsabiqələri elan etməyə, qarşılıqlı kommunikasiyanı gücləndirən layihələri dəstəkləməyə hazırdır.

2026-cı ildə 100 illiyi keçiriləcək Birinci Türkoloji Qurultayın türk xalqlarının mədəni integrasiyası məsələləri ilə bağlı yarımçıq qalmış işlərinin QHT-lərin yaxından iştirakı ilə müasir çağırışlara uyğun davam etdirilməsi də xüsusi aktualıq kəsb edir.

Türk dünyası QHT-lərinin BMT və digər beynəlxalq təsisatlar çərçivəsində birgə, koordinasiyalı fəaliyyəti, vahid platformada birləşməsi ümumi işimizə və məqsədlərimizə böyük töhfə verə bilər.

Əminəm ki, forum zamanı quracağınız əməkdaşlıq əlaqələri Türk dünyasında həmrəyliyin, birliyin və ölkələrimiz arasında münasibətlərin daha da möhkəmlənməsinə xidmət edəcəkdir”.

Prezidentin köməkçisi-Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev isə çıxışında bildirib ki, Türk dünyası bu gün bir araya gəlir: “İnsanlararası təmasların

vacib tərkib hissəsi və aparıcı qüvvəsi olan qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının bir araya gəlməsi bu əməkdaşlığın əsasını qoyur və bundan sonrakı fəaliyyət üçün möhkəm zəmin yaradır. TDT çərçivəsində Azərbaycanın çoxşaxəli əməkdaşlığı var. 34 istiqamət üzrə dövlət təşkilatlarını bir araya gətirən müxtəlif formatlar mövcuddur, lakin qeyri-hökumət təşkilatlarını birləşdirən belə bir format indiyədək olmamışdı. Bu gün böyük məmnuniyyətlə deyə bilərik ki, Türk dünyasını bir araya gətirən, insanlararası təmasların vacib tərkibi və aparıcı qüvvəsi olan qeyri-hökumət təşkilat-

ları, sivil vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları ilə birlikdə bu formatın əsası yaradılır”.

Beləliklə, Azərbaycanın Türk dünyasını birləşdirən istiqamətlərə qeyri-hökumət təşkilatları, vətəndaş cəmiyyəti institutları da əlavə edilmiş oldu. Ekspertlər bildirir ki, vətəndaş cəmiyyətinin birlik strategiyasının irəliləndirilməsi prosesinə cəlb olunmasının çox ciddi əhəmiyyəti var və müsbət təsirləri olacaq. QHT-lər dövlət qurumlarından asılı olmadan, vətəndaş təşəbbüsləri əsasında yaradılan, ictimai maraqlara xidmət edən təşkilatlardır. Onlar cəmiyyətin ən müxtəlif sahələrində - sosial, ekoloji, mədəni, təhsil, insan hüquqları və digər istiqamətlərdə aktiv rol oynayır. Türk dünyası ölkələrinin QHT-lərinin əməkdaşlıq platformasının yaradılması o deməkdir ki, qeyd edilən və digər sahələrdə ortaq layihələr icra ediləcək. Ortaq layihələr vasitəsilə koordinasiyalı fəaliyyət qurulacaq, vətəndaş cəmiyyəti Türk dünyası ölkələrinin birliyinə, TDT-nin daha da monolit, bütün sahələri əhatə edən ittifaqa çevrilməsinə öz töhfəsini verəcək.

Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin qeyri-hökumət təşkilatlarının ilk həmrəylik forumunun Bakıda keçirilməsi, Azərbaycanın təşəbbüskar olması və təşkilatçılıq missiyasını üzərinə götürməsi isə ölkəmizin Türk dünyasının birləşməsi üçün lokomotiv rolunun növbəti təsdiqi oldu.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Etibar SEYİDAĞA

Beyin mərkəzləri Şuşaya toplasdı

Şuşada Azərbaycan-Türkiyə Beyin Mərkəzlərinin Birinci Şuşa Forumu davam edir.

Musavat.com-un Şuşaya ezam olunmuş əməkdaşı xəbər verir ki, forumun ikinci sessiyası “Azərbaycan-Türkiyə əməkdaşlığının dərinləşdirilməsi: TDT çərçivəsində integrasiya perspektivləri” mövzusunda həsr olunub.

Millət vəkili, Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin (STM) İdarə Heyətinin sədri Zahir Oruc bildirib ki, qardaş Türkiyənin beyin mərkəzləri ilə ortaq məqsədlər naminə toplaşmaq təkcə siyasi, elmi və ya strateji mənə daşımır, həm də əsrlər boyu əcdadlarımızın bizi bir görmək idealının gerçəkləşməsidir. Onun sözlərinə görə, İlham Əliyevin liderliyi ilə qazanan qələbə təkcə azərbaycanlıları deyil, bütün Türk dünyasını birləşdirdi: “Azərbaycan-Türkiyə beyin mərkəzlərini birləşdirən vahid platforma qlo-

bal çağırışlara cavabdır. Prezident İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdoğan strategiyalar irəli sürən və onu millətlərin idealına çevirən güclü rəhbərlərdir. Təkcə Qarabağın xilasını Azərbaycan Prezidentinin ideoloq və strateq kimliyini ortaya

qoyur. Cənubi Qafqaz tarixdə heç vaxt indiki qədər Bakıdan asılı olmayıb. Qələbə Türk dünyasının geosiyasi çəkisini artırırdı və Türkiyə, türk dövlətlərinin rolunu gücləndirdi. İrəvan təhlükəsizliyini artıq 3-cü paytaxtlarda deyil, məhz Bakı və

Ankarada axtarır. “Türk Dünyasına Baxış-2040” sənədi Türk Sivilizasiyasının yüksəlişindən bəhs edir. Türkiyə ilə orduda, iqtisadiyyatda, siyasətdə birləşdiyimiz kimi, vahid dövlətə çevrilmək beyninlərin birliyindən keçir”.

İsmayıl Qaspiralı Xarici Siyasət İnstitutunun direktoru Əsma Özdaşlı türk ordusu modelindən bəhs edib: “50 il boyunca Türkiyə ordusu terrorla mübarizə aparıb və bu sayədə dünyada öncüllərdən hesab olunur. 44 günlük Vətən müharibəsində Ermənistan ordusu haqqında mif dağıldı. Qəhrman Azərbaycan Ordusu isə həm də türk ordusu modelinə keçdiyi üçün qələbə qazanmağa nail oldu. Zəfərdən sonra digər türk dövlətləri Türkiyə üçün qapılarını açdı. Əməkdaşlıqların genişlənməsi buna sübutdur”.

İbn Haldun Universitetinin Heydər Əliyev Avrasiya Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru Yaşar Sarı çıxışında diqqətə çatdırıb ki, dövlətlər ikitərəfli və çoxtərəfli əlaqələrdə ortaq dil, ortaq mənfəət və kollektiv təhlükəsizlik kimi məqamlara diqqət edirlər: “Bəzi məsələlər detal kimi görünərsə də, ikitərəfli münasibətlərdə ciddi nəticələrə gətirib çıxara bilər. Rəsmi Bakı və Ankaranın həyati mə-

sələlərdə əməkdaşlıq etməsi önəmlidir. Hesab edirəm ki, strateji, uzunmüddətli plan hazırlanmalıdır. Bu məsələdə beyin mərkəzlərinin rolu əhəmiyyətlidir”.

Cənubi Qafqaz Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru Fərhad Məmmədovun fikrincə, Azərbaycana özündən asılı olmayan faktorlara görə maraq artır: “Heç bir xarici sponsor olmadan TDT yaradılıb. Xarici faktorlardan asılı olmadan integrativ addımlar atılır. Azərbaycan Mərkəzi Asiyaya qoşulduqca TDT-yə müsbət təsir edir. Ölkəmiz körpü rolunu oynayır. Müxtəlif istiqamətlərdə bizim rolumuz olmadan əməkdaşlıq alınmır. İqtisadi inkişafı mümkün qədər genişləndirəcəyik. Təşkilatdan birliyə keçidi təmin edə bilərik. Təşkilata maraq çoxalsa da, bir çox qüvvə, xüsusilə Avropa İttifaqı bunu etiraf etmək gücündə deyil. Öz yolunuza getdikcə təşkilat daha da güclənəcək. Zamanla hərbi və iqtisadi birliyə çata biləcəyik”.

Bakıda keçirilən ilk forum vətəndaş cəmiyyətinin tarixi prosesə cəlb edilməsidir

Noyabrın 24-də Bakıda Türk Dövlətləri Təşkilatına (TDT) üzv ölkələrin qeyri-hökumət təşkilatlarının həmrəylik forumunun açılışı olub. Forumda Azərbaycan, Türkiyə, Özbəkistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Türkmənistan, Macarıstan və Şimali Kipr Türk Respublikasından 500-dən çox vətəndaş cəmiyyəti təmsilçisi iştirak edir. Bu, QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Agentliyinin xətti ilə təşkil olunan ən böyük tədbirdir. “Yeni Müsavat” xəbər verir ki, forumun açılış mərasimində türk dövlətləri arasında mövcud tarixi bağlılıq, ortaq dəyərlər və sıx əməkdaşlıq münasibətlərini əks etdirən, bu əlaqələrin inkişaf yolunu və perspektivlərini əyani şəkildə nümayiş etdirən videoçarx təqdim olunub.

Sonra Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi - Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev Prezident İlham Əliyevin Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin QHT-lərinin həmrəylik forumunun iştirakçılarına məktubunu oxuyub.

Prezident İlham Əliyevin məktubunda bildirilib ki, türk dövlətlərinin artan potensialı və global müstəvidə gündən-günə güclənən mövqeyi daha iddialı məqsədlərin qarşısına qoyulmasını, birgə səylərin artırılmasını, bütün sahələrdə əməkdaşlığın dərinləşdirilməsini, çevik mexanizmlərin yaradılmasını zəruri edir. İlk dəfə keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin qeyri-hökumət təşkilatlarının həmrəylik forumu bu istiqamətdə atılmış mühüm addımdır: “Regionda və dünyada sülh, təhlükəsizlik, sabitlik, tərəqqi ideyalarına sadıq olan dost və qardaş xalqlarımızı ortaq etnik köklər, tarix, dil, mədəniyyət, ənənələr və dəyərlər möhkəm bir ailə kimi birləşdirir, türk dövlətlərinin vahid güc mərkəzi kimi çıxış etməsini şərtləndirir. Azərbaycan Türk Dövlətləri Təşkilatına hazırda sədrlik edən ölkə kimi üzv ölkələrin vətəndaş cəmiyyəti təsisatları arasında da ictimai kommunikasiyanın gücləndirilməsinə çalışır. Bugünlərdə Bakıda Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin Qızıl Aypara Cəmiyyətləri Prezidentlər Şurasının iclasının keçirilməsi, QHT-lərin indiki həmrəylik forumu və ardınca TDT-nin media və informasiya üzrə məsul nazirlərinin və yüksəkvəzifəli rəsmilərinin növbəti toplantısı bu sahədə aparılan işlərin miqyasını və çoxşaxəli xarakterini nümayiş etdirir.

Bu gün Türk dünyası özünün yüksəliş dövrünü yaşayır. Beş il əvvəl qazandığımız Qarabağ Zəfəri türk xalqlarının ümumi sevinci və qürur mənbəyidir. İnanıram ki, hazırda yenidən qurulan Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları, açılacaq Zəngəzur dəhlizi türk dövlətləri arasında əməkdaşlığın inkişafında və möhkəmlənməsində mühüm rol oynayacaq.

Azərbaycan Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrlə ikitərəfli və çoxtərəfli əsasda QHT-lər üçün tarix, mədəniyyət, ekologiya, iqlim siyasəti və digər sahələrdə ortaq qrant müsabiqələri elan etməyə, qarşılıqlı kommunikasiyanı gücləndirən layihələri dəstəkləməyə hazırdır.

2026-cı ildə 100 illiyi keçiriləcək Birinci Türkoloji Qurultayın türk xalqlarının mədəni integrasiyası məsələləri ilə bağlı yarımçıq qalmış işlərinin QHT-lərin yaxından iştirakı ilə müasir çağırışlara uyğun davam etdirilməsi də xüsusi aktualıq kəsb edir.

Türk dünyası QHT-lərinin BMT və digər beynəlxalq təsisatlar çərçivəsində birgə, koordinasiyalı fəaliyyəti, vahid platformada birləşməsi ümumi işimizə və məqsədlərimizə böyük töhfə verə bilər.

Əminəm ki, forum zamanı quracağınız əməkdaşlıq əlaqələri Türk dünyasında həmrəyliyin, birliyin və ölkələrimiz arasında münasibətlərin daha da möhkəmlənməsinə xidmət edəcəkdir”.

Prezidentin köməkçisi-Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev isə çıxışında bildirib ki, Türk dünyası bu gün bir araya gəlir: “İnsanlararası təmasların vacib tərkib hissəsi və aparıcı qüvvəsi olan qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının bir araya gəlməsi bu əməkdaşlığın əsasını qoyur və bundan sonrakı fəaliyyət üçün möhkəm zəmin yaradır. TDT çərçivəsində Azərbaycanın çoxşaxəli əməkdaşlığı var. 34 istiqamət üzrə dövlət təşkilatlarını bir araya gətirən müxtəlif formatlar mövcuddur, lakin qeyri-hökumət təşkilatlarını birləşdirən belə bir format indiyədək olmamışdı. Bu gün böyük məmnuniyyətlə deyə bilərik ki, Türk

dünyasını bir araya gətirən, insanlararası təmasların vacib tərkibi və aparıcı qüvvəsi olan qeyri-hökumət təşkilatları, sivil vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları ilə birlikdə bu formatın əsası yaradılır”.

Beləliklə, Azərbaycanın Türk dünyasını birləşdirən istiqamətlərə qeyri-hökumət təşkilatları, vətəndaş cəmiyyəti institutları da əlavə edilmiş oldu. Ekspertlər bildirir ki, vətəndaş cəmiyyətinin birlik strategiyasının irəlilədilməsi prosesinə cəlb olunmasının çox ciddi əhəmiyyəti var və müsbət təsirləri olacaq. QHT-lər dövlət qurumlarından asılı olmadan, vətəndaş təşəbbüsləri əsasında yaradılan, ictimai maraqlara xidmət edən təşkilatlardır. Onlar cəmiyyətin ən müxtəlif sahələrində - sosial, ekoloji, mədəni, təhsil, insan hüquqları və digər istiqamətlərdə aktiv rol oynayır. Türk dünyası ölkələrinin QHT-lərinin əməkdaşlıq platformasının yaradılması o deməkdir ki, qeyd edilən və digər sahələrdə ortaq layihələr icra ediləcək. Ortaq layihələr vasitəsilə koordinasiyalı fəaliyyət qurulacaq, vətəndaş cəmiyyəti Türk dünyası ölkələrinin birliyinə, TDT-nin daha da monolit, bütün sahələri əhatə edən ittifaqa çevrilməsinə öz töhfəsini verəcək.

Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin qeyri-hökumət təşkilatlarının ilk həmrəylik forumunun Bakıda keçirilməsi, Azərbaycanın təşəbbüskar olması və təşkilatçılıq missiyasını üzünə götürməsi isə ölkəmizin Türk dünyasının birləşməsi üçün lokomotiv rolunun növbəti təsdiqi oldu.

Beyin mərkəzləri Şuşaya toplaşdı

Şuşada Azərbaycan-Türkiyə Beyin Mərkəzlərinin Birinci Şuşa Forumu davam edir.

Musavat.com-un Şuşaya ezam olunmuş əməkdaşı xəbər verir ki, forumun ikinci sessiyası “Azərbaycan-Türkiyə əməkdaşlığının dərinləşdirilməsi: TDT çərçivəsində inteqrasiya perspektivləri” mövzusunda həsr olunub.

Millət vəkili, Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin (STM) İdarə Heyətinin sədri Zahid Oruc bildirib ki, qardaş Türkiyənin beyin mərkəzləri ilə ortaq məqsədlər naminə toplaşmaq təkcə siyasi, elmi və ya strateji mənə daşımır, həm də əsrlər boyu əcdadlarımızın bizi bir görmək idealinin gerçəkləşməsidir. Onun sözlərinə görə, İlham Əliyevin liderliyi ilə qazanılan qələbə təkcə azərbaycanlıları deyil, bütün Türk dünyasını birləşdirdi: “Azərbaycan-Türkiyə beyin mərkəzlərini birləşdirən vahid platforma global çağırışlara cavabdır. Prezident İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdoğan strategiyalar irəli sürən və onu millətlərin idealına çevirən güclü rəhbərlərdir. Təkcə Qarabağın xilasını Azərbaycan Prezidentinin ideoloq və strateq kimliyini ortaya qoyur. Cənubi Qafqaz tarixdə heç vaxt indiki qədər Bakıdan asılı olmayıb. Qələbə Türk dünyasının geosiyasi çəkisini artırdı və Türkiyə, türk dövlətlərinin rolunu gücləndirdi. İrəvan təhlükəsizliyini artıq 3-cü paytaxtlarda deyil, məhz Bakı və Ankarada axtarır. “Türk Dünyasına Baxış-2040” sənədi Türk Sivilizasiyasının yüksəlişindən bəhs edir. Türkiyə ilə orduda, iqtisadiyyatda, siyasətdə birləşdiyimiz kimi, vahid dövlətə çevrilmək beynlərin birliyindən keçir”.

İsmayıl Qaspiralı Xarici Siyasət İnstitutunun direktoru Əsma Özdaşlı türk ordusu modelindən bəhs edib: “50 il boyunca Türkiyə ordusu terrorla mübarizə aparıb və bu sayədə dünyada öncüllərdən hesab olunur. 44 günlük Vətən müharibəsində Ermənistan ordusu haqqında mif dağıldı. Qəhrəman Azərbaycan Ordusu isə həm də türk ordusu modelinə keçdiyi üçün qələbə qazanmağa nail oldu. Zəfərdən sonra digər türk dövlətləri Türkiyə üçün qapılarını açdı. Əməkdaşlıqların genişlənməsi buna sübutdur”.

İbn Haldun Universitetinin Heydər Əliyev Avrasiya Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru Yaşar Sarı çıxışında diqqətə çatdırıb ki, dövlətlər ikitərəfli və çoxtərəfli əlaqələrdə ortaq dil, ortaq mənfəət və kollektiv təhlükəsizlik kimi məqamlara diqqət edirlər: “Bəzi məsələlər detal kimi görünə də, ikitərəfli münasibətlərdə ciddi narahatlıq yarada bilər. Rəsmi Bakı və Ankaranın həyati məsələlərdə əməkdaşlıq etməsi önəmlidir. Hesab edirəm ki, strateji, uzunmüddətli plan hazırlanmalıdır. Bu məsələdə beyin mərkəzlərinin rolu əhəmiyyətlidir”.

Cənubi Qafqaz Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru Fərhad Məmmədovun fikrincə, Azərbaycana özündən asılı olmayan faktorlara görə maraq artır: “Heç bir xarici sponsor olmadan TDT yaradılıb. Xarici faktorlardan asılı olmadan inteqrativ addımlar atılır. Azərbaycan Mərkəzi Asiyaya qoşulduqca TDT-yə müsbət təsir edir. Ölkəmiz körpü rolunu oynayır. Müxtəlif istiqamətlərdə bizim rolumuz olmadan əməkdaşlıq alınmır. İqtisadi inkişafı mümkün qədər genişləndirəcəyik. Təşkilatdan birliyə keçidi təmin edə bilərik. Təşkilata maraq çoxalsa da, bir çox qüvvə, xüsusilə Avropa İttifaqı bunu etiraf etmək gücündə deyil. Öz yolumuzu getdikcə təşkilat daha da güclənəcək. Zamanla hərbi və iqtisadi birliyə çata biləcəyik”.

Bakıda keçirilən ilk forum vətəndaş cəmiyyətinin tarixi prosesə cəlb edilməsidir

Noyabrın 24-də Bakıda Türk Dövlətləri Təşkilatına (TDT) üzv ölkələrin qeyri-hökumət təşkilatlarının həmrəylik forumunun açılışı olub. Forumda Azərbaycan, Türkiyə, Özbəkistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Türkmənistan, Macarıstan və Şimali Kipr Türk Respublikasından 500-dən çox vətəndaş cəmiyyəti təmsilçisi iştirak edir. Bu, QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Agentliyinin xətti ilə təşkil olunan ən böyük tədbirdir. “Yeni Müsavat” xəbər verir ki, forumun açılış mərasimində türk dövlətləri arasında mövcud tarixi bağlılıq, ortaq dəyərlər və sıx əməkdaşlıq münasibətlərini əks etdirən, bu əlaqələrin inkişaf yolunu və perspektivlərini əyani şəkildə nümayiş etdirən videoçarx təqdim olunub.

Sonra Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi - Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev Prezident İlham Əliyevin Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin QHT-lərinin həmrəylik forumunun iştirakçılarına məktubunu oxuyub.

Prezident İlham Əliyevin məktubunda bildirilib ki, türk dövlətlərinin artan potensialı və global müstəvidə gündən-günə güclənən mövqeyi daha iddialı məqsədlərin qarşısına qoyulmasını, birgə səylərin artırılmasını, bütün sahələrdə əməkdaşlığın dərinləşdirilməsini, çevik mexanizmlərin yaradılmasını zəruri edir. İlk dəfə keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin qeyri-hökumət təşkilatlarının həmrəylik forumu bu istiqamətdə atılmış mühüm addımdır: “Regionda və dünyada sülh, təhlükəsizlik, sabitlik, tərəqqi ideyalarına sadıq olan dost və qardaş xalqlarımızı ortaq etnik köklər, tarix, dil, mədəniyyət, ənənələr və dəyərlər möhkəm bir ailə kimi birləşdirir, türk dövlətlərinin vahid güc mərkəzi kimi çıxış etməsini şərtləndirir. Azərbaycan Türk Dövlətləri Təşkilatına hazırda sədrlik edən ölkə kimi üzv ölkələrin vətəndaş cəmiyyəti təsisatları arasında da ictimai kommunikasiyanın gücləndirilməsinə çalışır. Bugünlərdə Bakıda Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin Qızıl Aypara Cəmiyyətləri Prezidentlər Şurasının iclasının keçirilməsi, QHT-lərin indiki həmrəylik forumu və ardınca TDT-nin media və informasiya üzrə məsul nazirlərinin və yüksəkvəzifəli rəsmilərinin növbəti toplantısı bu sahədə aparılan işlərin miqyasını və çoxşaxəli xarakterini nümayiş etdirir.

Bu gün Türk dünyası özünün yüksəliş dövrünü yaşayır. Beş il əvvəl qazandığımız Qarabağ Zəfəri türk xalqlarının ümumi sevinci və qürur mənbəyidir. İnanıram ki, hazırda yenidən qurulan Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları, açılacaq Zəngəzur dəhlizi türk dövlətləri arasında əməkdaşlığın inkişafında və möhkəmlənməsində mühüm rol oynayacaq.

Azərbaycan Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrlə ikitərəfli və çoxtərəfli əsasda QHT-lər üçün tarix, mədəniyyət, ekologiya, iqlim siyasəti və digər sahələrdə ortaq qrant müsabiqələri elan etməyə, qarşılıqlı kommunikasiyanı gücləndirən layihələri dəstəkləməyə hazırdır.

2026-cı ildə 100 illiyi keçiriləcək Birinci Türkoloji Qurultayın türk xalqlarının mədəni inteqrasiyası məsələləri ilə bağlı yarımçıq qalmış işlərinin QHT-lərin yaxından iştirakı ilə müasir çağırışlara uyğun davam etdirilməsi də xüsusi aktualıq kəsb edir.

Türk dünyası QHT-lərinin BMT və digər beynəlxalq təsisatlar çərçivəsində birgə, koordinasiyalı fəaliyyəti, vahid platformada birləşməsi ümumi işimizə və məqsədlərimizə böyük töhfə verə bilər.

Əminəm ki, forum zamanı quracağınız əməkdaşlıq əlaqələri Türk dünyasında həmrəyliyin, birliyin və ölkələrimiz arasında münasibətlərin daha da möhkəmlənməsinə xidmət edəcəkdir”.

Prezidentin köməkçisi-Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev isə çıxışında bildirib ki, Türk dünyası bu gün bir araya gəlir: “İnsanlararası təmasların vacib tərkib hissəsi və aparıcı qüvvəsi olan qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının bir araya gəlməsi bu əməkdaşlığın əsasını qoyur və bundan sonrakı fəaliyyət üçün möhkəm zəmin yaradır. TDT çərçivəsində Azərbaycanın çoxşaxəli əməkdaşlığı var. 34 istiqamət üzrə dövlət təşkilatlarını bir araya gətirən müxtəlif formatlar mövcuddur, lakin qeyri-hökumət təşkilatlarını birləşdirən belə bir format indiyədək olmamışdı. Bu gün böyük məmnuniyyətlə deyə bilərik ki, Türk

dünyasını bir araya gətirən, insanlararası təmasların vacib tərkibi və aparıcı qüvvəsi olan qeyri-hökumət təşkilatları, sivil vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları ilə birlikdə bu formatın əsası yaradılır”.

Beləliklə, Azərbaycanın Türk dünyasını birləşdirən istiqamətlərə qeyri-hökumət təşkilatları, vətəndaş cəmiyyəti institutları da əlavə edilmiş oldu. Ekspertlər bildirir ki, vətəndaş cəmiyyətinin birlik strategiyasının irəlilədilməsi prosesinə cəlb olunmasının çox ciddi əhəmiyyəti var və müsbət təsirləri olacaq. QHT-lər dövlət qurumlarından asılı olmadan, vətəndaş təşəbbüsləri əsasında yaradılan, ictimai maraqlara xidmət edən təşkilatlardır. Onlar cəmiyyətin ən müxtəlif sahələrində - sosial, ekoloji, mədəni, təhsil, insan hüquqları və digər istiqamətlərdə aktiv rol oynayır. Türk dünyası ölkələrinin QHT-lərinin əməkdaşlıq platformasının yaradılması o deməkdir ki, qeyd edilən və digər sahələrdə ortaq layihələr icra ediləcək. Ortaq layihələr vasitəsilə koordinasiyalı fəaliyyət qurulacaq, vətəndaş cəmiyyəti Türk dünyası ölkələrinin birliyinə, TDT-nin daha da monolit, bütün sahələri əhatə edən ittifaqa çevrilməsinə öz töhfəsini verəcək.

Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələrin qeyri-hökumət təşkilatlarının ilk həmrəylik forumunun Bakıda keçirilməsi, Azərbaycanın təşəbbüskar olması və təşkilatçılıq missiyasını üzərinə götürməsi isə ölkəmizin Türk dünyasının birləşməsi üçün lokomotiv rolunun növbəti təsdiqi oldu.

Beyin mərkəzləri Şuşaya toplaşdı

Şuşada Azərbaycan-Türkiyə Beyin Mərkəzlərinin Birinci Şuşa Forumu davam edir.

Musavat.com-un Şuşaya ezam olunmuş əməkdaşı xəbər verir ki, forumun ikinci sessiyası “Azərbaycan-Türkiyə əməkdaşlığının dərinləşdirilməsi: TDT çərçivəsində inteqrasiya perspektivləri” mövzusunda həsr olunub.

Millət vəkili, Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin (STM) İdarə Heyətinin sədri Zahid Oruc bildirib ki, qardaş Türkiyənin beyin mərkəzləri ilə ortaq məqsədlər naminə toplaşmaq təkcə siyasi, elmi və ya strateji mənə daşımır, həm də əsrlər boyu əcdadlarımızın bizi bir görmək idealının gerçəkləşməsidir. Onun sözlərinə görə, İlham Əliyevin liderliyi ilə qazanılan qələbə təkcə azərbaycanlıları deyil, bütün Türk dünyasını birləşdirdi: “Azərbaycan-Türkiyə beyin mərkəzlərini birləşdirən vahid platforma global çağırışlara cavabdır. Prezident İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdoğan strategiyalar irəli sürən və onu millətlərin idealına çevirən güclü rəhbərlərdir. Təkcə Qarabağın xilasını Azərbaycan Prezidentinin ideoloq və strateq kimliyini ortaya qoyur. Cənubi Qafqaz tarixdə heç vaxt indiki qədər Bakıdan asılı olmayıb. Qələbə Türk dünyasının geosiyasi çəkisini artırdı və Türkiyə, türk dövlətlərinin rolunu gücləndirdi. İrəvan təhlükəsizliyini artıq 3-cü paytaxtlarda deyil, məhz Bakı və Ankarada axtarır. “Türk Dünyasına Baxış-2040” sənədi Türk Sivilizasiyasının yüksəlişindən bəhs edir. Türkiyə ilə orduda, iqtisadiyyatda, siyasətdə birləşdiyimiz kimi, vahid dövlətə çevrilmək beynlərin birliyindən keçir”.

İsmayıl Qaspiralı Xarici Siyasət İnstitutunun direktoru Əsma Özdaşlı türk ordusu modelindən bəhs edib: “50 il boyunca Türkiyə ordusu terrorla mübarizə aparıb və bu sayədə dünyada öncüllərdən hesab olunur. 44 günlük Vətən müharibəsində Ermənistan ordusu haqqında mif dağıldı. Qəhrəman Azərbaycan Ordusu isə həm də türk ordusu modelinə keçdiyi üçün qələbə qazanmağa nail oldu. Zəfərdən sonra digər türk dövlətləri Türkiyə üçün qapılarını açdı. Əməkdaşlıqların genişlənməsi buna sübutdur”.

İbn Haldun Universitetinin Heydər Əliyev Avrasiya Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru Yaşar Sarı çıxışında diqqətə çatdırıb ki, dövlətlər ikitərəfli və çoxtərəfli əlaqələrdə ortaq dil, ortaq mənfəət və kollektiv təhlükəsizlik kimi məqamlara diqqət edirlər: “Bəzi məsələlər detal kimi görünə də, ikitərəfli münasibətlərdə ciddi narahatlıq yarada bilər. Rəsmi Bakı və Ankaranın həyati məsələlərdə əməkdaşlıq etməsi önəmlidir. Hesab edirəm ki, strateji, uzunmüddətli plan hazırlanmalıdır. Bu məsələdə beyin mərkəzlərinin rolu əhəmiyyətlidir”.

Cənubi Qafqaz Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru Fərhad Məmmədovun fikrincə, Azərbaycana özündən asılı olmayan faktorlara görə maraq artır: “Heç bir xarici sponsor olmadan TDT yaradılıb. Xarici faktorlardan asılı olmadan integrativ addımlar atılır. Azərbaycan Mərkəzi Asiyaya qoşulduqca TDT-yə müsbət təsir edir. Ölkəmiz körpü rolunu oynayır. Müxtəlif istiqamətlərdə bizim rolumuz olmadan əməkdaşlıq alınmır. İqtisadi inkişafı mümkün qədər genişləndirəcəyik. Təşkilatdan birliyə keçidi təmin edə bilərik. Təşkilata maraq çoxalsa da, bir çox qüvvə, xüsusilə Avropa İttifaqı bunu etiraf etmək gücündə deyil. Öz yolumuzu getdikcə təşkilat daha da güclənəcək. Zamanla hərbi və iqtisadi birliyə çata biləcəyik”.

Noyabrın 25-də Kəlbəcəri rayonunun işğaldan azad edilməsindən 5 il ötür. Azərbaycan Ordusunun 2020-ci il sentyabrın 27-də başladığı əks-hücum əməliyyatı 2020-ci il noyabrın 10-da Ermənistanın məğlubiyyəti ilə başa çatıb. Azərbaycan Ordusu 44 günlük Vətən müharibəsində ümumilikdə 300-dən çox yaşayış məntəqəsini, həmçinin Ağdərə, Murovdag və Zəngilan istiqamətlərində mühüm strateji yüksəklikləri işğaldan azad edib. Noyabrın 8-də Şuşanın işğaldan azad edilməsi ilə müharibədə məğlub olduğunu anlayan Ermənistan məcburiyyət qarşısında qalaraq kapitulyasiya aktına imza atıb.

Noyabrın 10-da Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Rusiya Prezidenti Vladimir Putin və Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan arasında bəyanat imzalanıb.

Bəyanatın 6-cı bəndinə əsasən, 2020-ci il noyabrın 25-də Kəlbəcər rayonu Azərbaycana qaytarılıb. Bununla da Kəlbəcərin 27 illik işğalına son qoyulub. Ermənilər Kəlbəcəri təhvil vermələri üçün onlara tanınan 10 günlük möhlətdən də sui-istifadə etdilər və öz xislətlərini bir daha göstərdilər. Çıxarkən salamat qalan evləri də yandıraraq getdilər.

Azərbaycan Ağdamın, Kəlbəcərin və Laçının işğaldan azad edilməsinə itki vermədən nail olub. 44 günlük müharibədə ordumuzun qələbələri və düşməni diz üstə çökdürməsi adicikilən üç rayonumuzun bizə döyüşsüz təhvil verilməsinə gətirib çıxardı.

Kəlbəcər rayonunun işğaldan azad edilməsi münasibətilə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev xalqa müraciətində rayonunun işğaldan azad olunmasının noyabrın 10-da imzalanmış üçtərəfli bəyanatın nəticəsi olduğunu bildirib və Kəlbəcər rayonunun işğaldan azad olunmasını tarixi hadisə adlandıraraq Prezident İlham Əliyev vurğulayıb ki, Kəlbəcərin işğaldan azad edilməsi şanlı hərbi qələbə nəticəsində mümkün olub. Ali Baş

Komandan bəyan edib ki, Azərbaycan Ermənistanı döyüş meydanında məğlub etməsəydi, Ermənistan öz xoşu ilə bizim torpaqlarımızdan çıxmayacaqdı.

Qeyd edək ki, Kəlbəcərin işğaldan azad edilməsi şərifinə "Kəlbəcərin azad olunmasına görə" medalı təsis olunub.

Xatırladaq ki, Azərbaycanın ərazicə ən böyük rayonu olan Kəlbəcər 1993-cü il aprelin 2-də Ermənistan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi. İşğal zamanı rayonun müxtəlif ərazilərində, o cümlədən ən böyük kəndi olan Başlıbeldə dinc əhəlinin kütləvi qətləliyi erməni silahlı qüvvələri tərəfindən həyata keçirilib. Ermənistan işğal müddətində Kəlbəcər şəhərini və rayonun bütün yaşayış məntəqələrini, dünyada məşhur olan İstisu Sanatoriyasını talayıb, darıdan edib, yandıraraq. Rayon ərazisində olan tarixi, mədəni, dini abidələr, qəbiristanlıqlar yer üzündən silinib.

2020-ci ildə işğaldan azad edildikdən sonra isə Kəlbəcər yenidən tikilir. Artıq bir neçə aydır Kəlbəcər şəhərində sakinlər köçürülüb və hazırda köçürülmə prosesi davam edir. Kəlbəcər şəhərində şəhərin yeni yayayış binalarının inşası davam edir. Eyni zamanda rayonun Zar kəndində evlərin tikintisi gedir. Rayon ərazisində yollar, tunellər tikilib və bu proses də davam edir. Gələn il

Kəlbəcərin azad olunmasından 5 il ötür - bir güllə atmadan...

Bu gün təkcə bir şəhərin deyil, Azərbaycan xalqının zəfər iradəsini təcəssüm etdirir

Murov dağından altından keçən Toğanalı-Kəlbəcər tunelinin istifadəyə verilməyi gözlənilir. Bu, tunel Cənubi Qafqaz regionunda ən uzun tunel olacaq. İşğaldan azad edilən rayonlarımız sırasında ilk istehsal müəssisəsinin fəaliyyətə başladığı rayon kimi də Kəlbəcər tarixə düşüb. Belə ki, 2 sentyabr 2024-cü ildə "İstisu" mineral su zavodu istifadəyə verilib. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva sentyabrın 2-də Kəlbəcər rayonunda "İstisu" mineral su zavodunun açılışında iştirak ediblər.

Prezident İlham Əliyevin indiyədək Kəlbəcərdə etdiyi 8 səfər, yeni obyektlərin təməllərinin qoyulması və açılışı ilə yaddaşlara həkk olunub. Prezident İlham Əliyev Kəlbəcərdə ilk səfərində bu rayonu cənətməkə adlandırın.

Ötən beş ildə Kəlbəcərdə çoxlu sayda kiçik su elektrik stansiyaları qurulub. Rayona qaz xətti çəkilib.

Azad Kəlbəcər hər il yay

mövsümündə fermer təsərrüfatlarının, arıqılıq təsərrüfatlarını öz bəreketli torpaqlarında qarşılayır.

Prezident İlham Əliyevin 2023-cü il 31 iyulda imzaladığı sərəncama əsasən, 25 noyabr-Kəlbəcər şəhəri günüdür. Bu gün Kəlbəcər şəhərinə Kəlbəcər Şəhəri Günü münasibətilə bir sıra mədəni-kütləvi tədbirlər keçiriləcək, günün

sonunda şəhərdə atəşfəşanlıq olacaq.

25 noyabr təkcə Kəlbəcər rayon sakinləri deyil, bütün Azərbaycan xalqı üçün bir strateji əhəmiyyətli rayonumuzun azadlığına qovuşmasının bayrama çevrildiyi gündür. Bu gün təkcə bir şəhərin deyil, bütün Azərbaycan xalqının zəfər iradəsini, dövlətimizin gücünü və quruculuq əzmini təcəssüm

etdirir. Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Kəlbəcərin azadlığı xalqımızın qürur və şərəf salnaməsinə qızıl hərfilə yazıldı.

Uca dağları, saf təbiəti və qədim yurd yaddaşı ilə Kəlbəcər bu gün yenidən dirçəlir, inkişaf edir və Böyük Qayıdışın parlaq rəmzinə çevrilir.

✎ **Etibar SEYİDAĞA,**
"Yeni Müsavat"

Navasardyan danışdı: "Bakıdan razılaşma ilə qayıtdıq"

"Təşəbbüsümüz bir aylıq idi, bu müddət ərzində nə dəyişdiyini anlamaq bizim üçün çox vacibdir. Fəaliyyətimizin iki əsas istiqaməti vardı. Birincisi kommunikator kimi işləmək, yeni cəmiyyətimizdə sülh və münasibətlərin həlli ilə bağlı mövcud olan ideyaları imkan daxilində Azərbaycandakı tərəfdaşlarımız və rəsmi qurumlara çatdırmaqdır".

Teleqraf xəbər verir ki, bunu Ermənistan vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndəsi, İrəvan Mətbuat Klubunun rəhbəri Boris Navasardyan noyabrın 24-də Bakıya səfərdən qayıtdıqdan sonra keçirilən mətbuat konfransında deyib.

"Ola bilsin, azərbaycanlı həmkarlarımızın da məqsədi eynidir. Bizim üçün vacib idi əmin olaq ki, aramızdakı qarşılıqlı anlaşma yuxarı səviyələrə də çatır. Əgər İrəvanda görüş zamanı bir-birimizi başa düşdüyümüzdə əmin olduqsa, Bakı səfəri zamanı danışıqlarımızın ünvanına çatdığına əmin olduq. Elə məsələlər var ki, reaksiyalar açıq və müsbətdir, elələri də var ki, proses gedir və bəlkə də razılaşma əldə edə bilmədiyimiz

məqamlar mövcuddur. Bu, belə müəkkəb prosesdə tamamilə təbii bir şeydir.

İndi isə hansı istiqamətlər üzrə açıq şəkildə qarşılıqlı anlaşmaya nail olduğumuzu qeyd edim. Birincisi odur ki, həm Azərbaycan, həm də Ermənistanda ekspert icmaları bu prosese cəlb olunacaq. Yeni müxtəlif formatlar, müxtəlif tədbirlər olacaq və bu tədbirlərdə müstəqil, fərqli fikirlərə sahib ekspertlər də iştirak edərək öz təklif və baxışlarını təqdim etmək imkanı əldə edəçəklər. İkincisi media sahə-

sidir. Bizim üçün vacibdir ki, həm Azərbaycan, həm də Ermənistanda media qurumları nizamlanma prosesinə mümkün qədər töhfə versinlər. Bütün məsələlər intensiv şəkildə təqdim edilməlidir, amma faktların təhrif olunmaması vacibdir, çünki bu, prosesin özünə zərər vuran mənfi siqnallar yaradır.

Bu baxımdan, bunu necə edə biləcəyimizi müzakirə eddik və bu, mütləq həyata keçiriləcək. Media ilə aktiv şəkildə işləyəcəyik", - o bildirib.

Navasardyan daha bir istiqamətə diqqət çəkib:

"Razılaşdığımız məqamlardan biri odur ki, 5+5 formatı bu şəkildə qalmalı deyil, format genişlənəcək, konstruktiv və yaradıcı ideyaları olan bütün insanlar da cəlb olunacaq. Həmçinin rəsmi səviyyədə mövcud gündəm də bizim dəstəyimizlə genişlənəcək. Çox yaxşı anlayırıq ki, danışıqlara ayrılan məhdud vaxt hər bir məsələyə kifayət qədər diqqət yetirmək üçün yetərli deyil.

Buna görə ekspertlərin cəlb edilməsi tələb olunur, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının iştirakı vacibdir. Təşəbbüskarlar kimi buna maksimum dərəcədə töhfə verəyik və düşünürəm ki, yaxın aylar ərzində bu istiqamətdə çox ciddi inkişaflar görəcəksiniz".

Xatırladaq ki, noyabrın 21-də Ermənistanın vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrindən ibarət qrup Azərbaycan paytaxtına səfər edib. Bu səfər 21-22 oktyabr tarixlərində Azərbaycan nümayəndə heyətinin Ermənistan paytaxtına səfərinə cavab olaraq həyata keçirilib.

Azərbaycan və Ermənistanın vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələri avqustun 8-də Vaşinqtonda qəbul edilmiş birgə bəyanatdan sonra müəyyənləşdirilmiş sülh gündəliyini çərçivəsində dialoqu davam etdirirlər.

20 nəfərin şəhid olduğu qəzanın istintaqı bitdi

Türkiyəyə məxsus "C-130" "Hercules" tipli hərbi nəqliyyat təyyarəsinin Gürcüstan-Azərbaycan sərhədində qəzaya uğraması ilə bağlı araşdırma aparan mütəxəssis qrupu işini tamamlayıb və ölkəyə qayıdıb.

Modern.az xəbər verir ki, bu barədə Türkiyənin "İhlas" informasiya agentliyi məlumat yayıb.

Araşdırma zamanı əhəmiyyətli sübutlar əldə edilib. Hazırda 11 noyabr 2025-ci il tarixində qəzaya uğrayan təyyarənin qalıqlarının Kayseri vilayətində yerləşən Hava nəqliyyat vasitələrinin texniki xidmət zavodunun 2-ci idarəsinə daşınması davam edir.

Qalıqlar burada detallı laboratoriya analizindən keçiriləcək. Ekspertiza nəticələri qəzanın dəqiq səbəblərinin müəyyən olunmasına imkan verəcək.

Qeyd edək ki, noyabrın 11-də Gürcüstan ərazisində Türkiyə Hərbi Hava Qüvvələrinə məxsus "C-130" tipli hərbi təyyarə qəzaya uğrayıb.

Hadisə nəticəsində göyertədə olan 20 Türkiyə hərbiçisi şəhid olub. Bundan əvvəl mətbuatda yayılan məlumata görə, qəza ilə bağlı hesabatda bildirilib ki, hadisədə partlayıcı maddə izlərinə rast gəlinməyib.

Sabaha

Azərbaycan Ukraynaya qırıcı verib? - reaksiya

Erməni mediası Azərbaycanın Ukraynaya guya silah göndərməsi barədə apardığı təbliğatı daha da genişləndirib. Bu dəfə Britaniyanın "Deyli Ekspress" qəzetinə, "Putin üçün fəlakət: yaxın müttəfiqi qırıcı təyyarələri Ukraynaya sataraq Rusiyadan qisas alır" başlıqlı məqaləyə istinad ediblər.

Axar.az xəbər verir ki, sülh danışıqlarının sürətləndiyi və bütün informasiyaların bu yöndə olduğu bir məqamda nəşr gözlənilmədən belə bir məqalə yaymağı nədənsə "lazım" bilib, iddia edib ki, Azərbaycan Ukraynaya gizli şəkildə qırıcı təyyarə, qaz satır.

"Azərbaycan Rusiyanı qıcıqlandırmaq üçün Ukraynaya Türkiyə, Sudan və Almaniya üzərindən keçən gizli logistika zənciri vasitəsilə "Su-22" qırıcı təyyarələri göndərir", - nəşr yazıb.

İddianın absurdluğu ondadır ki, Azərbaycanın arsenalında heç vaxt "Su-22" qırıcısı olmayıb. Belə ki, Azərbaycan HHQ arsenalında "Aero L-39" təlim-hücumçu, müxtəlif təyinatlı "MiQ-21", "MiQ-29", "Su-24", "Su-25", "İl-76", "An-24", "An-12", "Tu-134A", "Tu-16", "Mi-2", "Mi-8", "Mi-24", "Mi-35M" markalı təyyarə-helikopterlər, o cümlədən PUA-lar var və yaxud olub.

Son dövrlər isə Azərbaycan Hərbi Hava Qüvvələri Pakistandan alınan qırıcılarla ("JF-17C Thunder Block 3") gücləndirilib. O cümlədən 2017-ci ildən etibarən Pakistandan təlim məqsədilə "Super Muşşak" təyyarələri, 2024-cü ildə İtaliyadan "Alenia C-27J Spartan" hərbi nəqliyyat təyyarəsi alınıb.

Sözgedən mövzu ilə bağlı hərbi ekspert Üzeyir Cəfərov da bildirib ki, Azərbaycan Ukraynaya "Su-22" qırıcısı vermir və verə də bilməz: "Olmayan şeyi Azərbaycan Ukraynaya necə verə bilər? Təlimlərdə belə biz bu tipli təyyarələri görməmişik. Biz Ukraynaya yalnız humanitar sahədə yardım etmişik.

Bu gün "F-16"ları olan Ukraynanın sovetin, rusun istehsalı olan təyyarələrə nə ehtiyacı var?"

Ekspert xatırladı ki, Azərbaycana qarşı belə təbliğat ilk dəfə deyil aparılır.

Deputatlar Öcalanla görüşə getdi

Türkiyə parlamentinin Milli Həmrəylik, Qardaşlıq və Demokratiya Komissiyasının üç partiyadan ibarət nümayəndə heyəti PKK terror təşkilatının lideri Abdullah Öcalanla görüşmək üçün İmralı adasına yola düşüb.

Modern.az xəbər verir ki, görüşün texniki detalları bir gün əvvəl açıqlanıb.

Nümayəndə heyətinə Ədalət və İnkişaf Partiyasından Hüseyn Yayman, Milliyyətçi Hərəkat Partiyasından (MHP) Fəti Yıldız və Xalqların Bərabərlik və Demokratiya Partiyasından (DEM) Gülistan Koçiyiğit daxildir.

Görüşün bütün logistik və texniki detalları Milli Kəşfiyyat Təşkilatı tərəfindən planlaşdırılıb. Nümayəndə heyətinin İmralı adasına helikopterlə gedişi təmin edilib.

Məlumatlara görə, tarixi hesab edilən bu görüşün audio və video yazıları qeydə alınacaq, lakin ictimaiyyətlə paylaşılmayacaq. Ədalət və İnkişaf Partiyasından bildiriblər ki, İmralı ziyarətinin ictimaiyyətdə yaratdığı həssaslıq nəzərə alınmaqla görüşdən fotosəkillər dərc edilməyəcək.

Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin imzalanması 2026-cı ilə qaldı. Təəssüf ki, başa çatmaqda olan ildə də rəsmi İrəvan Bakının əsas tələb-şərtini reallaşdırma bilmədi. Ermənistan Konstitusiyası hələ də Qarabağı öz ərazisi sayır.

Deputat Günay Ağamalı "Yeni Müsavat"a açıqlamasında istənilən halda zamanın Azərbaycanın lehinə işlədiyini qeyd edib: "Paşinyanın hər dəfə konstitusiyaya məsələsini qabartması, referendumun vacibliyini vurğulaması əslində daxili auditoriyanı sakitləşdirmək və seçkiqabağı baş verə biləcək mənfi situasiyaları nəzarətdə saxla-

etməkdən keçir. Cənab Prezident İlham Əliyevin yaratdığı yeni geosiyasi realıq ortadadır".

Onun sözlərinə görə, Azərbaycan torpaqlarını azad edib və regionda sülhün şərtlərini də özü müəyyən edir: "Ermənistan bu reallığı tam qəbul etməyə qədər heç bir sülh sazişindən danışmaq mümkün olmaya-

can bu tələbdən geri dönməyəcək. Təəssüf edirəm ki, Paşinyan bu məsələni 2026-cı ilə qədər uzatdı. Biz gözləyirdik ki, o, bu il konstitusiyada dəyişiklik edərək məsələni həll etsin. Ermənistan Konstitusiyasında və ona bağlı əsas sənədlərdə Qarabağın Ermənistanla məxsus olması ilə bağlı maddələr aradan qaldırılmalı idi. Təs-

Paşinyan yenə "mus" dedi, "Mustafa" demədi - Bakıya signal

Erməni baş nazir vaxtaşırı referendum məsələsini yada salmaqla nə demək istəyir?

Noyabrın 22-də baş nazir Nikol Paşinyan növbəti dəfə yeni konstitusiyanın vacibliyindən danışdı. Siyasi elita ilə qapalı görüşdə o bildirib ki, daxili legitimliyin gücləndirilməsi fundamental məsələ hesab edir və bu, yeni konstitusiyanın qəbulunda öz əksini tapmalıdır.

Hökumət rəsmiləri qarşısında çıxışında beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazi bütövlüyünü müdafiə etmək hüququ və yeni konstitusiyanın qəbulunun zəruriliyindən danışan Paşinyan bildirib: "Silah və avadanlıq əldə etmək, müdafiə texnologiyalarına çıxış imkanları artır. Daxili legitimliyimizin gücləndirilməsini fundamental məsələ hesab edirik və bu, yeni konstitusiyanın qəbulunda öz əksini tapmalıdır".

Onun sözlərinə görə, konstitusiya dövlətin uzunmüddətli inkişafı üçün zəruri "aerodinamikani" təmin etməlidir və məhz buna görə yeni konstitusiyanın qəbuluna dair referendumun 2026-cı ilin parlament seçkilərindən sonra keçirilməsi vacibdir. Paşinyan hesab edir ki, bu, bütün siyasi qüvvələrə seçki kampaniyası zamanı konstitusiyaya məsələlərinə dair mövqelərini və yanaşmalarını təqdim etmək imkanı verəcək. Seçkilərin nəticələrinə əsasən xalqın etimadını qazanmış siyasi qüvvələrin mövqeyi isə konstitusiyanın son layihəsinin hazırlanmasında həlledici olacaq.

Ermənistan baş naziri vaxtaşırı referendum məsələsini yada salmaqla nə demək istəyir? Paşinyan Bakının haqlı tələbi barədə niyə söz açmır? Ermənistan rəhbərliyi bu tələb də nəzərə alınmaqla, konstitusiyaya problemini uğurla həll edə biləcəkmi? Zaman nə dərəcədə onun xeyrinə işləyir? Yeni konstitusiyanın tərəfdarlarının getdikcə artdığını söyləmək olarmı?

maq cəhddir. Hazırda Ermənistanda siyasi mühit olduqca mürəkkəbdir. Hakimiyyətlə müxalifət və kilə arasında ziddiyyətlər artmaqdadır. Bu kontekstdə Paşinyan kilə və müxalifətin arqumentlərini və manipulyativ mənbələrini məhdudlaşırmağa çalışır ki, seçkilərdə üstünlük qazana bilsin. Aydındır ki, Ermənistan Konstitusiyasında hələ də Qarabağın "Ermənistan torpağı" kimi göstərilməsi sülhün qarşısındakı əsas və fundamental maneədir. Rəsmi Bakı bu faktı məhz əsas şərt kimi irəli sürür. Çünki qeyd edilən dəyişikliklər olmadığı müddətdə hər hansı bir sülh müqaviləsinin legitimliyi sual altına düşür. Paşinyan hər dəfə yeni konstitusiyaya ehtiyacdən danışsa da, onun bu açıqlamalarında Azərbaycanın haqlı tələbini, yeni konstitusiyadan işğalçı iddiaların çıxarılmasını eşitmirik. Bu isə böyük ölçüdə məhz radikal müxalifəti və onlara havadarlıq edən qüvvələri, revanşist ideyaları neytrallaşdırmaq məqsədindən irəli gəlir. Halbuki erməni cəmiyyəti birdənə dərk etməlidir ki, regionda təhlükəsizliyin və davamlı sülhün yeganə yolu revanşizm deyil, realıq qəbul

caq. Unutmaq olmaz ki, konstitusiyaya dəyişmədiyi müddətdə Ermənistan beynəlxalq hüquqa uyğun davranmış sayılmır, sülh sazişinin imzalanması mümkün olmur, regionda dayanıqlı təhlükəsizlik mühiti formalaşmır. Bütün hallarda zaman artıq Azərbaycanın lehinə işləyir. Azərbaycanın güclü dövləti, güclü ordusu və güclü lideri var. Regionda yeni siyasi nizam məhz ulu öndər Heydər Əliyevin təməlini qoyduğu və bu gün möhtərəm Prezident İlham Əliyevin qətiyyətlə davam etdirdiyi dövlətçilik xəttinin nəticəsidir. Ermənistan nə qədər tez bu realıqı qəbul edərsə, bir o qədər tez sülh və əməkdaşlıq imkanı əldə edə bilər. Əks halda, məsuliyyət yalnız və yalnız rəsmi İrəvanın üzərində qalacaq".

Siyasi şərhçi Mübariz Göyüşlü bildirib ki, Paşinyanın konstitusiyaya ilə bağlı dəyişiklik etmək cəhdlərinin uğurla nəticələnməyəcəyinə inanır: "Azərbaycanın tələbini yerinə yetirəcəyi təqdirdə proseslər müsbət şəkildə yekunlaşacaq. Bu, Azərbaycanın qəti tələbidir. Paşinyan, onun ətrafı, tərəfdarları və ümumiyyətlə, erməni xalqı bilməlidir ki, Azərbay-

suf ki, bu, bu il baş tutmadı. Paşinyan bilməlidir ki, bu məsələ 2026-cı ildə mütləq gerçəkləşməlidir. Onu daha da uzatmağın heç bir mənası yoxdur. Hesab edirəm ki, 2026-cı il seçkilərindən sonra Paşinyan bu dəyişikliyi həyata keçirmək üçün daha geniş imkanlara sahib olacaq".

M.Göyüşlünün sözlərinə görə, əgər Paşinyan Azərbaycanın bu tələbini nəzərə almasa və yerinə yetirməkdən imtina etsə, bu onun üçün heç də yaxşı nəticələr verməyəcək: "Paşinyan həm də diqqət etməlidir ki, hələ sülh sazişi imzalanmasa da, Azərbaycanın jestləri-taxıl tranzitine icazə verilməsi və digər müsbət addımlar Ermənistan üçün nə qədər böyük əhəmiyyət daşıyır. Zəngəzur dəhlizi açıldıqdan sonra isə Ermənistanın nə qədər fayda əldə edəcəyi göz önündədir, baxmayaraq ki, hazırda onu açmaq istəmir. Paşinyanın bir yolu var - Azərbaycanın tələblərini yerinə yetirmək və normal qonşuluq münasibətlərinə əməl etmək. Gələcək perspektivdə onun bunu mütləq nəzərə alacağına inanmaq istərdim".

□ **Cavanşir ABBASLI,**
"Yeni Müsavat"

İrəvan həddini aşdı: caniləri geri istəyir

Paşinyanın bəzi bəyanatlarına anlayışla yanaşsaq, yoxsa...

Ermenistanın baş naziri Nikol Paşinyan İrəvanda səfərdə olan ABŞ dövlət katibinin siyasi məsələlər üzrə müavini Alison Hakerlə görüşündə Bakıda məhkəməsi keçirilən hərbi cinayətkarların azadlığa buraxılması məsələsini qaldırıb. Azərbaycanda 23 Ermənistan vətəndaşının saxlanıldığını iddia edən Paşinyan onları “hərbi əsir” adlandırır.

“Görüş zamanı mən xüsusilə bu məsələyə diqqət yetirdim və qeyd etdim ki, prezident Tramp bu məsələnin həllinə sadıq olduğunu açıq şəkildə bildirib. Mən bu məsələ ilə bağlı ikitərəfli şəkildə gördüyümüz işləri təqdim etdim. ABŞ dövlət katibinin müavindən Birləşmiş Ştatların bu istiqamətdə göstərdiyi səylər barədə məlumat verməsini xahiş etdim. Eləcə də xahiş etdim ki, bu məsələ diqqət mərkəzində saxlanılsın”, - deyə baş nazir bildirib.

Qeyd edək ki, Bakı Hərbi Məhkəməsinə Ermənistan dövlətinin, onun dövlət qurumlarının vəzifəli şəxslərinin, hərbi qüvvələrinin və qanunsuz silahlı birləşmələrin bilavasitə rəhbərliyi və iştirakı, tapşırıq, göstəriş və təlimatla-

rı, maddi, texniki, şəxsi heyətlə verdiyi dəstəyi, mərkəzi qaydada idarəçiliyi ilə Azərbaycana hərbi təcavüz etmək məqsədilə aparılan müharibənin gedişində törədilmiş çoxsaylı cinayət faktlarına dair erməniyə illi 15 təqsirləndirilən şəxs ittiham edilir.

Onlar təcavüzkar müharibəni planlaşdırma, hazırlama, başlama və aparma, beynəlxalq müdafiədən istifadə edən şəxslərə və ya təşkilatlara hücum etmə, soyqırım, əhalini məhv etmə, köləlik, əhalini deportasiya etmə və ya məcburi köçürmə, insanları zorakılıqla yoxa çıxarma, işgəncə, müharibə qanunlarını və adətlərini pozma, silahlı münaqişə zamanı beynəlxalq humanitar hüquq normalarını pozma, hərbi soyğunçuluq,

qəsdən adam öldürmə, terrorçuluq, terrorçuluğu maliyyələşdirmə, qanunsuz olaraq silah, onun komplekt hissələrini, döyüş sursatı, partlayıcı maddələr və qurğular əldə etmə, başqasına vermə, satma, saxlama, daşıma və gəzdirmə, qanunvericiliklə nəzərdə tutulmayan silahlı birləşmələri və qrupları yaratma və digər cinayət maddələri ilə ittiham olunurlar.

Paşinyanın bu mövqeyi ABŞ-nin iştirakı ilə Azərbaycan və Ermənistan arasında sülhə nail olunması və nəqliyyat-kommunikasiya vasitələrinin blokdan açılması istiqamətində aparılan danışıqlara nə dərəcədə zərbə vura bilər? Məgər o, məhkəməsi gədənlərin hansı cinayətləri törətdiklərini bilir?

“Alyans” Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri Abutalıb Səmədov “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, Bakıda məhkəməsi gədən erməni cinayətkarların törətdiklərindən Nikol Paşinyan xəbərdardır: “Ancaq qarşıdan parlament seçkiləri gəlir və Nikol Paşinyan erməni ictimai rəyi ilə hesablamaq məcburiyyətindədir. Ermənistan əhalisinin böyük əksəriyyəti isə hesab edir ki, Bakıda davam eləyən proses bir tərəfdən Ermənistan dövləti üçün təhəqürdür, digər tərəfdən Ermənistan hakimiyyəti onların azad edilməsi üçün əlindən gələni etmir. Bu da təbii ki, Paşinyanın seçkiqabağı reytinginə təsir edir. Bu səbəbdən baş nazir o cür bəyanatlar verir. O da aydındır ki, növbəti parlament seçkiləri həttə müharibədə ağır məğlubiyyətdən sonra 2021-ci ildə keçirilən seçkilərdən daha çətin olacaq. Çünki rusiyanövlümlü qüvvələrin demək olar hamısı birləşməyə

və ortaya daha böyük güc qoymağa çalışır. Açıq şəkildə artıq erməni kilsəsi də müxalifət tərəfdədir və blok halında seçkiyə getmək istəyir, sahibkarların bu prosesdə aktiv şəkildə iştirak etmək istəyirlər. Bu da təbii ki, Paşinyanı ciddi şəkildə narahat eləyir. Yeri gəlmişkən, bu, hamımızı narahat etməlidir. Çünki Ukraynada baş verən hadisələr göstərir ki, müharibənin başa çatmasına çox qalmayıb. Donald Tramp ortaya konkret plan qoyub və bu planı qəbul etmək məcburiyyətində qala bilər. Çünki müharibəni davam etdirmək üçün tələb olunan yardımı Avropa göstərə bilmir. Bu yardımın məbləği ən azı 110-120 milyard dollar səviyyəsindədir. Avropanın buna gücü çatmır. Eyni zamanda ABŞ-nin Ukraynanın silah verməməklə, kəşfiyyat məlumatlarını verməməklə hədələməsi çox ciddi amildir. Bu səbəbdən Tramp planı çox güman ki, cüzi dəyişikliklərlə qəbul olunacaq və ondan sonra Rusiyanın bölgəmizdə daha da fəallaşacağı, Ermənistandan bir alət kimi istifadə etməyə çalışacağı heç kimdə şübhə doğurmur. Hətta Rusiyada bəzən açıq şəkildə bəyan edirlər ki, Qarabağ məsələsi hələ bitməyib. Əgər parlament seçkilərində rusiyanövlümlü qüvvələr hakimiyyətə gəlsələr, Rusiyanın 1990-cı illərdəki ssenarini yenidən tətbiq etmək istəyi ortaya çıxa bilər. Təbii ki, vəziyyət ciddi şəkildə dəyişib, bugünkü Azərbaycan 1990-cı illərin Azərbaycanı deyil. Ancaq Rusiyada təfəkkür dəyişməyib. Ermənilərin də müəyyən dairələrinin Rusiyanın forpostu olmaq istəyi dəyişməyib”.

Ekspert hesab edir ki, bu səbəbdən Nikol Paşinyan nəyin bahasına olursa-olsun seçkilərdə qalib gəlməlidir və biz də bunda maraqlıyıq: “Çünki əks halda bütün planlar pozula bilər, bölgədə çox ciddi gərginlik ocağı yaranar. Ona görə də bu gün biz Paşinyanın bəzi bəyanatlarına anlayışla yanaşmalıyıq və dərk etməliyik ki, bunlar parlament seçkiləri ərəfəsində Ermənistan ictimai rəyini nəzərə alıb verilən bəyanatlardır. Yoxsa təbii ki, Paşinyan Bakıda həbsdə olan ermənilərin qatı cinayətkar olduqlarını yaxşı bilir. Hətta onların bəzilərinin ömürlük həbsdə olmasını istəyir. Ancaq eyni zamanda seçkilər barədə də düşünməyə məcburdur. Biz Paşinyanın digər bəyanatlarını da unutmamalıyıq. Məsələn, Qarabağ ermənilərinin geriye qayıtmasının zərərli ola biləcəyini və bunu istəmədiyini Paşinyan açıq şəkildə deyir. Ermənistanda bunu deyən yeganə siyasətçi odur. Digər bir sıra məsələlərdə də Paşinyan realist mövqə tutur. Bunlar mütləq nəzərə alınmalıdır və qəbul etmədiyimiz bəzi fikirləri anlayışla qarşılanmalıdır”.

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
“Yeni Müsavat”

Şahin Şıxlinski Bakıdakı rusla dəyişdirilir?

Rusiya mediası - “Uralinformbyuro” - Ural azərbaycanlılarının keçmiş diaspor rəhbəri Şahin Şıxlinski Bakıda həbs olunan rusiyalı şəxslərdən biri ilə mübadilə variantının nəzərdə keçirildiyini iddia edib.

Musavat.com xəbər verir ki, agentliyin hüquq-mühafizə orqanlarındakı mənbəsinə əsasən, hazırda bu istiqamətdə müvafiq sənədlərin hazırlanması üzərində iş aparılır.

Məlumatə görə, Rusiya tərəfi Şıxlinski barəsində açılmış cinayət işində uyğunsuzluqların aşkarlandığını bildirir və bu səbəbdən onun başqa bir rusiyalı ilə dəyişdirilməsi variantı müzakirə olunur. Şıxlinski hazırda qəsdən adam öldürməyə cəhd ittihamı ilə saxlanılır və onun həbs müddəti 30 dekabr tarixinədək uzadılıb.

Jurnalistlərin sorğusuna cavab olaraq Rusiya İstintaq Komitəsindən hələlik rəsmi açıqlama verilməyib. Cavab daxil olarsa, Rusiya mediası həmin məlumatı yayımlayacağını bildirib.

Hindistandan Ermənistana qırıq hədiyyəsi

Hindistan Hərbi Hava Qüvvələrinə məxsus Tejas yüngül qırıq təyyarəsinin “Dubay 2025” sərgisində uçuş proqramı zamanı qəzaya uğraması Yeni Dehlinin global bazarda təklif etdiyi silah ixracı perspektivlərinə xələf gətirə bilər.

Musavat.com xəbər verir ki, qənaət “The Economic Times” qəzetinin hazırladığı materialda yer alıb.

Gecikmələr və texniki problemlərlə üzləşən bu ilk yerli hind qırıcısının hazırlanması ölkənin müasir silahlar yaratmaqdağı uğurunun nümayişi sayılırdı. Tejas təyyarələri xarici alıcılara satılmaq üçün Dubayda nümayiş etdirildi. Qəzet qeyd edir ki, qəza ixracata mane ola bilər və artıq Hindistan Hərbi Hava Qüvvələrinin nüfuzuna xələf gətirib. Hindistan bu ucuz təyyarəni aviasiya texnologiyasını paylaşmağa hazır olduğu Ermənistan, Misir və Cənub-Şərqi Asiya ölkələrinə təklif edir.

Noyabrın 21-də Dubayda nümayiş uçuşu zamanı qəzaya uğrayan Hindistan Hərbi Hava Qüvvələrinə məxsus Tejas qırıq təyyarəsi akrobatik manevr edirdi. Mütəxəssislər hesab edirlər ki, tarazlığın itirilməsi qəzaya səbəb ola bilərdi. Pilot həlak olub.

Tejas yüngül çoxməqsədli qırıq təyyarəsi Hindistanın Hindustan Aeronautics Limited (HAL) şirkəti tərəfindən istehsal olunur. Təyyarənin hazırlanması 1980-ci illərdə başlayıb və təyyarə ilk uçuşunu 2001-ci ildə edib. 2015-ci ildə qırıq təyyarənin Hindistan Hərbi Hava Qüvvələrinə daxil edilməsi qərarı verilib. Hindistan Müdafiə Nazirliyi 15 il ərzində 180 Tejas Mk1A və 108 təkmilləşdirilmiş Tejas Mk2 qırıcısını xidmətə qəbul etməyi planlaşdırır.

2024-2025 maliyyə ilində (31 martda başa çatıb) Hindistan 80 ölkəyə 230,6 milyard rupiden (təxminən 2,76 milyard dollar) çox dəyərində silah ixrac edib. Müdafiə naziri Rajnath Singhin sözlərinə görə, Hindistanın müdafiə sənayesi istehsalı artıq 12 milyard dolları keçib və bu da ölkəni ən çox silah ixrac edən 25 ölkə arasına çıxarıb.

2028-2029 maliyyə ilinə qədər müdafiə sənayesinin ümumi illik məhsulunun 36 milyard dollara, müdafiə ixracının isə 6 milyard dollara çatacağı planlaşdırılır.

“Zəngəzurda erməniləri azərbaycanlılar yoxlayır”

“Zəngəzurda mövqelərə qalxan erməni hərbiçiləri bəzi postlarda azərbaycanlılar tərəfindən yoxlanılır”. Ordu.az xəbər verir ki, bunu Ermənistanın “Hayakve” birliyinin şura üzvü, erməni siyasi xadim Avetik Kerobyanyan deyib.

“Faktlar var, həmin mövqələrin yerlərini də bilərəm. Bizim əsgərlər Azərbaycan Ordusunun nümayəndələri tərəfindən yoxlanıldıqdan sonra postlara buraxılırlar. Azərbaycanlılar iki günlük ərzaqdan və iki daraqdan artıq sursat keçirməyə icazə vermirlər. Növbəni əvəz edəcək əsgər gələne qədər həmin mövqedə duranları buraxmırlar. Təkrar edirəm: Ermənistan Silahlı Qüvvələrinin nəzarətində olan döyüş mövqelərində azərbaycanlılar erməni əsgərlərini yoxlayır və yalnız bundan sonra yuxarı qalxmağa icazə verirlər. Həmin uşaqları girov kimi saxlayırlar”, - Kerobyanyan bildirib.

Onun sözlərinə görə, həm Ermənistan Müdafiə Nazirliyi, həm də Baş Qərargah məsələdən çox yaxşı xəbərdardır: “Söhbət Zəngəzur vilayətindəki Qaragöl ərazisində Ermənistanın nəzarətində olan mövqelərdən gedir. Üzücüdür, amma döyüş başlasa, bizim uşaqlar əsir düşəcək, ya da daha pis olacaq. Orada bizim hərbiçilər alqaldıcı vəziyyətdən keçir və bu barədə Müdafiə Nazirliyi bilir. Azərbaycanlılar əsgərlərimizi həttə ciblərində yoxlayırlar”.

İyili qatarda səyahət

Zamin HACI
 zaminhaci@gmail.com

Təsədüfən bu yazının dərci 25 noyabra təsadüf edəcək. Düz 25 il bundan qabaq məhz 25 noyabr axşamı bütün Bakı camaatı küçələrə axışmışdı. Son 100 ildə Abşeron yarımadasındakı ən güclü zəlzələlərdən biri olmuşdu. 7 bala yaxın gücdə. Sadəcə, bəxtimiz gətirmişdi ki, zəlzələ çox qısa, 22 saniyə çəkmişdi, episentri isə dənizdə idi.

O günü yada salmağımın mənası var. Son günlər tikintilərdə qəzalara, yanğınları, uçqunları görəndə istər-istəməz fikirləşirəm: "Nə yaxşı o zəlzələ indi olmur". Çünki həmin vaxt Bakıda cəmi 2-3 göydələni tipli yeni bina tikilmişdi, qalanları hamısı Sovetdən və Çar dövründən qalma tikililər idi. Həmin tikililər 6-7 bal zəlzələyə dözdülər, bəs 2025-ci ildən sonra tikilənlərin dözümlü neçə olacaq? Hələ təkan yoxdur, balkonlar uçur, ara divarlar dağılırsa, təkan olsa bəs?..

Dünən Nərimanov rayonunda qaz partlayışından sonra binadakı ofisin müdürü deyirdi ki, bizim göydələni qaz çəkilməyib, yaxından torpağın altı ilə iri qaz borusu keçir, oradan sızma olub. Şəhərin içində böyük qaz kəmərinə torpağın altı ilə o şəkildə çəkmək kimin ağına gəlib?

Maşallah, camaat bütün dünyada evdə yandırmaya qaz tapmır, bizdə isə o qədər çoxdur, ofislərə sızdırıb havaya uçururuq. Araşdırma aparılacaq, məlum olacaq bütün qaz xətlərinin istismar qaydalarına əməl olunub, təhlükəsizliyə cavabdeh yoldaş dəftərinə qol çəkilib, fəvqəladə hallardan siçan-pişik idarəsinə, təhsildən mədəniyyətə, Jek müəllimdən Bələdiyyə bəyə qədər hər yerdən müvafiq sənədlər, arayışlar, qəbzər vaxtlı-vaxtında alınıb, qovluğa tikilib, şkafa qoyulub. Hətta istəsən partlayan ofisdə yere dağılan kağız-kuğuzun içindən həmin arayışların surətini də taparsan.

Binəqədidə yüksək gərginlikli elektrik xətti 4 gəncin ölümünə səbəb olan gün fikirləşdim: axı elə xətləri açıq havada, şəhərdə çəkmək faktiki ölümcül təhlələr qurmaq kimi bir şeydir. İzolyasiya edib yeraltı çəkmək olardı. Amma bizdə tərsinədir. Qazi torpağın altı ilə, elektriki isə üstündə çəkirlər. Bir tanış həmin axşam yaxınlıqdakı məktəbin hasarı üzərindən uzanan yüksək gərginlikli xətti mənə göstərib dedi: "Bax, ağacın budaqlarını belə qurudub".

Yüksək gərginlikli elektrik xətlərini hava ilə yox, yeraltı kabelle ötürməyə niyə həvəsli deyillər, onun səbəbini bilir-sinizmi? Bir qədər bahadır. Vəssalam. Nəticədə xətləri havada çəkib bizə ucuz ölüm yaradırlar.

İndi yaşadığım küçədə azı 15 ildir kanalizasiya xətti aşırıb-daşır, hər yan iylənir, di gəl bunu düzəltmək mümkün olmur. Arada İlon Mask Marsda kanalizasiya xətti çəkəcək, bizim küçəyə əlac edən isə yoxdur. Bir nəfər var, ömrü boyu qəzet oxumayıb və qəzetə heç Sovet vaxtında 3 qəpik də xərci çıxmayıb, ancaq məni hər görəndə deyir: "Bunu qəzetində yaz" (ona görə rahatlıqla yazıram, bilirəm heç bunu da oxumayacaq). Guya mən yazan kimi su idarəsi qaça-qaça gəlib deşiyə paz tıxayacaq, küçəmizdən də qızılgül iyi gələcək. Sanki biz Niderlandda-zadda yaşayırıq. Heç istəmirik də. Orada küçə təmizdir, ancaq kişilərin kişilərlə evlənməyə icazəsi var. Biz nəcis içində yaşamağa razıyıq, milli dəyərlərimizi itirməyə isə hayır!

Üstəlik, yüz metr aralıda dəmiryolu vağzalının ərazisində kanalizasiya sularından yekə bir "Gö.göl" yaranıb, elə keçəl bir dərman bilsə öncə onu qayırdı... Hökumət öz vağzalını təmiz saxlaya bilmirsə, bizim qotur küçəmiz nəyinə lazımdır? Bakının bütün dəmiryolu qonaqlarını ilk olaraq həmin iylənmiş sular qarşılayır.

Nobelli Kolumbiya yazıçısı Qabriel Qarsia Marques gəncliyində, 1957-ci ildə SSRİ-yə gəlib, səfər təəssüratlarını "SSRİ - Koka-Kola reklamı olmayan 22 milyon 400 min kvadrat kilometr" adlı essədə qələmə alıb. Oradan bir tragikomik epizod yadıma düşdü. Marques yazır ki, gecə qatarımız dözülməz üfunət, çürüntü ilə dolu, qaranlıqda bunun haradan gəldiyini də tapa bilmədik. Heç qatardakı ruslar da iyin haradan gəldiyini bilməyib.

Qatar həmin qatardır.

Bir ay sonra - dekabrın 25-də AZAL-a məxsus mülki təyyarənin Rusiya səmasında vurulmasının 1 ili tamam olacaq. Qəza nəticəsində 67 nəfərlik heyətin (62 sərnişin və 5 ekipaj üzvü) 38 nəfəri həlak olub. Təəssüf ki, Rusiya tərəfi uzun müddət faciə ilə bağlı qeyri-adekvat, tələb-bürlü mövqe sərgilədiyi üçün iki ölkə arasında münasibətlər az qala ən aşağı səviyyəyə düşmüşdü. Söhbət sərnişinlərə və təyyarəyə görə kompensasiyaların ödənilməsindən, rəsmi üzr istənilməsi və günahkarların cəzalandırılması kimi Bakının haqlı tələblərindən gedir.

Nəhayət, ötən ay Düşənbədə uzun fasilədən sonra Prezident İlham Əliyevlə görüşdə Putin faciəyə görə üzr istədi və digər tələblərin də yerinə yetirilməsi üçün tədbirlər görəcəyini anons etdi.

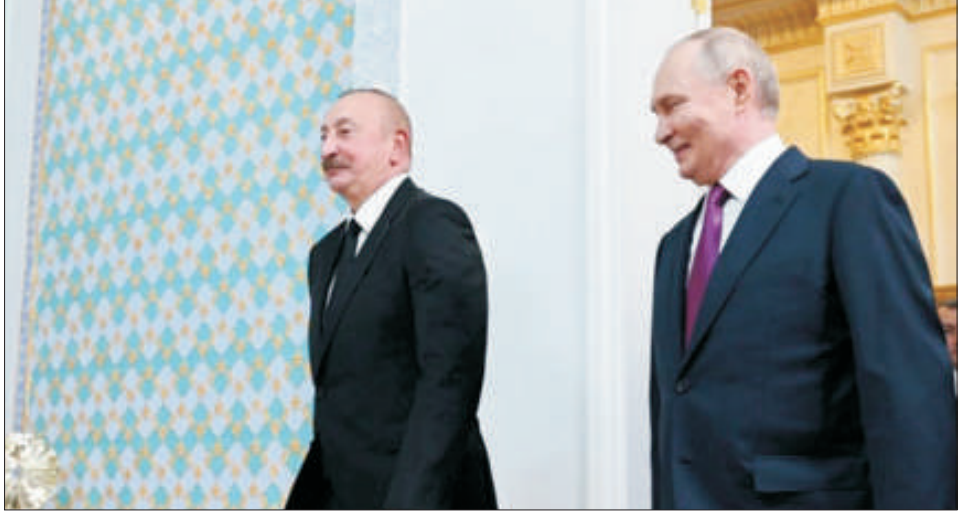
Ötən həftə Rusiya İstintaq Komitəsinin sədri Aleksandr Bastrikin Aktauda baş verən təyyarə qəzasının araşdırılmasına Azərbaycan, Rusiya və Qazaxıstanın təcrübəli mütəxəssislərinin cəlb olunduğunu bildirib. O, daha sonra məlumat verib ki, faciənin bütün səbəb və şəraitinin müəyyən edilməsi üçün kompleks istintaq tədbirləri artıq başa çatıb: "Hazırda istintaq tam yekunlaşıb və nəticələr yaxın günlərdə ictimaiyyətə açıqlanacaq".

Qazaxıstanın vitse-prezidenti, Aktau yaxınlığında AZAL-a məxsus "Embraer-190" təyyarəsinin qəzaya uğramasının istintaqını aparən dövlət komissiyasının rəhbəri Kanat Bozumbayev isə bildirib ki, istintaqın nəticələri Yeni ildən sonra açıqlana bilər.

Bəs ilin sonunadək bunun şahidi ola biləcəyikmi? Adları da məlum olan günahkarlar həbs olunacaqmı? Hazırda istintaq nə yerdədir?

Demokratiya və İnsan Hüquqları Komitəsinin sədri Çingiz Qənizadə "Yeni Müsavat"a açıqlamasında qeyd etdi ki, Rusiya lideri Düşənbədə verdiyi sözü tutmalıdır. Onun sözlərinə görə, təyyarəni vuranların cəzalandırılması və kompensasiya ödənişi yerinə yetirməli olan iki əsas tələbdir: "Vladimir Putin də Düşənbə görüşündə hər iki vədi verdi. Rusiya ilin sonuna qədər istintaqı yekunlaşdırmağa söz verib. Halbuki istintaq artıq yekunlaşmışdır. Çünki hər şey aydındır, son bir ay ərzində yeni hansı detal ola bilər ki?! Üstəlik, Rusiya prezidenti Düşənbə görüşündə raketin qəlpələrinin təyyarəyə dəydiyini təsdiq edib. Deməli, nəyisə yenidən sübut etməyə ehtiyac yoxdur".

Hüquq müdafiəçisi bildirdi ki, Rusiya lideri vədini yerinə yetirməyə, ilk növbədə öz sözünün üstündə durmayan biri kimi yadda qalacaq: "Eyni zamanda Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinə təsir edəcək. Hazır-

Bakı və Moskva üçün kritik bir ay - Putinin Əliyevə o vədi...

Rusiya prezidentinin vurulan təyyarə ilə bağlı Düşənbədə verdiyi söz yerinə yetiriləcəkmi? - Azərbaycanın gözləntisi

da əlaqələr normallaşmış kimi görünür. Lakin hər şey Rusiyanın davranışından asılıdır. Əgər vurulan təyyarə ilə bağlı iki tələb yerinə yetirilməsə, münasibətlər gərginləşə bilər. Bunun isə Rusiyaya lazım olduğunu düşünürəm. Hər halda, Putin istəməz ki, verdiyi sözü tutmayan biri kimi qəbul olunsun. Çünki bu məsələ prezidentlər səviyyəsində müzakirə olunub və ictimaiyyətin gözü qarşısında bəyan edib. O baxımdan, ilin sonuna yaxın Rusiya İstintaq Komitəsinin son qərarının açıqlanacağı gözləntisi var".

Hərbi ekspert Ramil Məmmədli vurğuladı ki, Rusiya "Pantsir - S 1" hava hücumundan müdafiə sistemi ilə atəş açıb və nəticədə mülki təyyarəmiz vurulub: "İstintaqı bunu tezliklə müəyyən edə bilər. Bir il araşdırma aparılmasına ehtiyac yox idi. Burada Rusiya Müdafiə Nazirliyinə təbə olan hərbi qulluqçuların törətdiyi cinayətdən söhbət gedir. Əgər deyildiyi kimi, həmin gün Ukrayna dronunu zərərsizləşdirmək məqsədilə səhvən təyyarəmiz vurulubsa, bunu edənlərin kimliyini müəyyənləşdirmək də çətin olmamalıdır. Çünki PUA hücumlarının qarşısının alınması hansı hərbiçiyə həvalə olunursa, əvvəlcədən məlumdur. Ona görə həmin hərbiçiləri məsuliyyətə cəlb etmək mümkündür. Amma hələ də Rusiya İstintaq Komitəsi bu yöndə addım atmayıb. Hətta prezident Putin də təsdiqlədi ki, raketin qəlpələri təyyarəyə dəyib. O zaman bu səhvi kim edib niyə araşdırılmır?"

Hərbi təhlilçi Rusiyanın bütün hallarda ilin sonuna qədər müəyyən addımlar atacağını gözləyir: "Çünki bunun əksi münasibətlərin yenidən korlanması deməkdir. Sadəcə, Rusiya gələn ilin əvvəli ilə bağlı vəd verir. Bu da

məsələni uzatmağa hesabla bilər. Azərbaycan Rusiya prezidentinin Düşənbədə dediklərini yada salmalıdır və tələblərini təkrarlamaqdadır".

Yada salmaq ki, "Minval Politika" 2024-cü il dekabrın 25-də baş vermiş faciənin dəqiq xronologiyasını ilk dəfə yayımlayıb. Materialda hadisəyə birbaşa cavabdeh olan Rusiya Hərbi Hava Qüvvələrinin general-mayoru Aleksandr Tolopilonun əmrindən tutmuş, texniki nasazlıqlar və sonradan aparılan ört-basdır əməliyyatların detalları təqdim olunur.

General-mayor Tolopilo sonradan obyektiv nəzarət

materiallarını saxtalaşdırmağa cəhd edib. O, raketlərin guya öz-özünə partladığını və təyyarəyə toxunmadığını bildirib. Eyni zamanda radar sistemindəki nasazlıqlar və "Pantsir-S" kompleksinin texniki problemləri barədə məlumatları gizlədib. Hadisənin səbəblərinin ciddi şəkildə araşdırılması əvəzinə, Tolopilo məsuliyyətdən yayınaraq Rusiya Hərbi Hava Qüvvələrinin Şərq Hərbi Dairəsində yeni vəzifəyə - 11-ci orduya komandir müavini təyin edilib.

□ **Emil SALAMOĞLU,**
 "Yeni Müsavat"

Bakıdan qayıdan Koçinyandan yeni açıqlama

"Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi Hikmət Hacıyev erməni ekspertlərlə görüşdə bildirib ki, Azərbaycan üçün müharibə başa çatıb".

Teleqraf Ermənistan KİV-ə istinadla bildirib ki, ötən həftə Bakıda olmuş Ermənistan nümayəndə heyətinin nümayəndəsi Areq Koçinyan Hikmət Hacıyevlə söhbətinin təfərrüatını açıqlayıb.

Ekspertin sözlərinə görə, Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi Ermənistan cəmiyyətinə bir neçə mesajın çatdırılmasını istəyib: "Bakı üçün münaqişə bitdi, azərbaycanlılar hazırkı müharibəsiz vəziyyətdən sülhə keçmək və Ermənistanla hərtərəfli və davamlı sülh qurmaq istəyirlər".

Areq Koçinyan əlavə edib ki, Azərbaycanın Ermənistan dan heç bir ərazi tələbi yoxdur.

Erməni ekspertləri noyabrın 22-də prezidentin köməkçisi qəbul edib. Müzakirə zamanı avqustun 8-də Vaşinqtonda əldə olunmuş razılaşmalardan sonra Ermənistan və Azərbaycanın addımları müzakirə olunub. Hacıyev nümayəndələrin suallarını cavablandırıb.

Azərbaycanın dünyada artan nüfuzu ona global miqyaslı problemlərin həllində də iştirakçı mandatı əldə etmək şansı verib. Bir sıra uzunmüddətli münaqişə və müharibələrin dayandırılması, sülhün əldə olunması, həmçinin sülhməramlı kontingentin yerləşdirilməsi kimi məsələlərdə Azərbaycanın adı ön sırada çəkilir. İsrail və HƏMAS arasında əldə olunmuş razılaşmalara davamlı şəkildə əməl olunacağı halda, Qəzzada sülhməramlı kontingentin fəaliyyətinin təmin olunması məsələsində də Azərbaycan sülhməramlılarının iştirakı son zamanlar müzakirə predmetinə çevrilməkdədir. Amma bu barədə hələlik daha çox media müstəvisində müzakirələr aparılır.

Bu arada Azərbaycanın Qəzzaya əsgər göndərilməkdən imtina etdiyi haqda iddia yayılıb. Belə bir iddia ilə "İsrail Hayom" qəzeti çıxış edib. "Bir neçə həftə əvvəl Qəzzada Beynəlxalq Sabitlik Qüvvəsinə qoşulmağı nəzərdən keçirən Azərbaycan Qəzzada əsgərlərinin həyatını təhlükəyə atmayacağını bildirib. Azərbaycan rəsmiləri yalnız bərpa prosesləri və sakitliyin qorunması mərhələsində iştirak barədə müzakirə aparırlar, lakin hazırda tələb olunan HƏMAS-ın tərk-silahı və zolağın demilitarizasiyası mərhələsinə qoşulmaq istəmir", - məlumatda vurğulanıb. Qeyd edək ki, bundan öncə İsrailin Azərbaycan sülhməramlı qüvvələrinin bölgədə yerləşməsinə dəstəklədiyi haqda məlumat yayılmışdı.

Bir müddət öncə isə bu haqda fərqli məlumat yayılmışdı. ABŞ-nin BMT-dəki nümayəndəsi Mayk Uolts bildirib ki, Vaşinqton Qəzzaya stabilizasiya qüvvələrinin göndərilməsi ilə bağlı bir sıra ölkələrlə apardığı danışıqları yüksək qiymətləndirir. Onun sözlərinə görə, Azərbaycan da bu dövlətlər arasında yer alıb. Uolts bunları "Bloomberg" agentliyinin Sinqapurda keçirdiyi "Yeni İqtisadiyyat Forumu"nda çıxışı zamanı deyib. "Bir çox ölkələr Qəzzaya əsgər göndərmək üçün BMT-nin təsdiqinə ehtiyac duyurdu. Azərbaycan, İndoneziya və digər dövlətlərlə çox pozitiv danışıqlar aparıldı", - deyə o qeyd edib. Rəsmi Vaşinqton hesab edir ki, xarici qüvvələrin Qəzzaya yerləşdirilməsi regionda sülhün təmin edilməsi, insani yardımın fasiləsiz ötürülməsi, eləcə də təhlükəsizliyin bərpası üçün vacib addım ola bilər. Hazırda tərəflər mümkün missiyanın formatını, hüquqi çərçivəsini və BMT mandatının məzmununu müzakirə edir.

Xatırladaq ki, Prezident İlham Əliyev Misirin Şarm

Azərbaycan "Qəzza bataqlığı"na girmədi

Rəsmi Bakının bu məsələdə təmkinli siyasətinin məntiqə söykənən əsasları var - ekspertlərin fərqli proqnozu

əl-Şeyx şəhərində keçirilən Sülh Sammitinə dəvət alan azsaylı liderlərdən idi. Dövlət başçımıza böyük etimadın olduğunu sözügedən sammitdə də müşahidə etdik. Ancaq bilirik ki, ölkəmiz müharibə və terrordan uzun illər ərzində əziyyətlər çəkib və sabitliyin olmadığı, uşaqlara belə fərq qoyulmayan müharibə bölgəsinə özünün qalib ordusunun hərbiçilərini göndərməyi məqsədmüvafiq hesab etməz. Bunun üçün ən azı əldə olunan razılaşmalara hər iki tərəfin əməl etməsi lazımdır. Hətta BMT kimi dünyanın ən böyük təşkilatı yarandığı tarix boyunca ən ciddi itkilərini 2023-cü ilin oktyabrından bəri Qəzzada veribse, Azərbaycanın belə riskli bölgəyə əsgər göndərməsi real görünmür.

Hələlik rəsmi Bakı sülhməramlılarla bağlı mövqə bildirməyib. Rəsmi Bakının bu məsələ ilə bağlı təmkinli siyasətinin məntiqə söykənən ciddi əsasları var. Çünki Trampın planına uyğun şəkildə atəşkəs əldə olunsada, lokal toqquşmalara son qoyulmayıb və vaxtaşırı itkilər olur. Bəs ekspertlərimiz bu barədə nə düşünür, ən doğru qərar necə olmalıdır? Qəzzada hələ də sülhün əldə olunmaması halında Azərbaycanın oraya hərbiçini göndərməsi riskli deyilmi?

Sosial Tədqiqatlar

Mərkəzinin baş mütəxəssisi, siyasi ekspert Tural İsmayilov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, Azərbaycanın Qəzzaya sülhməramlı və ya hərbi kontingent göndərməsi ilə bağlı yayılan iddialar həm regional diplomatiyanın, həm də global güc münasibətlərinin yeni mərhələyə keçdiyini göstərən maraqlı siqnallardır: "Bu məsələ əslində Bakının Yaxın Şərq siyasətinin hansı çərçivədə formalaşdığını anlamaq baxımından son dərəcə önəmlidir. Azərbaycanın adının müxtəlif beynəlxalq platformalarda çəkilməsi, Vaşinqtondan tutmuş İsrailə qədər fərqli tərəflərin Bakını potensial tərəfdaş kimi göstərməsi ölkəmizin artan geosiyasi çəkisinin real göstəricisidir. Bu, Azərbaycanın global güclər tərəfindən etibarlı aktor kimi qəbul edilməsindən xəbər verir. Lakin məsələ təkcə siyasi komplimentlərlə məhdudlaşmır, çünki Qəzza kimi son dərəcə riskli, çoxqatlı və davamlı hərbi böhranların yaşandığı bölgədə hərbi kontingent yerləşdirmək heç bir ölkə üçün sadə qərar deyil".

T.İsmayilov qeyd etdi ki, Azərbaycanın mövqeyi burada xüsusilə həssasdır: "Çünki Bakı həm müsəlman dünyasının aparıcı ölkələrindən biridir, həm də İsrailə strateji tərəfdaşlıq səviyyəsində münasi-

bətlərə malikdir. Bu balans qorumaq isə incə diplomatik xətt tələb edir. "İsrail Hayom"un xəbərinin ortaya çıxması Bakının ehtiyatlı davranışının yanlış yozulması ilə bağlı ola bilər, çünki Azərbaycan heç vaxt məsuliyyətsiz şəkildə "əsgər göndərmək-göndərmək" kimi məsələlərə emosional yanaşmır. Qəzza indi sülhün olmadığı, təhlükənin davam etdiyi, humanitar böhranın isə pik nöqtədə olduğu ərazidir. Bakı bu prosesdə daha çox siyasi sabitlik, humanitar dəstək və bərpa mərhələsində iştirak kimi pragmatik xətt yürüdür. Azərbaycanın regionlara sülhməramlı göndərməsi üçün kifayət qədər təcrübəsi var - Kosovo, Əfqanıstan, misalları ortadadır. Lakin həmin missiyaların hamısında ortaq məqam var idi: aydın mandat, beynəlxalq konsensus və təhlükəsizliyin müəyyən qədər təmin olunması".

STM əməkdaşı vurğuladı ki, adları çəkilən bölgələrdən fərqli olaraq, Qəzza hazırda bu şərtlərin heç birinə cavab vermir: "ABŞ nümayəndəsi Mayk Uoltsun açıqlaması da göstərir ki, Vaşinqton Azərbaycanla konstruktiv dialoq aparır və Bakının regional sabitlikdə rolunu yüksək qiymətləndirir. Bu, Azərbaycanın nüfuzuna müsbət təsirdir, amma bu

dialoq Bakının mütləq şəkildə hərbi kontingent göndərməsi anlamına gəlmir. Azərbaycan hər zaman olduğu kimi, məsuliyyətli dövlət kimi addım atır və qərarlarını beynəlxalq siyasətin gedşinə uyğun deyil, öz milli maraqlarına uyğun formalaşdırır. Bütün bunların fonunda Azərbaycanın təklifdən imtina etməsi tənqid yox, əslində təqdir edilməli qərardır. Çünki Qəzza kimi həssas bölgədə atılan hər səhv addım böyük geosiyasi nəticələrə səbəb ola bilər. Azərbaycan bu riskləri görür. Bu, həm ağıllı diplomatiyadır, həm də real siyasətdir. Bu, həmçinin Azərbaycanın öz gücünə nə qədər güvəndiyini göstərir. Güclü dövlət odur ki, hərbi iştirakını hər çağırılan yere aparmır, zəkası ilə seçim edir. Azərbaycan o mərhələdədir ki, beynəlxalq missiyalara qoşulmaq üçün kimənsə "icazə" almır, nə zaman, harada və hansı şərtlərlə iştirak edəcəyinə özü qərar verir. Və hazırkı şəraitdə veriləcək ən doğru qərar məhz ehtiyatlı, mərhələli və kontrollu yanaşmadır".

Ekspert bir daha xatırlatdı ki, Qəzzada hələ sülh yoxdur və təhlükələr mövcuddur: "Hələ lokal silahlı qruplar mövcuddur. Azərbaycan humanitar və diplomatik proseslərdə iştirak etməyə hazır olduğunu

bildirərək, həm məsuliyyətli mövqə tutur, həm də global səhnədə imicini daha da gücləndirir. Bu gün ən doğru addım məhz budur: vəziyyət tam aydınlaşana qədər hərbi kontingent məsələsinə fasilə vermək, amma siyasi baxımdan dialoqu açıq saxlamaq. Bütün proseslər sübut edir ki, Bakı nə geri çəkilir, nə də tələsir - sadəcə, ağıllı seçim edir. Və bu seçim Azərbaycanın gücünün, dövlətçilik təkəürünün və beynəlxalq siyasətdə yetkin mövqeyinin göstəricisidir".

Siyasi şərhçi Məhəmməd Əsədullazadə də hələlik Qəzzada sülh və atəşkəsin tam təmin edilməsinə diqqət çəkdi: "İsrail vaxtaşırı HƏMAS-a qarşı əməliyyatlar keçirir. İlk növbədə burada BMT mandatı lazımdır ki, beynəlxalq kontingentin tərkibi tam təsdiqlənsin. Beynəlxalq hüquq olmadan proses tənzimlənə bilməz. Ona görə də ilk növbədə Qəzzada sülhün və atəşkəsdən söhbət gedə bilməz. Kiçik anklav da bir neçə yerə ayrılıb. Orada humanitar böhran hökm sürür. HƏMAS silahı yerə qoymayıb. Azərbaycan ora hərbiçini göndərsə, HƏMAS-ın hədəfinə çevrilə bilər. Çünki məhz İsrailin razılığı əsasında bu prosesin baş tutduğu qeyd ediləcək".

M.Əsədullazadə bildirdi ki, hələ də Yaxın Şərqdə siyasi sabitlik və təhlükəsizlik mövcud deyil: "Bir tərəfdən "Hizbullah"a qarşı əməliyyatlar keçirilir. Ona görə də Azərbaycan bu məsələdə çox düzgün qərar verir. Ora hərbiçini göndərmək risklidir. Bəli, Azərbaycan Misirdə keçirilən Sülh Sammitinə qatıldı. Həmçinin sülhün əldə edilməsi üçün siyasi proseslərə dəstək verir. Amma hərbi cəhətdən bu, məqbul deyil. Ümumiyyətlə, Qəzzada xarici hərbiçilərə ehtiyac yoxdur. Problem köklü şəkildə həll edilməlidir. HƏMAS Qəzzada idarə etmədən çəkilir, həmçinin İsrail də ordusunu Qəzzadan geri çəkir. Hakimiyyət Fələstin muxtariyyətinə verilir. Ondan sonra sabitlik təmin edilir".

□ **E.PAŞASOY,**
"Yeni Müsavat"

Xalq artisti Samirənin müdafiəsinə qalxdı

Mubarriz Tağıyev

“Bu məsələnin özü də bir siyasətdir. Hazırda barış istiqamətində bir çox addımlar atılır. Onlara da bir signal verilib ki, yerinə yetirsinlər. Samirə gedib onu nə öpüb, nə də başqa bir hərəkət edib”.

Bu sözləri “Yeni Sabah”-a açıqlamasında müğənni, Xalq artisti Mubarriz Tağıyev deyib. O bildirib ki, əgər Ermənistan nümayəndəsi Azərbaycan təmsilçisinə qarşı eyni hərəkəti etsəydi, reaksiyalar tamamilə başqa cür olardı:

“Samirə orada səhv bir şey etməyib. Mənə elə gəlir ki, bu bir ssenaridir. Münsiflər də, iştirakçılar da ona uyğun hərəkət edir. Bu gün guya barışıq haqqında söhbətlər gedir. Sonunun da nə olacağını heç kim bilmir. Eləyib, eləyib. Özü bilir. Nə etməli idi axı? Üzünə tūpürməli idi? Bundan əlavə, yarış ərəfəsində münsiflər öz aralarında da iştirakçılar haqqında müzakirələr aparırlar. Yəqin ki, onların da arasında bizim bilmədiyimiz bəzi söhbətlər olub. Eyni rəftarı erməni münsiflər bizə qarşı etsəydi, buna nə reaksiya verəcəkdi? Deyəcəkdik ki, öz erməniliklərini göstərdilər. Yəqin yaxşı oxuyub, Samirə də ona xal verib. Samirə artıq-əskik nəse hərəkət etsəydi, müdafiəsinə qalxmazdım. Görünən odur ki, etdiyi tək şey ifaçıya yüksək xal verməkdir. Bu məsələyə başqa don geyindirməyə ehtiyac yoxdur. Bəzi insanlar boş müzakirələri sevir”.

Xalq artisti söyləyib ki, bu qərarı Samirə özü verməyib: “Mən özüm şəxsən o millətə nifrət edirəm. Çünki mənim yaxın və əziz bildiyim insanları öldürüblər. Çoxlu itkilərimiz olub. Bir millət olaraq da ağır hadisələr yaşamışıq. Lakin hər şeyə reaksiya vermək lazım deyil. Bu qərarı da Samirə təkbaşına verməyib. Bütün bu məqamları nəzərə almaq vacibdir. Təvsiyə edirəm ki, bütün məsələləri göz önünə gətirib, sonra müzakirəyə çıxarsınlar”.

Qeyd edək ki, Qazaxıstanın paytaxtı Astana şəhərində keçirilən “Silk Way Star” beynəlxalq musiqi müsabiqəsinin final mərhələsində Azərbaycanı münsif qismində müğənni Samirə Əfəndi təmsil edirdi. Onun Ermənistan iştirakçısı Saro Gevorkyana maksimal 12 bal verməsi sosial şəbəkələrdə ciddi müzakirələrə səbəb olub. Nəticələr elan olunarkən Samirə Əfəndinin Gevorkyanı səhnədə qucaqlaması isə müzakirələrin daha da qızışmasına gətirib çıxarıb.

Astanada keçirilən beynəlxalq musiqi müsabiqəsinin final mərhələsində maraqlı və gözlənilməz an yaşanmış. Xəbər verdiyimiz kimi, Azərbaycanı münsiflər heyətində təmsil edən məşhur müğənni Samirə Əfəndi Ermənistan nümayəndəsi Saro Gevorkyana 12 bal verib.

Müsabiqənin nəticələri elan olunarkən Samirə Əfəndinin erməni iştirakçısını səhnədə qucaqlaması isə yarışmanın ən çox müzakirə olunan məqamına çevrilib. Bu jest sosial şəbəkələrdə geniş rezonans yaradıb, müxtəlif fikir və reaksiyalara səbəb olub.

İzləyicilərin bir qismi bu addımı “musiqinin siyasətdən üstünlüyü” kimi dəyərləndirsə də, digərləri bu davranışı tənqid edərək mübahisəli hesab edib.

Məsələ, müğənni Nura Suri hazırkı siyasi kontekstdə ittihamların əsassız olduğunu bildirib: “Hazırda ölkə başçısının siyasi kursu bölgədə sülhün təmin edilməsinə yönəlib. Bunun ən bariz nümunəsi 21-22 noyabrda erməni nümayəndə heyətinin Bakıya səfəridir. Belə həssas bir zamanda Samirə Əfəndinin beynəlxalq müsabiqədə erməni iştirakçısına verdiyi 12 bala görə məsələni şişirtmək və onu demək olar ki, “xalq düşməni” kimi təqdim etmək tamamilə yersizdir”.

Nura Suri həmçinin qeyd edib ki, Samirə Əfəndi hərbi, müharibə iştirakçısı və qazi övləddir, bu səbəbdən onu düşmənçilikdə suçlamaq həm ədalətsiz, həm də mən-

tiqsizdir: “Bu qədər şəhid və qazisi olan bir xalqın sülhə yönəlmiş addımları qeyri-adi qarşılanmamalı, humanist jestlər isə düşmənçilik kimi yozulmamalıdır. Musiqinin milliyyəti yoxdur və sənət yarışları siyasi meydan deyil”.

Onun sözlərinə görə, bu gün region üçün əsas prioritet dayanıqlı sülh, sabitlik və əməkdaşlıq mühiti formalaşdırmaqdır.

Azad Vətən Partiyasının (AVP) sədri Akif Nağı isə bu davranışına görə müğənni Samirə Əfəndini söyüb. Partiya sədri bu barədə sosial şəbəkədə yazıb: “Samirə Əfəndi adında bir q...q Azərbaycan xalqı adından iyrenc hərəkətlərini davam etdirir. İndi də Qazaxıstanda keçirilən

hərdə erməni münsiflər heyətinin Bakıya səfəridir. Belə həssas bir zamanda Samirə Əfəndinin beynəlxalq müsabiqədə erməni iştirakçısına verdiyi 12 bala görə məsələni şişirtmək və onu demək olar ki, “xalq düşməni” kimi təqdim etmək tamamilə yersizdir”.

Qazi jurnalist Rey Kərimoğlu isə qeyd edib: “Tor-

paqlarımızı azad etmişik. Ermənistanla da sülh sazişi olmalıdır və olacaq. QHT-lər səviyyəsində proses də başlayıb. İnşallah, dövlət baba gərəyini də yapacaq. Amma bu sülh məsələsində də bir əndazə olmalıdır, mənəcə. Yəni özfəaliyyət, şitlik, yaltaqlıq lazım deyil. Astanada keçirilən beynəlxalq musiqi müsabiqəsinin final mərhələsində azərbaycanlı münsifin davranışı çox yersiz oldu. Bir az da yaltaqlıq kimi göründü. Ağ eləməyin. 12 bal verməsin verməsin də, daha o ermənini bağrına basmaq nə idi elə?! Sülh prosesi qaniçənə yaltaq-

Samirənin erməni ifaçını qucaqlaması - düzmü etdi?

Aqil Abbas: “Qazi atası ona bir şapalaq vurmaldır”

lanmaq demək deyil.

Həddinizi bilin, ayıbdır! Heç olmasa, Prezidentimizin belə anlardakı davranışından nümunə götürün!”

Beləliklə, hadisə qısa müddətdə sosial platformalarda trend mövzulardan birinə çevrilib. Müsabiqənin təşkilatçıları bildiriblər ki, səsvərmənin nəticələri və münsiflərin qərarı tam müstəqildir və yekun bal bölgüsü münsiflərin şəxsi qiymətləndirməsi əsasında verilib.

Sosial mediada isə Samirə tənqid atəşinə tutulub. Onun bu jestinin sülhə xidmət etmədiyi, erməni ifaçı ilə qucaqlaşmanın yersiz olduğu vurğulanıb. Tənqidçilər şəhidlər verdiyimizi, ermənilərin xalqımıza və sülhə qarşı cinayətlər törətdiyini qeyd ediblər, bu addımın düzgün olmadığını bildiriblər. Samirə Əfəndi isə reaksiyalara qısaca olaraq bu cür cavab verib:

“Təxmin edirdim ki, reaksiyalar bu formada olacaq. Hər şeyə sonra aydınlıq gətirəcəyəm”.

Yeri gəlmişkən, eyni vaxtda bir qrup erməni vətəndaş cəmiyyəti fəali Azərbaycanı səfərdə olub. Artıq qrupun adı müəyyən edilib, bu, “Sülh Körpüsü Təşəbbüsü” adlanacaq.

Bu baxımdan, Samirə Əfəndinin davranışı nə qədər adekvatdır, yaxud tənqidlər haqlıdır?

Mövzu ilə bağlı tanınmışların mövqeyini öyrənməyə çalışdıq.

Əməkdar incəsənət xadi-

mi, kinorejissor Ayaz Salayev “Yeni Müsavat”-a açıqlamasında deyib: “Kim və niyə erməni qucaqlayıb, bu barədə heç nə deyə və heç kimi qınaya bilmərəm, bu onların öz işidir. Amma ermənilərlə barışıq məsələsinə gəldikdə, fikrimcə, bu barədə sualı şəhid analarına vermək lazımdır.

Özümə gəldikdə, deyə bilərəm ki, iştirak etdiyim beynəlxalq festivallarda əlbəttə ki, ermənilərlə qarşılaşmışam. Amma onlarla qucaqlaşmağı, səmimi davranmağı, yaxın olmağı heç düşünməmişəm, heç məqsədim də olmayıb. Münasibət olubsa da, çox sərt münasibət olub. Çünki bizim şəhidlərimiz var, arada qan tökülüb.

Hətta müəyyən ümumi layihələr təklif olunmuşdu və həmin layihələrdə ermənilər də var idi, amma mən bu təklifləri mənfi qarşılamışdım. Təbii ki, əgər ermənilərlə barışıqla bağlı dövlət siyasəti olarsa, o zaman mən susaram.

Və düşünürəm ki, heç bir zaman İrəvana getməyəm. Yəni ermənilərlə qarşılaşmaq istəməyəm. Yox, əgər dövlət səviyyəsində bunu etməyi mənəndən istəsələr, yalnız o zaman bu işi şərəfli bilib gedərəm, amma indiki vaxtda ora getmək mənim boğazımdan keçməz”.

Millət vəkili Aqil Abbas isə bildirib: “Həmin müğənni çox səhv hərəkət edib. Ermənilərlə sülh olacaq, amma onu niyə qucaqlamalıyıq? İndiki vaxtda, hansı ki, şəhidlərin qa-

nı hələ tam qurumayıb, şəhid ailələrinin gözünlün yaşı qurumayıb, ürəkləri qan ağlayır, üs-təlik, revanşist qüvvələr sülhə mane olmaqda davam edir, bütün televiziya kanallarında Azərbaycan əleyhinə danışır-lar indiki vaxtda belə hərəkət nəyə lazımdır? Yəni xoşagələn hərəkət deyil.

Bəli, Ermənistan ərazisinə gedəcəyik, amma mən erməni heç zaman qucaqlamaram. Necə yeni? Erməni mənə necə dağlar çəkib, indi gedib onu qucaqlayacağam? Doğru-

dur, artıq onların QHT üzvləri Bakıya gəlir, bizimkilər də Ermənistanı gedir, bu, pis deyil, sülh üçün lazımdır. Ermənilər yüz illərdir bizimlə düşməndir, amma bu düşmənçiliyin də bir sonu olur. Daha onu qucaqlamaq, ona ən yüksək bal vermək - bu, olmaz!

Deyirlər ki, həmin müğənni qazi qızıdır. Mənəcə, əgər bu doğrudursa, qazi atası yəqin ki, bu davranışına görə ona bir şapalaq vurur”.

□ **Xalidə GƏRAY,**
“Yeni Müsavat”

“Uzaq durun!” - zərərçəkən jurnalistdən açıqlama

Heydər Mirzə

Yasamaldakı yanğında zərərçəkən hərbi-ekspert, İTV-nin əməkdaşı Heydər Mirzə sosial şəbəkədəki hesabından yeni paylaşım edib.

Bakupost.az xəbər verir ki, jurnalist statusuna “adam hər yerdə deyirdi ki, “pulla hər şeyi həll edir”?”, - sözləri ilə başlayıb.

“Deməli belə.

1. Bina sakinləri binanın yaşayışa yararlılığı bərpa olunana qədər Yasamal rayonunda kirayə ilə təmin olunmalıdır. Ağdamda deyil. Masazırda deyil. Elmlərlə İnşaatçıların arasında. Təxminən 90 ailə. Təxminən ayda 100 000 AZN. Gəl indi həll elə pulla. İndi. Bu saat yeni...

2. Öz gücümüzə müəyyən şeyləri artırıq (təmizlik və s.). Bütün bunların xərçə manatına kimi təqdim olunacaq müvafiq orqanlara. Maddi təminat üçün.

3. Məni təminat məsələsi hələ qabaqdadır. Camaat hələ əzizini yeni torpağa tapşırıb. Hələ də reanimasiyada olanlar var. İlk söz onların olacaq.

4. Binamızın sakinləri dərin fəlsəfi, siyasi və s. çıxarışlar etmək, söhbəti fərqli və hamımızın ziyanına olan istiqamətlərə fırlatmaqdan uzaqdır. Biz haqqımızı tələb edirik. Cinayətkardan... Vəssalam. Küçədə qalmaq istəmirik, sadəcə.

5. Təxribatçılara. Mən trol nəşilləri yetişdirmişəm. Trol do-ğuşu qəbul etmişəm. Trol toyunda keşib olub xeyir-dua vermişəm. Trol fabriklərinə trol istehsalatı xətləri qurmuşam. Uzaq durun. Siz nəse yazanda, mən söhbətin 12 şərhindən sonra hara gələcəyini bilərəm. Mənimlə deyil. Arada insan ölümü var. Ailələrin hisslərini öz marağınızda istifadə etməyin”.

Türkiye Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan ölkədə əhalisinin artım tempinin kəskin şəkildə azaldığını bildirib və bunu fəlakət adlandırıb.

“Ölkədə əhalinin artım tempi azalır və doğum nisbətinə baxanda biz faktiki fəlakətlə üz-üzəyik. Cəmiyyət getdikcə individualizmə yönəlir və bu, bizi tənha edir. Ümumi doğum nisbəti minimum artım səviyyəsindən aşağı düşüb. Ötən il üçün ümumi doğum nisbəti 1,48 olub. Bu da əhalinin artımı üçün tələb olunan 2,10-dan xeyli aşağıdır”, - prezident qeyd edib.

Onun sözlərinə görə, əsas amil şəhərdəki qadınların getdikcə öz problemləri ilə baş-başa qalmasıdır: “Mən açıq danışmağa məcburam. Kişilər inciməməlidir, amma reallıq budur. Qadınlar uşaq böyütmək məsələsində çox vaxt həyat yoldaşlarından lazımı dəstəyi almırlar. Təəssüf ki, yükün böyük hissəsi qadınların çiyinə düşür”.

Bəs Azərbaycanda Türkiyədəki kimi analoji demoqrafik problem, təhlükə varmı? Ərdoğanın gətirdiyi arqument əhalinin azalmasında nə dərəcədə həlledici rolə malikdir?

Mövzu ilə bağlı sosioloq Üzeyir Şəfiyev “Yeni Müsavat”a danışdı: “Bu yaxınlarda Ankarada oldum. Orada müşahidə etdim ki, xanımlar - yaşlılardan tutmuş gənclərə qədər hamısı bütün məmurlarından istifadə edir, tatu etdirirlər. Bu mənim üçün bir qədər qeyri-adi idi, çünki ölkəmizdə qadınlar arasında hələ ki belə hallar çox az yaşanır. Onlar arasında bir sorğu da keçirdim ki, niyə daha çox bütün məmurlarından, tatulardan istifadə edirlər? İstər gənc, istərsə də yaşlı xanımlar əvvəlki nəsil qadınların kişi cəmiyyətindən çəkdiyi acıları dilə gətirib deyirdilər ki, nəhayət ki, özümüzü təsdiq etmək istəyirik, nəhayət ki, biz müstəqil, sərbəst, kişilərdən asılı deyilik. Sadəcə, özünütdəqiqin yolunu bununla görürlər. Sanki belə bir düşüncə gördüm onlarda. Çox təəssüf ki, Türkiyənin sosial xarakterində mövcud olan dəyişikliklərin də yavaş-yavaş Azərbaycan cəmiyyətinə yansımaya başladığı görünür.

Ərdoğan SOS! - Azərbaycanın götürəcəyi dərs Ölkəmizdə Türkiyədəki kimi demoqrafik təhlükə varmı? - sosioloq rəyi

Ərdoğanın bu cür çıxışı ilk deyil, bir neçə dəfə, hətta bir ildə bir neçə dəfə belə çıxış edib. Baxmayaraq ki, Türkiyə əhalisi 86 milyondan çoxdur, ancaq görürük ki, Ərdoğan sos siqnalı çalır, çünki qardaş ölkədə sürətli qocalma ehtimalı var. Yeni yaşlıların sayı çoxalır, yeni doğulanların sayında isə azalma və ləngimə var. Bu, Ərdoğanı düşündürür.

Hətta Ərdoğan bir dəfə demişdi ki, Türkiyə üçün 3, Azərbaycan üçün isə ailələrdə 5 uşaq olmalıdır ki, demoqrafik artım təmin olunsun.

Ümumiyyətlə, dövlətlərin qüdrəti həm də əhalinin keyfiyyəti ilə ölçülür. Ona görə Ərdoğan öz xalqının təkə bu gün ilə deyil, yaxın və orta perspektivini düşünür və düşünür ki, orta gələcək perspektivdə əhalinin qocalması özünü daha çox göstərə bilər. Çünki əhalinin ümumi kütləsində yaşlı insanların çəkisi 8 faizdən çoxdursa, bu, artıq qoca əhali hesab olunur”.

Sosioloq xatırladı ki, bu səbəbdən Ərdoğan yeni

doğulanların sayının artırılması istiqamətində təşviq siyasəti həyata keçirir: “Hətta 2025-ci ili “Ailə ili” elan etdilər və bu çərçivədə müxtəlif alətlər tətbiq etdilər. Məsələn, yeni ailə quranlara faizsiz kredit verilir, 4 ildən sonra onlar həmin krediti hissə-hissə ödəməyə başlayırlar. Daha sonra bələdiyyələr və dövlət qurumları gənc ailələrin müəyyən xərclərini öz üzərlərinə götürdülər. Sosial müavinət sistemine keçdilər, bir uşağa görə bir cür, iki uşağa görə daha fərqli müavinət tətbiq edilməyə başlandı. Türkiyədə uşağa görə birdəfəlik müavinət də artırıldı.

Eyni zamanda gənc ailə-

lər və gənclər arasında məşğulluq marafonları təşkil edirlər. Bütün bunlar Türkiyədə təbii artım siyasətinin tərkib hissəsidir.

Əlbəttə ki, qadınlar başlı-başına qalmayıb, xeyr. Dünya miqyasında təhlillər də göstərir ki Azərbaycan və Türkiyə kişisi ailəyə bağlı olur; ailənin maddi yükü, təhlükəsizlik məsuliyyəti Azərbaycan və Türkiyə kişilərinin üzərindədir. Burada, sadəcə, başqa məqam var. Həm Türkiyədə, həm də Azərbaycanda Qərbin müəyyən güc mərkəzləri tərəfindən xüsusilə aqressiv dalğanın təsiri ilə gender bərabərliyi adı altında qadın hüquqları bəhanə gətirilərək qadınlar kişilərlə qarşı-qarşıya qoyulur, eqosentrik düşüncə aşılır. Hesab edirəm ki, qadınların düşüncə transformasiyası bunu doğurub.

Onları kişilərə qarşı qoydu; sanki anaxaqanlıq təşviq olunur. Bütün bunların nəticəsidir ki, indi uşaqsız ailələr trendi yaranmağa başlayıb. Yeni gənclər ailə qururlar, amma uşaq istəmirlər. Heyvan saxlayırlar, amma uşaq istəmirlər. Bu, xüsusən Qərb ölkələrində geniş yayılıb və yavaş-yavaş həm Azərbaycan, həm də Türkiyə ailələrinə təsir göstərməyə başlayıb, yeni daha eqosentrik uşaq məsuliyyəti anlayışı formalaşır”.

Üzeyir Şəfiyev qeyd edib ki, Azərbaycanda da demoqrafik ləngimə artıq özünü göstərməyə başlayıb: “Son 5 ildə əhalidə 39 min azalma var, eyni zamanda 2 il ərzində əhali cəmi 26,4 faiz artıb, ahılların sayı isə 4 faizə yüksəlib. Bu o deməkdir ki, 2023-cü ilin statistikasına baxanda təbii artımda 15 faiz azalma var, 2024-cü ildə də eyni tendensiya özünü göstərir. Yeni əhali artımında ləngimə var. Doğrudur, Cənubi Qafqazda əhali artımına görə lider ölkəyik, lakin sovet dövrünə qədər və sovet dövründəki təbii artım artıq yoxdur. Təbii artımdakı ləngimə reallıqdır. Əgər təbii artım belə davam edərsə və demoqrafik təşviq siyasəti aparılmazsa, hesab edirəm ki, orta perspektivdə əhali qocalması artıq qapıdadır”.

Xalidə GƏRAY, “Yeni Müsavat”

Xankəndi, Ağdərə və Xocalıda neçə min adam yaşayır?

Hazırda Xankəndi, Ağdərə və Xocalı rayonlarında 23 min nəfərdən çox sakin məskunlaşıb. Bir neçə yaşayış məntəqəsində təmir-bərpa işləri davam etdirilir.

Xankəndi şəhərində, Ağdərə və Xocalı rayonlarında Bərpa, Tikinti və İdarəetmə Xidmətinin ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinə Modern.az-a verilən məlumata görə, bu fikirləri noyabrın 24-də Xankəndi şəhərində “Konstitusiya və Suverenlik ili”nə həsr edilmiş “Səyyar Gənclər Xidməti” layihəsinin Qarabağ Universitetində keçirilən tədbirdə Prezidentin Xankəndi, Ağdərə və Xocalı rayonlarında xüsusi nümayəndəsinin müavini Səbuhi Qəhrəmanov səsləndirib. O, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə həyata keçirilən bərpa işlərinin sürətlə davam etdiyini, regionda infrastruktur layihələrinin də intensiv şəkildə həyata keçirildiyini, yeni avtomobil və dəmir yolları, hava limanları, elektrik və su təchizatı sistemlərinin qurulduğunu vurğulayıb. Sahibkarlığın inkişafı və məşğulluğun artırılması məqsədilə həyata keçirilən sosial-iqtisadi dəstək proqramları çərçivəsində insanlara yeni iş imkanları yaradılıb. Bundan başqa, gənclərin sosial fəallığının və təhsilinin ölkənin davamlı inkişafı üçün vacibliyini qeyd edən S.Qəhrəmanov Xankəndidə yerləşən Qarabağ Universitetinin bölgənin intellektual və sosial inkişafında xüsusi rol oynadığını vurğulayıb. Hazırda universitetdə 2000-dən çox tələbə təhsil alır və onlar müxtəlif sosial-innovativ layihələrdə iştirak edirlər. Bir sözle, qeyd edilib ki, bölgənin davamlı inkişafı və sakinlərin öz doğma torpaqlarına qayıdışı məsələsi dövlətin prioritet vəzifələrindən biridir və bu tədbir də regionda gənclərin inkişafı, həm də gələcəkdəki sosial layihələr üçün mühüm bir addımdır.

Şahbuzda üç nəfərin ölüm işi məhkəməyə göndərildi

Sahbuzda gölməçədə 3 nəfərin boğularaq ölməsi ilə bağlı istintaq olunan cinayət işi məhkəməyə göndərilib.

Teleqraf xəbər verir ki, bu barədə Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğu məlumat yayıb.

Sentyabrın 4-də, saat 22 radələrində Naxçıvan şəhər sakinləri 2011-ci il təvəllüdlü Ceyran Hüseynova, anası 1983-cü il Sevinc Hüseynova və nənəsi 1947-ci il təvəllüdlü Səkinə Məmmədovanın Şahbuz rayon Ayrınc kəndində yerləşən fərdi yaşayış evində istirahətdə olarkən həyətə sahədə yerləşən gölməçədə kустar üsulla düzəldilmiş üzən platformanın aşması nəticəsində boğularaq ölmələri ilə bağlı Naxçıvan Muxtar Respublikası Prokurorluğunun istintaq şöbəsinə araşdırma aparılaraq cinayət işi başlanılıb.

İbtidai istintaqla Hikmət Qurbanlının daşınmaz əmla-

kın icarəyə verilməsi fəaliyyət növü üzrə fərdi sahibkar kimi fəaliyyət göstərdiyi dövrdə vəzifəli şəxs kimi işə vicdansız və ya laqeyd münasibəti nəticəsində ehtiyatsızlıqdan iki və daha çox şəxsin ölümünə səbəb olma cinayət əməlini törətməsinə əsaslı şübhə-

lər müəyyən edilib.

Toplanmış sübutlar əsasında Hikmət Qurbanlı cinayət işi üzrə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilərək ona Cinayət Məcəlləsinin 314.3-cü (səhlənkarlıq, yeni nə səbəb olma cinayət əməli)

olduqda) maddəsi ilə ittiham elan edilib, barəsində isə polis nəzarəti altına vermə qətimkan tədbiri seçilib.

İbtidai istintaq tamamlanaraq cinayət işi baxılması üçün aidiyyəti üzrə Şahbuz Rayon Məhkəməsinə göndərilib.

Bakının Yasamal rayonu, Mirəli Seyidov küçəsində yerləşən çoxmərtəbəli yaşayış binasında ötən həftə baş verən dəhşətli yanğın ölkəni silkələdi. Faciə zamanı binanın komendantı, 1983-cü il təvəllüdlü Samir Məmmədov, 7 yaşlı Arzu Qənbərli və Bakı Milli Geyim Evinin rəhbəri, 48 yaşlı Könül Vəlibəyli həlak oldu. Könül xanımın qızı Ləmanın vəziyyəti isə ağırdır. Ümumilikdə 27 nəfər tüstüdən zəhərlənib. Yanğın hadisəsi səbəbilə Kliniki Tibbi Mərkəzin Toksikologiya şöbəsində müalicə alan şəxslərdən 4 nəfər könüllü olaraq özəl tibb müəssisələrinin birinə, 1 nəfər isə Yeni Klinikaya təxliyə edilib.

Musavat.com-un əməkdaşı hadisə yerində olarkən sakinlər bildiriblər ki, yanğına səbəb olan "Loft" restoranı uzun müddətdir binanın zirzəmisində manqal yandırır, kabab çəkir, təhlükəsizlik qaydalarını isə kobud şəkildə pozurmuş. Yanğın olan binanın sakinləri arasında jurnalist Heydər Mirzə də olub. Yanğın anından video paylaşan jurnalist mənzilə hər dəlildən tüstü daxil olduğunu, 4-cü mərtəbəyə qədər düşə bildiklərini, lakin yenidən çətinliklə evə qayıtmaq məcburiyyətində qaldıqlarını söyləyib. "Alovdan ölmək tüstüdən ölməkdən yaxşı imiş... Pişiklər də hərəsi bir tərəfdə gizləni, bilmirəm haradadırlar", - deyə H.Mirzə bildirib.

Bundan başqa, o, yanğına görə binanın altında yerləşən "Loft" restoranını ittiham edib. Jurnalist güclü tüstü ilə müşayiət edilən hadisəyə restoranın səbəb olduğunu iddia edib. Onun sözlərinə görə, hadisə vaxtı yanğın olmayıb, binanın şaxtasından güclü tüstü yayılıb və tikilinin dəhlizlərini bürüyüb.

Sakinlərin sözlərinə görə, binanın zirzəmisində uzun müddətdir fəaliyyət göstərən "Loft" restoranı elektrik xəttini həddindən artıq yükləyirmiş: "Hibrid maşınları "zaryatka"ya qoyurdular, naqillər tab gətirmədi," - deyə bir sakin bildirib. Onların iddiasına görə, restoranın elektrik sistemində müdaxiləsi, naqillərin normadan artıq yüklənməsi və cihazların izinsiz istifadəsi binanın təhlükəsizliyini çoxdan şübhə altına almışdı.

Sakinlərin sözlərinə görə,

restoran fəaliyyətə başlayan dan sonra binada işıq, su, qaz fasilələrlə kəsilib. Narazılıqlarını aidiyyəti qurumlara çatdırırsalar da, nəticə olmayıb. "Texniki işçimizi döymüşdülər. Şikayət etdikcə daha da hədələnidik," - deyə onlar bildirir. Hazırda binaya nə qaz, nə elektrik, nə də su verilir. İnsanlar öz evlərini tərk etməyə məcbur olublar.

Baş Prokurorluq hadisə ilə bağlı məlumat yayıb. Qurum bildirib ki, yanğının səbəblərinin müəyyənəşdirilməsi üçün istintaq aparılır, ekspertizalar təyin olunub və cinayət işi başlanıb. Ən son məlumata görə, yanğınla bağlı həmin binanın zirzəmisində yerləşən klinikanın direktoru cinayət məsuliyyətinə cəlb edilib. Binanın zirzəmi qatında və birinci mərtəbəsində yerləşən qeyri-yaşayış obyektini müqavilə əsasında icarəyə götürmüş "Loft Dent" klinikasının direktoru Paşayev Bəhruz Sahib oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddəsi ilə Baş Prokurorluğun Kriminalistika və informasiya texnologiyaları idarəsində istintaqı aparılan cinayət işi üzrə şübhəli şəxs qismində tutulub.

Yanğın zamanı təxliyə qapısının bağlı olması haqda iddialara FHN-in Dövlət Yanğın Nəzarəti Xidmətinin rəis müavini Cəmil Xudiyev cavab olaraq bildirib ki, həmin qapı müvafiq texniki sənədlərdə qeyri-yaşayış sahəsinə aid təsbit olunub: "Qanunla da qeyri-yaşayış sahələri yaşayış sahələrindən təcrid olunmalıdır. Yeni həmin qapı təxliyə qapısı hesab olunmur. Qapının bağlı ol-

Yaşayış binalarımızı tüstüləndirənlər - hərəkətə keçmək zamanı

Paytaxtda üç nəfərin ölümü ilə nəticələnən faciə digər binalarda yoxlamaları zəruri edir

ması da tikinti normalarının tələbini formalaşdırır".

Xidmət rəsmisi baş vermiş faciə ilə bağlı irəli sürülən digər iddiaya, quraşdırılmış elektrik şarj aparatları ilə bağlı məsələyə də aydınlıq gətirib. Onun sözlərinə görə, FHN bu avadanlıqların quraşdırılmasına rəy və icazə verən orqan deyil.

Azərbaycan Memarlar İttifaqı İdarə Heyətinin sədr müavini, tanınmış memar Elçin Əliyev daha bir məqamla diqqət çəkib. O bildirib ki, güclü yanğın zamanı yanğınsöndürənlər və təcili yardım maşınları yenə də hadisə yerinə daxil ola bilməyiblər və qonşu küçələr-

də dayandırılmağa məcbur olublar: "Bəs bu niyə baş verir? Səbəb odur ki, bina əvvəllər uşaqlar üçün meydançalar və istirahət zonaları nəzərdə tutulmuş kvartalin daxili həyətlərində tikilib. Sovet dövründə binalar arasında geniş həyətlər, idman və uşaqlar üçün meydançalar var idi və hər növ nəqliyyat - təcili yardım maşınlarından iri yanğınsöndürən texnikaya qədər - rahatlıqla daxil ola bilirdi.

Bu şəhərsalma normaları sovet dövründə hazırlanmışdı və müstəqillik qazandıqdan sonra ləğv edilməmişdi. Lakin tikinti icazələrinin verilməsi sis-

temində baş verən dəhşətli korruptsiya nəticəsində, dünən yanğın baş verən 18 mərtəbəli bina beşmərtəbəli binaların arasındakı kiçik həyətin tam mərkəzində inşa olunub.

Hüquq-mühafizə orqanları ilk növbədə bunu araşdırmalıdır: Dövlət Şəhərsalma və Memarlıq Komitəsinin hansı məmuru orada olmamalı olan yerdə tikintiyə icazə verib?"

Maraqlıdır ki, bir gün sonra eyni rayonun başqa bir çoxmərtəbəli yaşayış binasında yanğın hadisəsi qeydə alınıb. Bəs yaşayış binalarının zirzəmisində və ya 1-ci mərtəbəsində hansı işə obyektlərinin fə-

aliyyəti qəti qadağandır? Faciə ilə bağlı digər binalarda yoxlamalar aparılacaqmı? Nə etməli ki, belə faciələr təkrarlanmasın?

Sosiooloq Üzeyir Şəfiyev "Yeni Müsavat"a açıqlamasında bildirib ki, binalarda yerləşən ictimai işə obyektləri mütləq təhlükəsizlik qaydalarına əməl etməlidirlər: "İlk olaraq deyim ki, yaşayış binasında yerləşən obyekt səs-küy yaradıb sakinləri narahat etməməlidir. Bundan əvvəl isə ictimai təhlükəsizlik və ekoloji baxımdan sağlamlığa zərər verməməlidir. Əgər bir binanın zirzəmisində hər hansı obyekt yerləşirsə, o, ictimai asayışı pozmamalıdır. Əfsuslar olsun ki, Bakıda bir çox binalarda yerləşən ictimai işə obyektləri yüksək səs-küylə sakinləri narahat edir. Səs-küy yaranandan, sağlamlığa ziyan vuran obyektlərin yaşayış binalarının daxilində yerləşməsi yol-verilməzdir. Əgər bir ictimai işə obyekt təhlükəsizlik qaydalarına cavab verirsə və sakinləri narahat etmirsə, bununla bağlı xidmət sahələri ola bilər. Bəzən yaşayış binalarında yerləşən restoranlardan çıxan tüstü, qoxu birbaşa evlərə dolur və insanları narahat edir. İnsanlar restoranlardan gələn səs-küyə və qoxuya görə mənzillərinin pəncərəsini aç bilmirlər. Burada qaz və işıqla bağlı təhlükəni də nəzərə almaq lazımdır. Fövqəladə Hallar Nazirliyi binalarda yerləşən obyektlərlə bağlı ayrıca monitorinqlər keçirməlidir. Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi də bu işdə fəal olmalıdır. Yaşayış yerlərinin ekomühitinə restoranların təsiri azaldılmalıdır".

■ Sahənə RƏHİMLİ, "Yeni Müsavat"

Ölkədə marqarin istehsalı artıb - zərəri

Ekspert bu məhsullardan uzaq durmağa çağırırdı

Bu ilin yanvar-oktyabr aylarında Azərbaycanda 33 min 449,1 ton duru bitki yağları istehsal edilib. Dövlət Statistika Komitəsi xəbər verir ki, bu, 2024-cü ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 2,7% azdır.

Hesabat dövründə Azərbaycanda həmçinin 41 min 403,4 ton marqarin istehsal edilib ki, bu da 1 il əvvələ nisbətən 1,3% çoxdur. Noyabrın 1-nə ölkədə 2 min 002,3 ton duru bitki yağı, 3 min 483,4 ton isə marqarin ehtiyatı yaranıb. Bunlar, illik müqayisədə

müvafiq olaraq 31,8% və 22,2% azdır. Hesabat dövründə Azərbaycanda 4 milyard 191,4 milyon manatlıq qida məhsulları istehsal edilib ki, bu da illik müqayisədə 9,5% çoxdur.

Dövlət Gömrük Komitəsinin verdiyi məlumata görə, bu

ilin yanvar-oktyabr aylarında Azərbaycandan 23 milyon dollar dəyərində bitki və heyvan mənşəli yağlar ixrac edilib. Bu, ötən ilin eyni ayları ilə müqayisədə dəyər ifadəsində 1,4% çoxdur. Hesabat dövründə bitki və heyvan mənşəli yağların ixracı Azərbaycanın ümumi ixracının 0,11%-ni təşkil edib.

Marqarin orqanizminiz üçün olduqca təhlükəli hesab

olunur. Lakin insanlar bəzi səbəblərdən onu alırlar. Kərə yağının bahalaşması istehlakçıların daha ucuz alternativlərə, xüsusilə duru bitki yağlarına və marqarinə seçmələrinə səbəb olur.

Qida eksperti Asim Vəliyev mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a fikrini bölüşüb: "Ölkəmizdə duru bitki yağları və marqarin istehsalı ilə bağlı son statistik məlumatlar göstərir ki, istehlak varidləri və qiymət fərqləri əhalinin yağ seçimlərinə də ciddi təsir edir. Kərə yağının qiymətində artım bir çox ailələri daha ucuz alternativlərə müraciət etməyə məcbur edir. Belə olduqda marqarin və müxtəlif bitki yağı qarışıqlarını alırlar.

Marqarin təkə qıymətə görə seçilməli deyil. Bu məhsulun sağlamlıq baxımından olduqca ciddi riskləri mövcuddur. Marqarin bitki yağlarının hidrogenləşdirilməsi yolu ilə əldə olunan süni yağ növüdür. Bu proses zamanı maye yağ bərk konsistensiyaya gətirilir. Məhz bu mərhələdə trans yağlar yaranır. Trans yağlar təbiətdə az miqdarda olur. Sənaye üsulu ilə ha-

zırlanan marqarinə səviyyə yüksək ola bilər. Trans yağların təhlükəsi ondan ibarətdir ki, onlar damarların daxili səthinə zərər vurur, iltihabı artırır, xolesterin balansını pozur və ürək-damar xəstəliklərinin yaranma riskini yüksəldir. Uzunmüddətli istehlak zamanı trans yağlar LDL dediyimiz pis xolesterin səviyyəsini artırır, HDL dediyimiz yaxşı xolesterin səviyyəsini azaldır, damarların elastikliyinə zəiflədir, qan dövranını pozur, piylənmə və insulin müqavimətini gücləndirir".

Ekspert əlavə edib ki, bəzi istehsalçılar son illər hidrogenləşdirilmiş yağların miqdarını azaltsalar da, marqarin hələ də təbii yağ deyil: "Onun istehsalında emal səviyyəsi çox yüksəkdir. Emal olunmuş yağlar orqanizmdə maddələr mübadiləsinə poza, hormonal balansına təsir edə, qaraciyərə əlavə yük yarada bilər. Həmçinin trans yağ azaldılsa da məhsulda stabilizatorlar, emulqatorlar və aromatizatorlar kimi qatqı maddələri qalır. Bizim bir istehlakçı olaraq yağlarla bağlı rast gəldiyimiz problemlərdən biri kərə yağının tərkibinə marqarin qatılması, marqarinin kərə yağı adı ilə satılmasıdır. İstehsalçı bunu xərcləri azaltmaq üçün edir.

Belə hallarda istehlakçı həm aldadırlar, həm də özünə xəbərsiz şəkildə trans yağ qəbul edir. Marqarin və trans yağlarla zəngin məhsullardan uzunmüddətli istifadə infarkt, insult riskini artırır, yüksək xolesterin və ateroskleroz yaradır, tip 2 diabet ehtimalını yüksəldir, qaraciyər piylənməsini sürətləndirir, mədəaltı vəzin yükünü artırır, bəzi xərçəng növləri ilə əlaqələndirilir. Bu hal qısa müddətdə hiss olunmur, amma illər keçdikcə yığılan təsir sağlamlıq üçün ciddi nəticələr ortaya çıxara bilər.

Yağ alarkən etiket məlumatlarına diqqət etməliyik. "Hidrogenləşdirilmiş yağ", "qismən hidrogenləşdirilmiş yağ", "marqarin komponenti" kimi ifadələr varsa, uzaq durmaq lazımdır. Təbii kərə yağı çox ucuz ola bilməz. Ucuz məhsulların çoxu qarışıq olur. Çox ağı, ətirsiz və ya plastik kimi bərk kərə yağları şübhəlidir. Təbii kərə yağı otaq temperaturunda yumşalır və 5-10 dəqiqəyə ərilməyə başlayır. Marqarin isə uzun müddət bərk qala bilər. Tavadə təmiz kərə yağı qızdırıldıqda köpüklənir və yüngül qoxu verir. Marqarin isə yanıq və kimyəvi qoxu buraxır".

■ Afəq MİRAYIQ, "Yeni Müsavat"

ABŞ Prezidenti Donald Tramp Rusiyaya Ukraynada ki müharibəni dayandırmağa məcbur etmək üçün ona qarşı sanksiyaların sərtləşdirilməsini mümkün sayır. Bu məqsədlə Trampın Konqresdəki respublikaçı həmkarları demokratlarla birlikdə Rusiyanın ticarət tərəfdaşlarına 500 faizə qədər tarif tətbiqini nəzərdə tutan qanun layihəsinin müzakirəsini tezləşdirirlər. Bu həftə ərzində layihənin Nümayəndələr Palatasında müzakirəyə çıxarılaçağı gözlənilir.

Bir tərəfdən sülh üçün plan təklif edən Ağ Ev administrasiyası digər tərəfdən sanksiya qamçısını da hazırlayır. Qanun layihəsində tarif tətbiqi səlahiyyətinin Trampa verilməsi nəzərdə tutulur.

Qeyd edək ki, ötən yaydan başlayaraq Tramp administrasiyasının təkidi ilə xeyli sayda ölkə Rusiya ilə ticarətdə daha ehtiyatlı davranmağa başlayıb. Eyni zamanda Avropa İttifaqı 19-cu sanksiya paketində Rusiya neftindən emal olunan yanacaqların idxalını qadağan edib. Bu, ucuz Rusiya neftini alıb emal edərək hazır məhsulu Al-yə sataraq irihəcmli gəlir əldə edən Hindistan və Türkiyə üçün kifayət qədər ciddi itkilərə səbəb olub.

Belə ki, 2022-ci ildə - sanksiyalara nəzarət mexanizmi qurulmadığı dövrdə Türkiyə sanksiyalı malların Rusiyaya reixracından irihəcmli gəlirlər əldə etdi, bunun sayəsində qarşılıqlı ticarət kəskin artdı. Lakin 2022-ci ilin sonlarından ABŞ və Al tərəfindən sanksiyalara nəzarət mexanizmləri tətbiq olunmağa başladı, nəticədə Rusiya və Türkiyə arasında ticarət dövriyyəsi 2023-cü ilin sonuna qədər 2022-ci illə müqayisədə 17 faiz azalaraq təxminən 57 milyard dollar təşkil edib. Türkiyə Statistika Xidmətinin məlumatına görə, Rusiyanın Türkiyəyə ixracı 46 milyard dollara, Türkiyənin Rusiyaya idxalı isə 11 milyard dollara düşüb. Ticarət dövriyyəsinin ümumi azalmasına baxmayaraq, iki ölkə arasında ticarətin strukturu əsas xüsusiyyətlərini qoruyub saxlayıb: Rusiyanın Türkiyəyə ixracında aparıcı yeri enerji məhsulları tutub: 11 milyard dollarlıq neft və neft məhsulları, 7,6 milyard dollarlıq boru qazı, 2,9 milyard dollarlıq kömür. Bundan əlavə, dəmir və polad (3,1 milyard dollar) və buğda (2,4 milyard dollar) ixracı da yüksək olub.

Türkiyə isə öz növbəsində Rusiyaya əsasən kənd təsərrüfatı və maşınqayırma məhsulları tədarük edib. Türkiyə ixracında sitrus meyvələri liderlik edərək 426 milyon dollara çatıb. Avtomobil hissələri (404

Qardaş ölkədə sanksiyalardan narahatlıq - bizə təsiri

Türkiyə Rusiyadan təbii qaz alışı dayandırmalı olarsa, bu, SOCAR üçün problemlərə gətirib çıxaracaq

milyon dollar) və qoşqular (275 milyon dollar) da əhəmiyyətli paya sahib olub.

2024-cü ildə Rusiya ilə Türkiyə arasında ticarət dövriyyəsi əvvəlki ilə nisbətən 7 faiz azalaraq 52,6 milyard dollar təşkil edib. Rusiyanın ixracı 3 faiz, Türkiyədən ixracı isə 21 faiz azalıb. Yeni Türkiyə tətbiq olunan nəzarət mexanizmlərinə əməl edərək, ikili təyinatlı malların Rusiyaya ixracının qarşısını alıb.

Türkiyə tərəfinin açıqladığı statistika göstərir ki, ikinci yarımda ticarətdə kəskin azalma var. Bu azalma əsasən Rusiyadan neft və neft məhsulları idxalı hesabınadır. Sentyabrın sonunda Vaşinqtona gedən R.T.Ərdoğan orada Trampa görüşüb. Tramp həmin görüşdə Türkiyənin də Rusiyadan enerji məhsulları alışı dayandırması- nı gözlədiyini deyib. Bu görüşdən sonra Türkiyənin Rusiyadan neft və neft məhsulları alışı kəskin azalma qeydə alınmaqdadır.

Açıqlanan məlumatlardan aydın olur ki, oktyabr ayında Rusiyadan Türkiyəyə dizel ixracı aylıq 19 faiz, illik əsasda isə 40 faiz azalaraq 762 min tona düşüb. Məlumdur ki, Türkiyə

Çin və Hindistandan sonra Rusiya neftinin üçüncü ən böyük idxalçısıdır. Türkiyənin Rusiyadan neft və neft məhsulları idxalı 2022-ci ildən etibarən kəskin artıb. Ondan əvvəl bu idxalda Rusiyanın yeri 3-4-cü olub. İlk yerlərdə neftdə İraq, Qazaxıstan, Səudiyyə Ərəbistanı, Nigeriya, neft məhsullarında isə Hindistan və Yunanıstan olub. Lakin 2022-ci ildən Ukraynadakı işğalçı müharibəyə görə Avropa bazarından əli çıxan Rusiya digər istiqamətlərdə kəskin qiymət endirimlərinə gedib. Nəticədə, Türkiyə bu ölkədən alışlarını dəfələrlə artırıb. Belə ki, 2023-cü ildə Türkiyənin neft və neft məhsulları idxalında Rusiyanın payı 51 faiz olub. 2024-cü ildə bu pay 66 faizə çatıb. Qaz təminatında isə göstərici 41 faizdir.

Ötən il Rusiya Türkiyəyə 2023-cü ildəkindən dəmək olar ki, 1,6 dəfə çox - 16,94 milyon ton neft ixrac edib. Rusiya Türkiyənin dizel yanacağı idxal strukturu da üstünlük təşkil edib və 2024-cü ildə tədarükünü 11,1 faiz artıraraq 11,35 milyon tona çatdırıb.

Türkiyə açıq elan olunmasa da, Al-nin Rusiya neftinə tətbiq etdiyi qiymət tavanına da əməl edib. Bu ilin fevral-martında Rusiya neftinin qiyməti tavadan yuxarı olanda TUPRAS onun alışlarını demək olar ki, dayandıraraq, apreldə aşağı düşəndə yenidən artıraraq iyuldan Al Rusiya neftinin qiymət tavanını 47.5 dollara endirdikdən sonra şirkətin ən böyük zavodunda profilaktik təmir işləri başlayıb və idxal minimuma düşüb...

Oktyabrın 22-də ABŞ-nin "Lukoil" və "Transneft"ə qarşı sanksiyaları fonunda Türkiyənin İraq və Qazaxıstan neftinin alışı kəskin artdığı artıq rəsmən etiraf edilir. Bu isə Türkiyənin sanksiyalara əməl etdiyini göstərir.

Müəhidələr göstərir ki, Türkiyə həmçinin Rusiyadan qaz alışı dayandırması variantı üçün ciddi hazırlıqlar həyata keçirir. Son aylarda bağlanan müqavilələrlə Türkiyəyə illik maye qaz idxalında bir neçə dəfə artım olacaq. Belə ki, R.T.Ərdoğanın Nyu-Yorka səfəri zamanı BOTAŞ-ın ABŞ-dən 70 milyard kubmetr maye qaz alışı dair müqavilə imzaladığı açıqlanıb. Müqavilə 20 il ərzində hər il təqribən 4 milyard kubmetr qaz tədarükünü nəzərdə tutur.

Bundan əlavə, BOTAŞ Avstraliyanın "Woodside Energy" şirkəti ilə doqquz il müddətinə ildə 5,8 milyard kubmetr LNG tədarükü üçün ilkin müqavilə imzalayıb. Təchizatlar ilk növbədə Meksika körfəzindəki ABŞ-nin Luiziana LNG terminalından olacaq. Xatırladaq ki, sentyabrın 22-də "Bayraktar Hartree" şirkəti ilə iki il müddətinə 600 milyon kubmetr LNG tədarükünə dair 10 sentyabr müqaviləsindən sonra əməkdaşlığın genişləndirilməsini, həmçinin "Cheniere" ilə əvvəllər imzalanmış 1,2

son dərəcə sıx əlaqələrimiz var. Buna görə də Trampın yanaşması Türkiyə üçün də risklər yaradacaq. Enerji qiymətləri artacaq və alternativ mənbələrə ehtiyac yaranacaq. Türkiyə şirkətlərinin Rusiya ilə bank əməliyyatları daha sərt yoxlamaya məruz qalacaq və türk ixracatçıları logistika və ödəniş məhdudiyyətləri ilə üzləşəcəklər.

O, həmçinin vurğulayıb ki, yeni sanksiyalar tətbiq olunarsa, Türkiyənin Qərblə də qarşılıqlı əlaqələri mürəkkəbləşəcək: "Unutmayaq ki, biz

NATO üzvüyük. Bu, ABŞ-nin birbaşa Türkiyəyə qarşı sərt sanksiyalar tətbiq etmə ehtimalını azalda bilər. Lakin dolaylı və sektoral sanksiyaların risklərini nəzərə almamaq olmaz".

İqtisadiyyatı ciddi böhran içində olan Türkiyə üçün Rusiya ilə ticarətin kəskin məhdudlaşması, xüsusilə ucuz aldığı neft-qazın dayanması çox böyük problemlər yarada bilər. Bu problemlər Türkiyədə STAR neft emalı zavodunun sahibi olan SOCAR üçün də ciddi nəticələrə səbəb olacaq. Artıq Al Star-dan Rusiya neftindən emal olunmuş yanacaqların alışı dayandırılıb. Bu, zavod üçün ciddi itkidir - çünki ixracın 90 faizi məhz Al ölkələrinə reallaşır. SOCAR artıq sentyabrdan Rusiyadan neft alışı kəskin azaltmalı olub. Bu isə Rusiya neftinə münasibətdəki endirimlərdən əldə olunan gəlirdən məhrum olmaq deməkdir.

Bundan əlavə, Türkiyə Rusiyadan təbii qaz alışı dayandırmalı olarsa, bu, SOCAR-ın Türkiyədəki Petkim neft-kimya zavodu üçün problemlərə gətirib çıxaracaq. Nəhayət, SOCAR ucuz Rusiya qazının paylandığı bölgələrdə paylayıcı şəbəkələrə yatırımlar edib. Qazın başqa mənbələrdən alınması bu yatırımların da gəlirliliyini kəskin azalda bilər.

Göründüyü kimi, Rusiyanın Vaşinqtonun sülh planına razılıq verib-verməsi tək müharibə tərəfi olaraq özü deyil, onunla ticarət əlaqələri olan ölkələr üçün də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Necə deyirlər, nəzərlər Moskvaya yönəlməkdədir...

□ **Dünya SAKİT,**
"Yeni Məşavət"

Elan:

İsmayilov Xəqani Fərhad oğlunun adına olan Quba rayon Dövlət Notarial Kontorunun 12 aprel 2006-cı il tarixli 4-ə-586 sayılı sənəd, Quba rayonu Alpan kənd ərazisindən həyətəyanı torpaq sahəsi mülkiyyətinə verilmiş şəhadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Rusiyanın “qara siyahısı”nda hansı ölkələr var?

Ukraynada atəşkəs əldə olunarsa, Rusiyanın başqa ölkələrə də “dış qıcayacağı” gözlənilir. Müsahidəçilərə görə, Trampın “sülh planı” Moskvanın maraqlarına uyğun gəldiyi üçün savaşın belə nəticələnməsi Kremlin işğalçılıq iştahını artırır. Bəzi ekspertlərin fikrincə, Rusiya bundan sonra da dayanmayacaq.

Bes Rusiyanın “qara dəftəri”ndə hansı ölkələr ola bilər? **Deputat Elçin Mirzəbəyli** “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, hazırda tərəflər arasında hərbi-siyasi balans əvvəlki illərlə müqayisədə xeyli dəyişib: “Müharibənin hansı şərtlərlə bitəcəyini indidən qəti demək mümkün olmasa da, Rusiya hərbi təşəbbüsü böyük ölçüdə ələ keçirmiş görünür. ABŞ-də müzakirə olunan “Tramp planı” və ona qarşılıq olaraq Britaniya, Fransa və Almanıyanın hazırladığı sənəd göstərir ki, Qərb daxilində vahid strategiyanın yaranması çətinləşir. Bir tərəf müharibənin tezliklə siyasi sazişlə yekunlaşdırılmasını, digər tərəf isə Rusiyanın hərbi-siyasi üstünlük qazanmasının qarşısının maksimum şəkildə alınmasını istəyir. Lakin istənilən halda, münaqişənin sona yaxınlaşması mövzusu daha real gündəm mövzularından birinə çevrilir”.

Deputatın fikrincə, “təhlükədə olan ölkələr” anlayışı yalnız Rusiyanın ambisiyalarından deyil, həm də həmin ölkələrin daxili siyasi sabitliyindən, müdafiə imkanlarından və kollektiv təhlükəsizlik mexanizmlərinə çıxışından asılıdır. Onun sözlərinə görə, riskin ən yüksək qiymətləndirildiyi dövlətlər Baltik ölkələridir: “Moldova, xüsusilə də Dnestryanı bölgə səbəbindən, Moskvanın təsir dairəsində qalmağa daha həssas dövlətlərdən biridir. Kişinyovun Avropa İttifaqına inteqrasiya xətti və Rusiya sülhməramlılarının Dnestryanıda yerləşməsi ölkəni əlavə risk zonasında saxlayır. Buna baxmayaraq, Ukrayna müharibəsi şərtlərinə Rusiyanın Moldovada genişmiqyaslı hərbi əməliyyat aparmaq imkanı son dərəcə məhduddur”.

Deputat hesab edir ki, Cənub Qafqaz Rusiyanın geosiyasi gündəmində yer alır: “Gürcüstan 2008-ci il müharibəsindən sonra Moskvanın diqqətindən heç vaxt kənarda qalmayıb. Bununla belə, son illər Gürcüstanın xarici siyasətində mövcud olan qeyri-müəyyənlik, Tiflisin həm Qərblə, həm də Rusiya ilə paralel münasibət yürütməyə çalışması kəskin eskalasiyanın qarşısını alır. Regionun digər ölkələri - xüsusilə Azərbaycan - balanslaşdırılmış xarici siyasət xətti, iqtisadi və hərbi potensial, həmçinin çoxşaxəli regional tərəfdaşlıq səbəbindən Rusiyanın təcavüzkar gündəminə daxil deyil. Nəticə etibarilə, Rusiyanın “qara dəftərində” yer ala biləcək ölkələr barədə danışarkən, məsələyə yalnız hərbi ekspansiya kontekstində yanaşmaq doğru olmazdı. Müasir geosiyasi realıqda təsir dairələrinin genişləndirilməsi çox vaxt birbaşa işğal deyil, hibrid metodlarla həyata keçirilir: siyasi fragmentasiya, informasiya manipulyasiyası, enerji asılılığı, yerli siyasi aktorların gücləndirilməsi və ya zəiflədilməsi kimi vasitələrlə.

Siyasi təhlilçi Sona Əliyeva isə hesab edir ki, Rusiya qələbə qazanarsa, bu, Qərbin məğlubiyyəti sayılacaq: “Həm də Moldova, Gürcüstan və Ermənistan kimi Qərbə inteqrasiya yolunu tutmuş ölkələrdə inamı öldürəcək. Hər kəs Ukrayna dərindən ibrət almağa çalışacaq. Eyni zamanda Rusiya tərəfi daha da irəli gedəcək və Avropanın içərilərinə doğru həmlələr edəcək. Yəqin ki, Avropada da bunun fərqindədirlər. Digər tərəfdən, Tramp Ukraynanı sülhə məcbur etməklə Avropanı da Rusiyanın qarşısına yem kimi atmağa çalışır. Üstəlik, Rusiya Mərkəzi Asiya və Cənubi Qafqaza da müəyyən dərəcədə “dış qıcaacaq”.

□ **Cavansir ABBASLI,**
“Yeni Müsavat”

ABŞ lideri Donald Trampın XXI əsrin ən qanlı, ən uzunmüddətli savaşını dayandırmaq söyləri, şübhəsiz, təqdirəlayiqdir. Amma təəsüf ki, haqqında danışılan hələ ki dərc edilməyən 28 bəndlik sülh sənədi daha çox Rusiya Prezidenti Vladimir Putinin ambisiyalarını ödəməyə yönəlib. Hər halda, belə bir rəy mövcuddur.

atəşinə tutub. Mən hələ Ukrayna savaşında faktiki tərəf kimi çıxış edən Al, Böyük Britaniya, Norveç demirəm”.

Siyasi şərhçinin fikrincə, Tramp rəhbərliyi də Ukraynanın bu təkliflə razılaşmayacağı bilməmiş olmazdı: “Çünki istənilən daimi sülhlər ədalətli sülh razılaşmaları ilə əldə oluna bilər. Əks halda, sülh sazişləri bağlansa belə, bu, qalıcı olmaz, Zelenskinin təbiri ilə desək, “ləyaqətsiz” sülh sazişini bağlayan hakimiyyətə tutub. Mən hələ Ukrayna savaşında faktiki tərəf kimi çıxış edən Al, Böyük Britaniya, Norveç demirəm”.

“sülh təklifi”ndən geri çəkilməyə başlayıb: “Trampın özü mediaya verdiyi açıqlamasında Ukraynaya təqdim edilən təkliflərin yekun sənəd olmadığını, irəli sürülən təkliflərin daha da təkmilləşdiriləcəyini vurğulayıb. ABŞ-nin bir çox senator və konqresmenləri isə Trampı Rusiyanın əlinə oynamaqda günahlandırmağa başlayıblar. Hətta onların arasında “sülh təklifi”nin Rusiyada hazırlandığını iddia edənlər də deyil. Bir çox Qərb mət-

qoymaq və Rusiyaya təslim etmək deməkdir. Ən pisi isə odur ki, kəşfiyyat məlumatlarının kəsilməsi Ukraynanın bu döyüşdə gözlərinin bağlanması anlamına gəlir. Tamamilə Rusiyanın qələbəsinə hesablanmış bu şərtlərin Ukrayna tərəfindən qəbul olunması imkansızdır. Belə görünür ki, Zelenski də məhz bu təhlükələrə nəzər alıb ABŞ-nin şərtlərini qəbul etməyi “ləyaqətsiz müttəfiqlik” kimi qiymətləndirib”.

Ukrayna üçün kritik həftə - Zelenskinin Trampa verəcəyi cavab

Qərb liderləri də öz təkliflərini ABŞ-yə göndəriblər; kimin sülh planı işləyəcək?

Tramp isə noyabrın 27-dək rəsmi Kiyevə vaxt verib. Əks təqdirdə, Vaşinqtonun Ukraynaya hərbi və kəşfiyyat dəstəyini kəsəcəyi bildirilir. Hərçənd Ağ Ev rəhbəri bir qədər sonra bəyan edib ki, bu, hələ yekun sənəd deyil.

Vəziyyətin kritikliyini nəzərə alan prezident Volodimir Zelenski dərhal digər müttəfiqlərlə aktiv məsləhətləşmələrə başlayıb. Xalqa müraciət edib. “Ya milli ləyaqətimizi qorumalıyıq, ya da ABŞ-ni itirə bilərik” deyib.

Ötən bazar Cenevrədə apancı Al ölkələrinin ABŞ və Ukraynadan olan həmkarları ilə birgə Vaşinqtonun sülh planını müzakirə ediblər. Müzakirənin yekunu kimi avropalı diplomatların 24 bəndlik alternativ sülh planını təqdim edəcəkləri gözlənilirdi. Bundan az öncə isə Al liderləri sülh planının bəzi bəndlərinin yenidən nəzərdən keçirilməsinin zəruriliyi ilə bağlı fikirlər söyləmişdilər.

“Der Şpiqel” nəşri isə yazıb ki, Qərb liderləri Rusiya-Ukrayna müharibəsi ilə bağlı öz təkliflərini ABŞ-yə göndəriblər.

Bu həftə Zelenskinin Trampa cavabı nə olacaq? İlin sonunadək müharibə Kiyev üçün məqbul şərtlərlə dayandırılabilirmi?

Siyasi şərhçi Heydər Oğuz “Yeni Müsavat”a açıqlamasında bildirib ki, Zelenski əslində Trampın “sülh təklifi”nə rədd cavabını Ukrayna xalqına müraciətində dolayısıyla verib: “Ləyaqət hər bir şəxsin ən vazkeçilməz dəyəridir. Dostluqları, yaxın müttəfiqlikləri məhz bu dəyər müəyyənləşdirir. Fikrimcə, Zelenski bu fikri dilə gətirib. Nəzakət xətrinə ABŞ-ni könül dəftərindən sildiğini bildirməyə də, “sən məni ləyaqətimi itirməyə məcbur edirsən” deyərək onunla əlaqəsini kəsdiyini mesajını verib. Zelenskinin bu fikirlərini digər müttəfiqlər də dəstəkləyiblər. İş o həddə çatıb ki, hətta bu günə qədər tamamilə neytral mövqedə olan Yaponiya belə, Trampın “sülh təklifi”ni tənqid

miyyətlər devrilər və onu əvəz edən yeni hökumətlər revans müharibəsinə girmək məcburiyyətində qalar. Necə ki, I Dünya savaşı Almaniya zərərlə qəbul etdirilən öz ədalətsiz sülh sazişi ilə daha dəhşətli II Dünya müharibəsinə doğurdu. Və bundan təkcə Almaniya və SSRİ deyil, bütün dünya öz nəсібini aldı. İlk başda isə Avropa ölkələri. I və II Dünya savaşları Avropa ölkələrinin dünya hegemonluğu uğrunda başlamışdısa da, soyuq müharibə illərində Qərb dünyası ABŞ-nin mərhəmətinə sığınan vəziyyətə düşdü və bu gün də bu aşağılıq kompleksindən çıxıb gəlmir. İkinci Dünya savaşına qədər Amerika qitəsinə sıxışaraq qalan ABŞ isə birdən-birə dünya liderinə çevrildi. Qısası, Ukrayna savaşı ancaq və ancaq ədalətli sülh təklifləri ilə bitə bilər. Əks təqdirdə, Zelenski olmasa belə, onun yerinə gələn yeni hakimiyyətlər Trampın gətirdiyi sülh şərtlərindən imtina edib yenidən savaşa başlayarlar. Nəticədə yalnız Zelenski hakimiyyətini itirmiş olar”.

H.Oğuz qeyd edib ki, Ukrayna və Avropa liderlərinin sərt reaksiyasından sonra Tramp administrasiyası da bu adda dərc olunan iddialar da bu iddianı təsdiqləyir. Məsələ təkcə o deyil ki, Trampın “sülh təklifi” Rusiyanın arzu və planlarına uyğun şəkildə tərtib olunub. Məsələ həm də ondadır ki, sənəd layihəsinin dil və üslub xarakteristikası da rus dilindən tərcüməyə daha çox bənzəyir”.
H.Oğuzun fikrincə, Trampın “sülh təklifi” onun liderliyini etdiyi Respublikalar Partiyası üçün də birmənalı qarşılanmayacaq müddəalarla doludur: “Digər tərəfdən, Ukraynadan 1 həftə ərzində şərtləri qəbul etməsinin tələb olunması, əks halda, ABŞ-nin bu ölkəyə kəşfiyyat məlumatları və silah verməyəcəyini bildirilməsi heç bir normal məntiqə izah edilə bilməz. Məsələ burasındadır ki, Tramp hakimiyyətə gələndən bəri ABŞ onsuz da Ukraynaya silah vermirdi. O, öz silahlarını bəla qiymətə Avropa ölkələrinə satır, həmin silahlar Avropa tərəfindən Ukraynaya ötürülürdü. Birdən-birə “biz sizə silah satmayacağıq” deməklə Vaşinqton sanki Avropanı nəzərdə tutur. Bu isə açıq şəkildə Ukraynanı müdafiəsiz

Bununla belə, siyasi şərhçi vurğulayıb ki, Cenevrədən gələn son məlumatlar Trampın “sülh təklifi”nin həm ABŞ, həm Ukrayna, həm də Avropa ölkələri tərəfindən rədd edildiyini göstərir: “Belə çıxır ki, Ukraynanın silahla təchizatı əvvəlki qaydada davam edəcək və onun bütün maliyyə yükünü Avropa İttifaqı öz boynuna götürəcək. Baxmayaraq ki, Avropa İttifaqının bu yükü nə qədər daşıyacağı bəlli deyil, amma hər şeyin əvvəlki kimi davam etdirilməsi gələcək üçün böyük ümidlər yaradır. İnşallah, Qərb dövlətləri və ABŞ ictimai rəyi Rusiyanı yenidən dirçəltməyin təkcə Ukrayna deyil, bütün dünya üçün böyük təhlükələr yaratdığının fərqinə varacaq və hakimiyyətə gəlişilə dünya nizamının altını üstünə çevirən Trampdan bir an öncə yaxa qurtarmağın yolunu tapacaqlar. Əks halda, bu adam nə qədər hakimiyyətdə qalacaqsın, Ukraynanın nazik tel-dən asılı qalan taleyi şübhə altından xilas olmayacaq”.

□ **E.MƏMMƏDƏLİYEV,**
“Yeni Müsavat”

“Qarabağ” Çempionlar Liqasında yeni tarix yazmaq üçün İtaliyadadır. Rəqib “Napoli”dir. Oyun noyabrın 26-da, Bakı vaxtı ilə saat 00:00-da argentinalı, əfsanəvi futbolçu Dieqo Armando Maradonanın adını daşıyan “Stadio Diego Armando Maradona” stadionunda keçiriləcək. Görüşün baş hakimi FİA referisi Şimon Marçinyak olacaq. Ona Tomas Listkeviçlə Adam Kupsik kömək göstərəcək. Dördüncü hakim funksiyasını Voyçex Miç yerinə yetirəcək. VAR-da niderlandlı Pol van Bokel, AVAR-da isə xorvatiyalı İvan Bebek olacaq. Rəqib haqda uzun-uzadı danışmağa gerek yoxdur. Kəsəsi, “İnter”, “Milan”, “Yuventus”, “Roma” və s. kimi güclülərin iştirak etdiyi ölkədə birinci olublar.

Heç şübhəsiz ki, qarşılaşma bu turun ən diqqətlə izlənilən oyunu olacaq. Çünki hazırda mübarizə aparan 36 klub sırasında “köhlən atlar” ən sürpriz komanda sayılır. Aktivində 7 xalı olan baş məşqçi Qurban Qurbanovun komandası “Benfika” və “Kopenhagen” klublarını devirməyi, “Çelsi” kimi güclü rəqibi ilə heç-heçə qalmaqı bacarıb. Əgər “Napoli” önündə də ya qələbə, ya da bir xal qazansa, növbəti ən böyük uğur qazanılacaq və bu mərhələdə ilk 24-lüyə düşmə şanslarımız daha da artacaq. Hazırda rəqibin aktivində 4 xalı var və bu oyun onlar üçün davam, ya tamam oyunu da ola bilər.

İdman yazarı Natiq Muxtarlı “Yeni Məşavət”ə təxminlərini bölüşüb: ““Napoli” ilə qarşılaşma “Qarabağ” üçün çətin olacaq. Amma meydan sahibləri üçün “davam-tamam” anlamındadır, bu qarşılaşma. Ona görə də, düşünürəm ki, bu oyunda gərginlik altında “Qarabağ” yox, “Napoli” olacaq.

Güman ki, Çempionlar Liqasının startında “Napoli”nin hədəfi ilk 8 komanda sırasına düşmək idi. Amma artıq bu hədəfdən uzaqdırlar və indi ilk

24 komanda arasına düşmək üçün mübarizə aparırlar.

Bəs “Qarabağ”ın hədəfi nə idi? Kimsə “Qarabağ”dan nəticə tələb etmirdi. Amma bu gün “Qarabağ”ın ən azı 24 komanda arasına düşmək üçün əla şansı var. “Napoli”yə məğlub olsa belə, bu şans azalmayacaq. Böyük ehtimalla, qalan oyunlarda bir qələbə bu hədəfə çatmaq üçün yetərli olacaq. Ona görə də qoy “Napoli” narahat olsun. Sözsüz ki, elə buna görə də İtaliya nəhəngi daha aqressiv oyuna üstünlük verəcək”.

N.Muxtarlı bir vacib məsələyə də toxundu: “Millinin oyunları ilə bağlı yaranan fasilə həmişə “Qarabağ”ın zərərini işləyib. Bu fasilədən “Napoli” maksimum yararlanı. Heyətdə zədəlilər vardı, fiziki durum yerində deyildi. “Atalanta” ilə qarşılaşma göstərdi ki, bu problemləri qismən həll ediblər.

Üstəlik, “Napoli”nin stadionu da yaxşı vəziyyətdə deyil. Klubun prezidenti arenanı “zibilik” adlandırıb. “Qarabağ” texniki komanda olduğu üçün “zibilik”də oynamaq onlara çətinlik yaradacaq. Texniki komandalar üçün ot örtüyünün yaxşı vəziyyətdə olması vacibdir.

Dünyanın gözü “Qarabağ”da

Ağdam klubu bu dəfə İtaliyanın “fəthi”nə çıxır

Bu amilləri nəzərə alsaq, “Napoli”nin üstün durumda olduğu görünür. Amma “Qarabağ” da “Qarabağ”dır. Hər bir rəqiblə oynamağı bacarır. Kədinin yoxluğunu nəzərə almasaq, heyətdə çatışmazlıq yoxdur. Fiziki durum da yerində olsa, “Napoli”nin başını ağrıdacaq, “Qarabağ”.

Heç şübhəsiz ki, bu qarşılaşmada fiziki güc çox tələb olunacaq. “Napoli”nin “Qarabağ”la açıq futbol oynayacağını gözləmirəm. Onlar Qurban Qurbanovun yetirmələrinə boş sahələr verməməyə çalışacaqlar. Yəqin ki, sıx oynayacaqlar, pressing tətbiq edəcəklər. Belə deyək, Konte amilini nəzərə al

saq, “Napoli” tipik İtaliya futboluna üstünlük verəcək. Belə komandalara qarşı oyunlarda “Qarabağ” çətinlik yaşayır.

Ona görə də “köhlən atlar” meydanı maksimum konsentrasiyalı olmalı, səbirle öz məqamını gözləməlidir. “Qarabağ”ı avantüraya vadar edəcək heç bir amil yoxdur. Start

təzyiqi dəf edilsə, vaxt keçdikcə “Napoli”nin futbolçularında əsəbilik, tələskənlik yaranacaq. O məqamda səhvlər edəcək, boşluqlar verəcəklər. Məhz o məqamı gözləmək lazımdır. Səbirle, səbirle, səbirle.. “Qarabağ” udussa belə bu, dünyanın sonu olmayacaq. Çünki məğlubiyyət fonunda da, 24 komanda arasına düşmək şansı yetərinə yüksək olaraq qalacaq. Bu amili nəzərə alsaq, İtaliyada tam sərbəst olmaq, heyəcansız, stressiz öz oyununu oynamaq lazımdır. Bakıda “Çelsi” ilə keçirilən oyunda sürət olduqca yüksək idi. Azərbaycan futbolu üçün hətta heyretamiz sürət idi. Amma “Qarabağ” bu sürətə tab gətirdi. “Napoli” istəsə belə, “Qarabağ”a o sürəti təklif edə bilməyəcək. Qurbanovun yetirmələri müdafiədə kobud səhvlərə yol verməsələr, ələ düşəcək imkanlardan maksimum yararlansalar, İtaliyadan xal və ya xallarla qayıda bilərlər”.

□ **Cavansir ABBASLI,**
“Yeni Məşavət”

Sosial şəbəkələrdə falçılıq baş alıb gedir - çıxış yolu

Vəkil deyir ki, qanunvericilikdə dəyişiklik edilməlidir

Son illərdə sosial şəbəkələr, xüsusən TikTok insanların ruhani maraqlarını kommersiyalaşdıraraq yeni platformaya çevrilib. Cadular, tilsimçilər, bəxt açan və taleyə baxan şəxslər burada özlərini reklam edərək ciddi gəlir əldə edir. Axundovun dönmindən bəri dəyişməyən kütlənin bir qismi belə şəxslərə inanır, pul xərcləyir.

Psixoloqlar deyir ki, insanların falçılara üz tutmasının əsas səbəblərindən biri qorxu və çıxışsızlıq hissidir. Zahirən imkanlı görünən insanlar da zaman-zaman şəxsi həyatlarında yaşadıkları gərginliklərə görə rəşional düşüncədən uzaqlaşa bilər, “son ümid yeri” kimi baxıcılara müraciət edirlər. Və təəssüf ki, bu anda qarşılarına çıxan “peşəkar dələduzlar” onların bu zəif anından istifadə edirlər.

Qanunvericiliyə görə, baxıcılıq və falçılıq kimi fəaliyyətlər birbaşa qadağan olunmasa da, bu fəaliyyət adı altında törədilən dələduzluqlar Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddələri ilə cəzalandırılır. Problem ondadır ki, bu kimi

hallar çox zaman sübuta yetirilə bilmir. İnsanlar ya utandığılarından, ya da hüquqi nəticələrdən qorxaraq şikayətçi olmaqdan çəkinirlər.

Bundan başqa, Azərbaycanda bu sahədə konkret lisenziyalaşdırma və ya tənziqləmə mexanizmi yoxdur. Nəticədə “falçı”, “duaçı”, “enerji müalicəsi” adı ilə fəaliyyət göstərənlərin böyük əksəriyyəti nəzarətsiz fəaliyyət göstərir. Falçılara müraciət edilən məsələlər, demək olar ki, eynidir - “yoldaşımı

evə bağla”, “evimizin ruzisini artır”, “qayınanamı bizdən uzaq sal” və s.

Hətta iş o yerə gəlib ki, vəzifə üçün yolunu falçı və cadugərlərin evinə salanlar da olur. Falçıların özünəməxsus tarifləri var. Misal üçün, sosial şəbəkələrdəki gizli elanlardan aydın olur ki, bəxt açmaq 10, yol açmaq 5, dua edib, cadu təmizləmək 10-20 manat arasında dəyişir. Hətta falçılığın özünə peşə seçənlər bəzən misal kimi Vanqanı, Nostradamusu göstərir.

Bu davranış İslamın prinsiplərinə nə dərəcədə uyğundur? Cəmiyyətdə belə şəxslərin artmasının qarşısını almaq üçün dini maarifləndirmə hansı şəkildə həyata keçirilə bilər? Ümumiyyətlə, sosial şəbəkələrdə falçılıqla məşğul olmaq hansı cinayət məsuliyyəti yaradır?

Vəkil Ramil Süleymanov “Yeni Məşavət”ə deyib ki, belə şəxslər yalnız sadələşdirmə məbləğlərdə deyil, daha iri məbləğlərlə xidmətlər göstərirlər: “Nəticə

etibarilə insanların pullarını əldə edirlər. İnsanlar əksər hallarda bunu cahillik adlandırırlar, amma özləri işbazların qurbanına çevrilirlər. Falçılıqla məşğul olmaq konkret Cinayət Məcəlləsində təsbit olunmadığı üçün sanksiyalaşdırılmış əməl hesab olunmur. Amma adamların etibarından sui-istifadə etməklə, onların vəziyyətlərini dırnaqarası nəzərə almaqla, sanki onlara çarə tapmışlar kimi onların əllərindən vəsaitlərini alır, bəzən əmlakını mənimşəyir və bunu onlara xidmət etmək kimi qələmə verirlər. Guya “mənavi bağlarla” hərəkət edirlər. İstintaq da bu məsələnin qarşısında aciz qalır. İnsanlara yardım etməyən, amma onların pulunu ələ keçirənlər mənə görə dələduzdurlar. Qanunvericiliyə bununla bağlı müvafiq düzəlişlər olunmalıdır. Sırf dələduzluq etməklə insanların pulunu ələ keçirənlər cəzalandırılmalıdır”.

Vəkil bildirib ki, bunlar qanunvericilikdə insanların vəsaitini, əmlakını ələ keçirmək kimi dəyərləndirilməlidir: “Bəziləri var, falçıların “ağıllı” vergi qeydiyyatından keçməklə vergi ödəyicisi də olublar. Soruşanda ki, siz hansı adla qeydiyyatdan keçirsiniz, cavabında deyirlər ki, astroloq kimi. Halbuki adamın ulduzlarla filan heç bir əlaqəsi yoxdur. Falçılıq fəaliyyəti rəsmi yoxdur deyə, astroloq kimi

qeydiyyatda düşürlər. Yeni bu məsələnin monitoringini etmək belə mümkünsüzdür”.

İlahiyyatçı Fərid Abdullamövzu ilə bağlı “Yeni Məşavət”ə bunları deyib: “Əgər Allah sənə (sınaq üçün və ya günahın kəffarəsi olaraq) bir zərər toxundursa, bunu Ondan başqa heç kəs aradan qaldıra bilməz. Əgər sənə bir xeyir vermək istəsə, heç kəs Onun lütfünün qarşısını ala bilməz. O, bu-nu Öz qullarından istədiyinə nəşib edər. O, bağışlayandır, rəhimlidir. (Yunus, 107). Problemə düşmüşsən? Get, dizini at yere, dua et. İstədiyin duanı, istədiyin dildə de. Elə bir dua yoxdur ki, Allah desin, bunu oxusan qəbul edəmə, bunu oxumasın yox. Bu həyat sınaqla doludur. İmam Hüseynin başına gələnlərə baxın. Ona cadu olundu mu? İmam Hüseyn Yezid və başqaları üçün, başqaları da onun üçün sınaq və imtahan idi. Cadu xəstəlik kimidir. İradəsi güclü olana heç nə təsir etməz. Zəif olana hər şey təsir edər. Allahdan başqa güc, qüdrət sahibi yoxdur. Hətta peyğəmbərlər belə xəstələniblər, işləri düz gəlməyib və sair.

Lakin insanlar bu acı reallığı yox, xüsusi qeybi, əfsanəvi, qeyri-adi şeyləri dinlə asosiasiya edirlər. Zənn edirlər ki, din maveradır. Həm də maveradır (pərdə arxasında olanlar). Lakin bu, bizim öhdəliyimiz deyil”.

□ **Afaq MİRAYIQ,**
“Yeni Məşavət”

MUSAVAT

Son səhifə

N 213 (8823) 25 noyabr 2025

N o y a b r

Gündə neçə fincan qəhvə təhlükəsizdir? - həkim xəbərdarlığı

Orqanizmdə kofeinin həddindən artıq toplanması koronar arteriyanın daralmasına və nəticədə miokard infarktlarına səbəb ola bilər.

Milli.Az xəbər verir ki, kofein qısa müddətdə arterial təzyiqi yüksəldir. Bu, xüsusilə hipertoniya və ateroskleroza olan şəxslər üçün təhlükəlidir, çünki onların ürək-damar sistemində əlavə yük düşür. Belə vəziyyət tromb emələ gəlməsinə və damar tutulmasına yol açır.

Kofein eyni zamanda damar spazmına səbəb ola bilər. Bu, xüsusilə aterosklerozdan zədələnmiş koronar arteriyalarda qan axınının kəskin azalmasına gətirib çıxara bilər. Həmçinin kofein artıq qəbulu sinir sistemini stimullaşdıraraq ürək ritminin pozulmasına səbəb ola bilər.

Belə proseslər ürək əzələsinin oksigen tələbatını artırır və işemiya yaradır ki, bu da infarkt riskini yüksəldir. Kofein əlavələri, energetik içkilər və bəzi dermanlar xüsusilə təhlükəlidir, çünki onların dozasına nəzarət etmək çətinləşir və bəzi antibiotiklər, antidepressantlar kofeinin parçalanmasını ləngidir.

Sağlam insanlar üçün təhlükəsiz gündəlik kofein miqdarı 400 milliqrama qədərdir, yeni təxminən 3-5 fincan qəhvəyə bərabərdir. Ürək-damar problemi olan şəxslər isə kofein qəbulunu mütləq həkimlə məsləhətləşməlidirlər.

Çinli gənc "dünyanın ən tənbal adamı" seçildi

Musavat.com xəbər verir ki, Çində keçirilən illik "tənbəllik yarış" bu dəfə misilsiz nəticə ilə yadda qalıb.

Ümumilikdə 240 iştirakçının qatıldığı yarışda artıq 24-cü saatda onların 186-sı mübarizəni yarımçıq tərk edib. Şərtlər isə sadə, amma son dərəcə sərt idi:

İstənilən qədər telefona baxmaq, kitab oxumaq, yemək sifariş etmək, hətta yan çevrilmək olardı. Lakin bir anlıq belə döşəkdən qalxmaq tamamilə qadağan edilmişdi - tualetə getmək də daxil.

Qalib bütün rəqiblərini geridə qoyaraq tam 33 saat 35 dəqiqə boyunca matrasın üzərindən qalxmayıb. Qaydanı pozmamalı üçün o, yanından əvvəl bütün ehtiyacları üçün xüsusi vasitə hazırladığını deyib. Mükafat olaraq gəncə 3 min yuan təqdim olunub.

Yaponiya Çinli münasibətlərinin gərginləşməsinə görə pandasız qala bilər

Yaponiya Çinli siyasəti münasibətlərinin gərginləşməsinə görə pandasız qala bilər

Yaponiya Çinli siyasəti münasibətlərinin gərginləşməsinə görə pandasız qala bilər

Agentliyin yazdığına görə, Yaponiyada qalan yeganə panda cütü - Tokio Ueno zooparkının əkiləri Syao Syao və Ley Ley icarə müqaviləsinə əsasən fevral ayında Çinə qaytarılmalıdır.

Məlumatla görə, vəziyyət Yaponiyanın Baş naziri Sanae Takaçinin son açıqlamalarından sonra daha da gərginləşib. O bildirib ki, Çin Tayvan üzərində nəzarəti ələ keçirməyə cəhd edərsə, Tokio özünü müdafiə qüvvələrini göndərə bilər. Bu sözlər Çinin kəskin reaksiyasına səbəb olub. Diplomatiya gərginlik həm qalan pandasın taleyini, həm də gələcəkdə yeni heyvanların alınması imkanlarını sual altına qoyur.

Bunları bilirsinizmi?

- * Dışləniz doğumunuzdan 6 ay əvvəl meydana gəlməyə başlayır.
- * Bədəninizin 30 dəqiqədə itirdiyi istiliklə iki litr suyu qaynada bilərsiniz.
- * Hər bir ayağınızda təxminən bir trilyon bakteriya var.
- * Ortalama bir yuxu 2-3 saniyə davam edir.
- * Yeməyin ağzınızdan mədənzə çatması yeddi saniyə davam edir.
- * Mədə turşunuz bir ülgücü əridə biləcək gücdədir.
- * Bir cüt ayaqda 250 000 tər vəzi var.
- * Ayaq baş barmağınızda iki sümük olmasına qarşılıq digər dörd barmağınızda üç sümük var.
- * Ortalama bir qadın ortalama bir adamdan 12,5 sm qısadır.
- * Bir insan gündə ən azı 500 litr oksigen istifadə edir.
- * Hər gün 275 milyona yaxın yeni ulduz yaranır.
- * Gözlərin hər biri 130 milyondan çox görmə sinir hüceyrəsindən ibarətdir. Hər hüceyrənin içində isə 100 trilyon atom var. Bu rəqəmlər isə ümumilikdə dünyadakı bütün ulduzların sayından daha çoxdur.
- * Hazırda dəniz aləmində 180-nə yaxın balıq növü işıq görmədən yaşayır.
- * Əgər bir sözü xatırlamaqda çətinlik çəksəniz, yumruğunuzu sıxın. O zaman beyinin fəaliyyəti daha da artır və yaddaşı işə salmağa kömək edir.

Yemək yeyərkən film izləməyin - kökəlməyə səbəb olur

Yemək yeyərkən qorxu filmlərinə baxmaq yeməyin dadını azalda bilər. Eyni zamanda bu cür vərdiş daha çox yeməyinizə də səbəb olacaqdır.

Publika.az xəbər verir ki, bunu Liverpool Ümid Universitetinin psixologiya üzrə doktorluq namizədi Harmehak Singh "The Conversation"a bildirib.

Onun sözlərinə görə, mənfi emosiyalar - qorxu, narahatlıq və stress - xoş dadlara qarşı həssaslığı azaldır.

"Belə anlarda bədən zövq almaq əvəzinə sağ qalma rejiminə keçir: stress hormonları diqqəti azaldır və dad qavrayışı arxa planda qalır", - deyər mütəxəssis izah edib.

Psixoloq 2021-ci ildə dərc olunmuş bir araşdırmanın nəticələrinə istinad edərək bildirib ki, tədqiqat qorxu filmə baxan insanların komediya və ya sənədli filmə baxanlara nisbətən daha çox şirə içdiklərini göstərib. Qorxu və narahatlıq vegetativ sinir sistemine, eləcə də hormon səviyyələrinə təsir göstərir. Bu da öz növbəsində dad qavrayışına və toxluq hissələrinə təsirsiz düşür. Bu, mütəmadi hal aldığında isə lazımda çox yemək yeyildiyi üçün kökəlməyə səbəb ola bilər.

"Sakit bir mühitdə beyin serotonin və dopamin istehsal edir, buna görə də tanış qidalar daha dadlı hiss edilir. Əvvəlki tədqiqatlar da göstərir ki, yemək zamanı yalnız qorxu filmlərindən deyil, hər hansı bir güclü yayındırıcı amillərdən çəkinmək lazımdır, - deyər psixoloq qeyd edib.

O vurğulayıb ki, yeməkdən əvvəl qısa bir fasilə, sakit musiqi və ya xoş ünsiyyət toxluq siqnallarına normal həssaslığı bərpa edə bilər.

"Titanik"də batan cütliyin saati hərracda satıldı

"Titanik" in sənişinləri olan İsidor və İda Ştraus cütliyinə məxsus qızıl cib saati hərracda 2,33 milyon dollara satılıb.

Oxu.Az TASS-a istinadən xəbər verir ki, hərracı Böyük Britaniyanın Uiltşir qraflığında yerləşən "Henry Aldridge and Son" hərrac evi təşkil edib. "Jules Jurgensen" firmasına məxsus saat 1912-ci il fəlakətindən sonra cəsədi tapılan alman - amerikalı iş adamı İsidor Ştrausun üzərində olub. Aysberqlə toqquşmadan sonra İsidor və arvadı da qayığa minməkdən imtina edərək, gəmidəki digər insanların taleyini bölüşməyə qərar vermişdilər.

Axtarış qrupları İsidor Ştrausun cəsədini şəxsi əşyaları, o cümlədən saati ilə birlikdə aşkar ediblər. Dənizin dibindən çıxarıldıqdan sonra saat onun varislərinə təhvil verilib. Bununla belə, İda Ştrausun cəsədi bu gündə tapılmayıb.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: venimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib, "Son dəqiqə" MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Emil SALAMOĞLU

Lisensiya N: B 114
SAYI: 1.500